

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * SEPTEMBER * WRZESIEŃ * 1997 * Č. 9 (472) * CENA 1 ZŁ

1

2

ŠKOLA VOLÁ

3

4

5

6

Po vyše dvadsiatich rokoch bola konečne zavŕšená výstavba nedeckej hydroelektrárne. Pred odovzdaním do prevádzky ju posvätil krakovský metropolita Franciszek kardinál Macharski (na snímke počas prehliadky riadiaceho centra). Podrobnejšie o slávnosti na str. 8. Foto: J. Pivovarčík

V ČÍSLE:

Svetový rok Slovákov otvorený	2
Ohlas Matice slovenskej slovenskému svetu	3
Učarovalo mu drevo	4
Podzámčok opäť u nás	5
Zaostrené na severozápadný Spiš	6-7
Priehradá len posvätená	8
Čitateľský tábor krajanskej mládeže	10
Kávičku si prosím	11
Oslava remesla v Kežmarku	12
Oravské leto '97	14
Po povodni	15
Pastiersky sviatok	15
Nový kostol na Spiši	16-17
Poviedka na voľnú chvíľu	18-19
Oravská svadba	20
Čítatelia - redakcia	21-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa...	32

NA OBÁLKE. Oravské a spišské deti pred začatím školského roku: 1. V Hornej Zubriči; 2. V Novej Belej; 3. V Malej Lipnici; 4. V Harkabuze; 5. V Chyžnom; 6. V Tribši. Foto: J. Pivovarčík, P. Kollárik

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POŁSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, 633-09-41
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:

JÁN ŠPERNOGA

Zespół:

Peter Kollárik, Jozef Pivovarčík

Społeczne kolegium doradcze:

Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lídia Mšálová,
Anton Pivovarčík

Skład:

Redakcja Život

Łamanie i druk:

Drukarnia TSP

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto: BDK w Lublinie
II/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć
w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kóτ i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1 zł
półrocze - 6 zł
rocznie - 12 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstu, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstu.

AKO SME ZAČÍNALI...

JOZEF
CABALA
z Jablonky

Obdobie pred vznikom Spolku bolo v našej rodine mimoriadne náročné. Otec mi zomrel v roku 1942, keď som mal len 13 rokov, a tak celá ľarha o domácnosť a o nás, deti, spadla na mamu. Vedela si však poradiť, takže sme nedostatok alebo biedu nepociťovali. Rodičia nás vychovávali v slovenskom duchu a láske ku Slovensku. Chodili sme do slovenských škôl. Pamäťom si učiteľov Jána Havránska, Miloša Borského, či paní Kompanová a Sulcovú, ktorí nám vstepovali nielen základy čítania a písania, ale viedli nás aj k poznávaniu našej história a vzťahu k vlasti. Keď bola po vojne časť Oravy a Spiša znova pripojená k Poľsku, mnohí s tým samozrejme nesúhlasili a začali premýšľať, čo v tejto situácii robíť. Tak sa zrodilo silné krajanské hnutie, ktorého centrom sa stala Jablonka. Mali sme samozrejme kontakty aj s krajanmi z iných oravských obcí, najmä so Zubričanmi. Na stretnutia s našimi krajanmi chodili Ján Kovalík a Eugen Kott z Dolnej Zubrince, Andrej Cisárik z Veľkej Lipnice a iní. U nás v Jablonke k hlavným organizátorom krajanského hnutia patrili o.i. môj sused Alojz Šperlák, neskôr tajomník OV na Orave, Ignáč Kašprák, Anton Sonček, Eugen Ďubek, Vendelín Puchala, Ján a Eugen Paniakovci a ďalší. Mnohí z nich boli prenasledovaní a zatváraní. Viem, že v Novom Targu či v Czarnom Dunajci boli zavretí o.i. Ignáč Kašprák, Eugen Ďubek, Alojz Dvorčák či Ignáč Machaj. Niekoľkokrát som bol zatknutý a prevezený do Czarného Dunajca aj ja. Napriek týmto príkoriam sme sa nepoddali, práve naopak. Stupňovali sme našu aktivitu. Robili sa zoznamy občanov slovenskej národnosti, delegácie našich krajanov chodili za vtedajším čsl. konzulom Dr. Matejom Andrásom do Katovíc, skrátka pripravovali sme podklady na založenie našej krajanskej organizácie. Popri tom sme však neprestávali veriť, že sa situácia ešte zmení, a my sa vrátíme späť ku Slovensku. Hoci sa tak, žiaľ, nestalo, podarilo sa nám založiť krajanskú organizáciu. V Jablonke vznikol OV Spolku, po všetkých oravských dedinách sa zakladali mestne skupiny, postupne sa otvárali krajanské klubovne a slovenské školy a začala sa rovíjať bohatá kultúrno-spoločenská činnosť. Poľské úrady však ani po založení Spolku neprestali s diskrimináciou Slovákov. Uvediem príklad z vlastnej skúsenosti. V roku 1949 som mal narukovať, ale ako živitel rodiny som podľa zákona mal byť oslobodený. Napriek tomu ma odviezli

do Krakova, kde som bol zavretý a neskôr ma previezli na roboty do bane v Jaworzne. Strávil som tam dva roky. V roku 1951, mesiac po návrate, ma vzali znova. Tentokrát do trestnej roty, na práce v bani Piast-Ziemowit v katovickom vojvodstve. Tam sme denne doštávali kúsok chleba a 5 dkg klobásy, čo bolo samozrejme veľmi málo. Niekedy mi však aj tú trochu zobrať Poliak, a to so slovami: ty si Slovák, poľskú klobásu žrať nebudeš! Podarilo sa mi však prežiť aj toto pokorenie, a napriek tomu som nikdy neprestal byť Slovákom. Po návrate domov som sa znova zapojil do krajanskej činnosti. V našej MS som bol vyše 20 rokov pokladníkom. Predsedom miestnej skupiny bol v tedy u nás Ján Paniak. Na súdoch v Krakove i vo Varšave som sa snažil získať náhradu za roky 1951-53, ale moju žiadosť odmietli. K 50.-výročiu založenia nášho Spolku prajem všetkým krajanom veľa úspechov a verím, že sa naša činnosť bude aj nadále zdarne rozvíjať.

MÁRIA
HOLOVÁ
z Lapšanky

Keď sa tak zamýšľam nad cestou, ktorú Slováci na Spiši a Orave prešli za tých päťdesiat rokov po vojne, azda najcennejšie je to, že pretrvali a nadálej pôsobia. Nebolo nám predsa ľahko. Prvé povojnové roky boli neisté, ohrozovala aj nás banda Ogňa a po Slovákoch, čo sa otvorené hlásili k svojej národnosti, sa pátralo. To, ako aj skutočnosť, že naša dedinka leží tak trochu v ústrani spôsobilo, že miestna skupina Spolku v Lapšanke vznikla trošku neskôr ako v iných spišských obciach - v roku 1951. V počiatčnom období mala až 121 členov, teda prakticky skoro v každej domácnosti. K jej hlavným organizátorom patrili o.i. Jozef Pojedinec, Ludvík Kapolka, Jozef Šoltýs, no a najmä Pavol Žemba, neskôr dlhoročný predseda našej MS, ktorý mi svojho času s spolkovými začiatkoch veľa rozprával. Hoci MS u nás ešte neexistovala, už v r. 1948 sme mali slovenskú školu, do ktorej som chodila aj ja. Z vtedajších učiteľov si pamäťam o.i. Jánu Grigláku, Andreja Chmela a Alžbetu Bizubovú, ktorí pomáhali v obci rozvíjať kultúrnu činnosť. Mali sme v tom čase aktívny divadelný krúžok, ktorý organizovala dcéra predsedu MS Mária Žembová. Aj ja som hrala v tomto divadle, ktoré neskôr viedli naše vtedajšie učiteľky Mária Chovancová (dnes Głodasiková) z Jurgošova a Angela Chalupková (dnes Zarębová) z Novej Belej. Hrávali sme v našej škole, ale vystupovali sme aj v iných obciach.

Dnes sice máme menej členov ako kedysi, ale oddaných, čoho dôkazom je aj fakt, že skoro štyridsať domácností v Lapšanke si predpláca Život. Je to podľa mňa na tak nevelkú obec dosť veľký počet. Odkedy boli v niektorých kostoloch na Spiši a Orave zavedené slovenské bohoslužby, marí sa mi, aby boli aj v Lapšanke. Mojou druhou túžbou je obnovenie výučby slovenského jazyka v našej škole, ktorá bola zrušená v druhej polovici osemdesiatych rokov o.i. pre nedostatok učiteľov-slovenčinárov. Som rada, že sme sa dočkali polstoročného jubilea nášho Spolku a želám všetkým krajanom mnoho úspechov v ďalšej činnosti. (js)

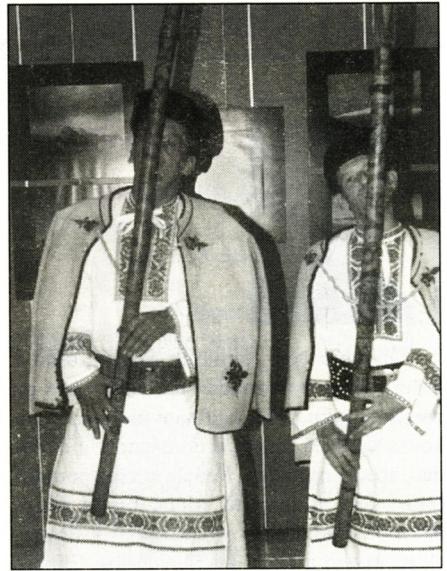
JOZEFÍNA
ADAMČÍKOVÁ
z Malej Lipnice

Informácie o pripojení Oravy a Spiša k Poľsku, ktoré sa k nám dostali onedlho po skončení 2. svetovej vojny, boli tým hlavným signálom na organizovanie sa krajanov. Medzi prvími, ktorí sa začali stretať a debatovať o tom, čo robíť, aby sa táto situácia zmenila, patrili František Svetlák, Ludvík Tokár, Vavrinec Vrbiak, František Červenka, môj brat Ján Gviždž, manžel Štefan Adamčík a ďalší. Vedeli sme, že sa organizujú krajania i v okolitých oravských obciach, a to nás v tejto činnosti ešte viac povzbudzovalo. Ako sa pamäťam, mnoho stretnutí sa konalo nedaleko nás, v urbárskej sále. Neskôr, keď milícia začala prenasledovať a zatvárať tých najaktívnejších, krajania svoje schôdze organizovali po súkromných domoch, napríklad u Svetlákovcov. Vyšetrovaniu sa nevyhli ani František Svetlák či Ludvík Tokár. Neodradilo ich to, a pokračovali v prípravách na založenie krajanského Spolku. Viem, že na mnohé stretnutia manžel, brat a ďalší naši krajania chodili tiež do Jablonky, Zubrince, či iných obcí. Hoci to boli ľahké časy, podarilo sa im vytrvať a Spolok mohol koncom roka 1947 vzniknúť. Mnohí však ľutovali, že sa Orava a Spiš nevrátili k Slovensku. Viacerí sa preto radšej rozhodli natrvalo odísť a zanechali tu často celý svoj majetok.

Po založení Spolku sa začala rozvíjať všeobecná krajanská činnosť. Vznikali slovenské školy, zakladali sa klubovne, učiteľka Zita Medvecká viedla u nás po večeroch slovenské kurzy, Ludvík Tokár zorganizoval ochotníkov pre náš súbor. Dôdnes na mnohých kultúrnych podujatiach v gmine Jablonka, a nielen tam, vystupuje so svojimi pesničkami detská skupina, ktorú viedie predsedníčka MS Viktoriá Smrečáková. Učiteľ Dušan Rybár z Trstenej dochádzza 1-krát v mesiaci cvičiť členov našej dychovky. Hoci slovenská škola bola kedysi zrušená, na ZŠ č.

I.Hudec (zľava), J.Markuš, M.Bielik a S.Bajanič počas otvorenia SRS

Hrajú fujaristi z Kokavy

SVETOVÝ ROK SLOVÁKOV OTVORENÝ

Martin bol v polovici júla t.r. dejiskom veľkolepého matičného podujatia - slávnostného otvorenia Svetového roka Slovákov. Myšlienka tejto významnej akcie sa zrodila už pred dvomi rokmi, vzbudila veľký záujem nielen medzi matičiarmi, ale aj v krajanských prostrediah vo svete a bola prijatá na zasadanie valného zhromaždenia Matice slovenskej v Rimavskej Sobote v septembri 1995.

HLavným poslaním Roka by podľa jeho iniciátorov malo byť predvsetkým upevnenie svetovej slovenskej spolupatričnosti, súdržnosti a svornosti, spojenie čo najviac mladých Slovákov na slovenskej národnej, duchovnej, kultúrnej a jazykovej báze, získanie sveta pre Slovensko, ukázanie mu slovenských hodnôt, no a budovanie vo svete žičlivého slovenského zázemia.

Na otvorenie Svetového roka Slovákov dňa 17. júla 1997, teda presne na 5. výročie vyhlásenia Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky, sa Martin znamenite pripravil. Celé mesto bolo pekne vyzdobené a na každom kroku sa v ňom dalo vycítiť slávnostnú atmosféru. Neobvyklosť dňa zvýraznili i početní hostia,

ktorí sa tu schádzali z rôznych kútov Slovenška a zo zahraničia. Boli medzi nimi predstavitelia mnohých slovenských komunit a krajan-ských spolkov z rôznych krajín. Za Spolok Slovákov v Poľsku sa slávnosti zúčastnili tamomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris a šéfredaktor Života Ján Špernoga.

Podujatie otvorila už zrána slávnostná vlajkosláva pred budovou Matice slovenskej na Hostihore. Pokračovala zasadnutím vedeckej rady a neskôr predsedníctva MS, ktoré schválilo Ohlas Matice slovenskej slovenskému svetu. Hovorí sa v ňom o.i., že Svetový rok Slovákov má za cieľ umocniť slovenské slovo, pieseň, modlitbu a ich vplyv na slovenskú identitu a povzbudiť slovenské komunity v krajinách, kde ich zahnal historický osud. Nasledovala inaugurácia zaujímavých poštových známok s námetmi Svetového roka Slovákov a mesta Martina. Jej súčasťou bola aj výstava vzácnych pamiatok z 11. storočia, objavených počas archeologických prác pri martinskom katolíckom kostole. Po pietnej spomienke na slovenských národných dejateľov pri ústred-

nom pomníku na Národnom cintoríne sa v budove Matice uskutočnila vernisáž výstavy sugestívnych fotografií z rôznych oblastí Slovenska od známych fotografov - Vladimíra Bártu staršieho a mladšieho.

Vyvrcholením slávnosti bol nádherný galaprogram v Divadle SNP v Martine, ktorého sa popri vedení Matice slovenskej zúčastnili predstavitelia vlády SR s ministrom kultúry Ivanom Hudecom, podpredseda Národnej rady SR Augustín M. Húska, predseda zahraničného výboru NR SR Dušan Slobodník a ďalší poslanci NR SR, predseda Ústavného súdu SR Milan Čič, primátor Martina Stanislav Bernát, predstaviteľ Domu zahraničných Slovákov, kultúrní pracovníci, novinári a pochopiteľne zástupcovia krajan-ských spolkov a slovenských komunit z cudziny. Zhromaždených privítal správca MS Miroslav Bielik, po ktorom predseda MS Jozef Markus pripomeral hlavné ciele tohto významného matičného podujatia a vyhlásil Svetový rok Slovákov za otvorený. Prehovoril aj minister kultúry Ivan Hudec, ktorý prítomným odozval pozdrav od premiéra SR Vladimíra Mečiara a o.i. zdôraznil potrebu sústavného rozširovania kontaktov i starostlivosti o kra-

V programe vystúpilo vyše 20 súborov zo Slovenska a z cudziny...

...ktoré na záver zaspievali spolu Daj Boh šťastia tejto zemi

janov a zviditeľňovania Slovenska vo svete.

V krásnom vyše dvojhodinovom programe nazvanom Ohlas slovenského sveta sa predstavilo skoro štyristo účinkujúcich, v tom okolo 250 zo zahraničia. Popri folklórnych, speváckych či hudobných skupinách z Telgartu, Martina, Nitry, Krpelian, Dolného Kubína, Prešova a iných oblastí sme mohli obdivovať súbory a sólistické vystúpenia krajan-ských umelcov z Chorvátska, Juhoslávie, Maďarska, Rumunska, Česka, Belgicka, Kanady, Ukrajiny a ďalších krajín, kde žijú Slováci a udržiavajú si svoje národné povedomie, folklór, spev, tanec, hudbu a rodný, slovenský jazyk. Na záver programu zaznel mohutný chorál piesne Daj Boh šťastia tejto zemi, ktorý zaspievali všetci účastníci galakoncertu.

Vystúpenia a koncerty dychových orchesterov sa konali aj v meste. Neskoru večer sa účastníci slávnosti stretli opäť na Hostihore, kde pred budovou Matice slovenskej zahorela vatra zvrchovanosti. Program dňa zavŕšil ohňostroj a recepcia u predsedu MS, na ktorej sa účastníci slávnostného otvorenia Svetového roka Slovákov mohli ešte zahorúca podeliť bohatými dojmami z tohto vydareного podujatia.

Svetový rok Slovákov potrvá do 19. septembra 1998, kedy pripadá 150. výročie vyhlásenia nezávislosti prvej štúrovskou Slovens-

Vatra zvrchovanosti pred budovou Matice slovenskej

skou národnou radou. V tomto období sa uskutoční na Slovensku i vo svete vyše sto rôznych - kultúrnych, vedeckých, vzdelávacích, duchovných, športových, mládežníckych či detských podujatí, čím - ako to povedal predseda MS - matičná reťaz obopne celú zemeguľu. Patrí k nim i Svetový festival slovenskej mládeže v Palm Springs (USA) a Dni zahraničných Slovákov na Slovensku, ktoré sa už uskutočnili, a

ďalšie podujatia, ako oslavy 200. výročia narodenia Š. Moysesa, 5. výročie založenia MS v Chorvátsku, Slovenské dni vo Vojvodine či v Užhorode, scénická žatva v Martine, beh o pohár MS v Nitre, festival náboženskej poézie v Žiline a pod. Ich vyvrcholením bude VI. svetový festival slovenskej mládeže, ktorý sa uskutoční na budúci rok v Martine.

Text a foto: J.Š.

OHLAS MATICE SLOVENSKEJ SLOVENSKÉMU SVETU

Slovenky a Slováci celého sveta!

Najstaršia národná, vedecká, kultúrna a spoločenská ustanovizeň Slovákov celého sveta - Matica slovenska sa ohlasuje všetkým svojim deťom ako ich verná duchovná matka, ktorá po desaťročiach opäťovne rozprestiera svoje krídla, pripravené prituliť všetkých Slovákov na Zemi.

Niekol'komiliónový slovenský národ roztrúsený po celom svete má na prelome nového tisícročia povinnosť uplatňovať ďalšie formy vzájomných kontaktov tak, aby si náďalej uchoval a zachoval hlavné znaky svojej identity - národnosť a nábožnosť, duchovnosť a kultúrosť vo svojom živote.

Matica slovenská vníma všetkých Slovákov na svete ako integrálnu súčasť slovenského národa a jej vlastná transformácia ju vedie k úlohe oslovovala a uchovaním a pestovaním hodnôt slovenskosti aj oslavovať slovenský svet v budúcich desaťročiach a storočiach.

Máloktočný národ na svete sa môže pýsiť takouto devízou a máloktočný národ Európy sa môže chváliť originálnymi darmi do jej duchovného, kultúrneho i spoločenského života na prelome tisícročia, akými prispeli už v 9. storočí starí Slováci.

Odkaž cyrilometodského diela a vzájomnej národnej a duchovnej ekumeny Slovákov,

kdekoľvek ich zaženie osud, platí aj pre tretie tisícročie.

To nás viedie k oživeniu a sprítomneniu myšlienky slovenskej spolupatričnosti na kultúrnej a duchovnej báze, a preto prichádzame s podnetom, aby sa slovensko-slovenská súdržnosť posilnila v rámci projektu, ktorý vyhlasujeme ako Svetový rok Slovákov 1997-1998.

Svetový rok Slovákov má za cieľ výrazne prebudíť a umocniť slovenské slovo, slovenskú pieseň, slovenskú modlitbu a ich vplyv na slovenskú identitu a opäťovne ohlasiť jeden z najstarších európskych národov svetu, povzbudiť slovenské komunity v krajinách, kde ich zahnal historický osud.

Je to náš rok, je to čas pre nás a o nás, a malí by sme všetci spolu vyvinúť všetko ľudskej a spoločenského úsilie o svoje vlastné národné a duchovné zušľachtenie. Každý má možnosť vo svojom prostredí pomôcť tejto myšlienke a vyslovujeme vieri, že ju aj využije.

Piate výročie vyhlásenia zvrchovanosti Slovenskej republiky (17. júla 1992) a 150. výročie ustanovenia prvej Slovenskej národnej rady (19. septembra 1848) nás povzbudzuje k tomu, aby sme počas Svetového roka Slovákov vnímali samých seba oveľa citlivejšie ako doteraz a aby sme štart do ďalšie storočia slovensko-slovenského spolužitia využili pre svoje perspektívy v budúcom tisícročí.

Do tohto projektu naplneného množstvom kultúrnych, duchovných, spoločenských, vedeckých a záujmových podujatí pozývame všetkých, ktorí cítia potrebu zušľachtovať slovenské posolstvo pre Európu a svet, ale i tých, ktorí majú opäťovnú možnosť nájsť sa pri svojich korenoch a dôstojne sa zapojiť do slovensko-slovenskej etnickej a duchovnej sústavy.

Slovenky a Slováci celého sveta!

Využime každú príležitosť na svoje národné a duchovné zveladenie a pomáhajme si vždy, keď to potrebujeme. Matica slovenská je presvedčená, že čas slovenského života je opäťovne tu a ponúka svoje ochranné rúcho každému, koho zohreje a komu prospeje. Dal by Boh, aby sa pod týmto rúchom zohrialo čo najviac Slovákov na svete, aby sa naše slovenské kroky zhodnotili tak, aby všetky dobre precítene a pripravené slovenské podujatia národného a medzinárodného významu priniesli svoje požehnané ovocie.

Dal by Boh, aby sa do celého slovenského prostredia tejto zeme prenesla cyrilometodská ekumenická myšlienka a matičný duch rovnosti, spolupatričnosti a kultúrnej i ľlovečenskej tvorby.

Nech je Svetový rok Slovákov medzníkom formovania svetového spoločenstva Slovákov ako kultúrnej a ľudskej hodnoty pre vlast všetkých Slovákov, Slovenskú republiku, ale aj pre celé medzinárodné spoločenstvo ľudí dobrej vôle.

Tak nám Pán Boh pomáhaj!

V Turčianskom Sv. Martine 1. júl 1997

Predsedníctvo Matice slovenskej

UČAROVALO MU DREVO

Pokračujeme v približovaní tvorby našich ľudových umelcov, rezábarov žijúcich na Orave. Tentoraz vás chceme zoznámiť s ďalším rezábárom, krajanom Jánom Puchalom z Podvľka.

Pochádza z Jablonky, kde sa narodil v rodine Johany a Vendelína Puchalovcov, ako druhý zo štyroch súrodencov. Slovenské povedomie v ňom zostało najmä vďaka výchove, ktorú dostal od rodičov i učiteľov. Jeho sestra Mária Litviaková je doteraz členkou MS SSP v Jablonke.

- Ako som sa dostať k rezbárstvu? - spomína Ján Puchala. - V detstve som, podobne ako moji rovesníci, pásaval kravy. Tam, na lúke, som z vrbového dreva začal vyrezávať prvé figúrky rôznych zvieratiek. Pamätam sa, že to boli najmä srnky, kravy a ovečky, ale tiež som, asi ako každý chlapec, vyrezával aj pišťalky.

V tom čase vznikol, vďaka šikovnému prstom malého Jána, aj prvý Betlehem.

- Betlehem, ktorý som vtedy urobil - hovorí majster - veľmi dobre poslúžil najmä môjmu mladšiemu bratovi Gustávovi, ktorý s ním chodil koledovať po dedine.

Mal som vtedy veľmi dobrého priateľa, Jozefa Kolkoviča, s ktorým sme, hoci bol odo mňa starší o dva roky, prežili veľa detských dobrodružstiev. Žiaľ, po skončení 2. svetovej vojny, sa so svojimi rodičmi, podobne ako mnoho ďalších Slovákov, vystahovali na Slovensko.

Detské roky Jána sa však skončili a bolo potrebné premýšľať, čo d'alej. Zostal však na rodičovskom hospodárstve, pretože chorá matka sama na všetko nestačila, a otca zatkla milícia (za údajné ukryvanie pušky, ktorú, ako sa ne-skôr dokázalo, im niekto podstrčil do senníka).

V roku 1953 musel 21-ročný Ján Puchala narukovať. Skoro tri roky strávil v pracovnej rote v bani Rozbark v Bytomi, a to len preto, že pochádzal zo slovenskej rodiny a nebál sa k svojej národnosti priznať. Po návrate z vo-

Majster Ján Puchala pri práci

jeniny pracoval na viacerých miestach, o.i. ako zámočník a elektromontér v lodeniciach v Štítine. Na jeho záľubu, rezbárstvo, mu vtedy akosi nezostávalo veľa času, veď sa popri práci dial'kovo učil za elektrikára.

Do Podvľka prišiel z Jablonky po svojej svadbe. S manželkou Karolínou (rod. Gráttovou) sa zobrali v roku 1957. Odvtedy až do roku 1974, kedy prešiel do invalidného dôchodku (mal nehodu na motorke), pracoval ako elektromontér pri elektrifikácii mnohých oravských dedín. Ich pracovná skupina zádzala elektrinu o.i. v Jablonke, Podsklí, Podsrní, Zubrici, Lipnici i inde.

- Nešťastná nehoda - spomína Ján Puchala - ktorá ma postihla v lete 1974, počas návratu z práce, ma nadobro vyradila z môjho povolania. Po 2-mesačnom nemocničnom liečení v Rabke a rehabilitácii, som bol nútenej zosťať doma. Odvtedy sa venujem práci na malom hospodárstve, mojim obľúbeným včelám, a najmä rezbárstvu.

Ján Puchala svoje práce tvorí zo snáď najvďačnejšieho rezbárskeho materiálu, akým je lipa. Je mäkká, ľahko sa poddáva dlátu ostrému ako britva. Počas nášho rozhovoru

pri starom otcovi, ktorý pracoval nad dokončením sochy Ježiša na križi pre kostol v Tarnovských Horách, „asistovala“ jeho vnučka Jola. Kto vie, či práve ona nebude v budúcnosti pokračovať v dedkových rezbárskych šlapajáčach. Jej prvé, musím povedať, veľmi pekné rezbárske práce, ktorími sa mi pochválila, má už za sebou. Vidieť, že práca s drejom ju bavi. Pod dohl'adom dedka šikovné dievčenské ruky vytvorila iste ešte nejednu peknú figúrku. Má sa od koho učiť. Ján Puchala za roky svojho rezbárstva vytvoril už nejednu peknú vec. Ako chlapec začína využívať výrezávaním zvieratiek, či strúhaním pišťaliiek. Neskôr prišli na rad taniere, ktorých využíval tiež neúrekom. Páčili sa natoľko, že mnohí z Podvľka, či Jablonky, ktorí sa dozvedeli o jeho práci, ich poposielali aj svojim známym a rodine ďaleko za hranice.

- Veľa z mojich prác, ako viem - hovorí majster rezbár - visí na stenách aj v Amerike. Zase anjelikov som robil podľa vzoru zo známeho dreveného kostola zo 17. storočia v Oravke. Práca na jedným anjelikom mi trvala aj 2-3 dni. Sošku Panny Márie Ludžmierskej, ktorú som robil pred dvomi rokmi na

Posledná večera - jedná z prác podvľčianskeho rezbára

Ježiš nesúci kríž

objednávku kňaza Juhasa z Ludžmierza, zaviezli vtedy veriaci ako dar pápežovi Jánovi Pavlovi II do Ríma.

V 80. rokoch vznikli také práce, ako sochy Panny Márie či sv. Floriána, výjavky Krížovej cesta, ale aj pekné vyrezávané zábradlia, krásliace domy o.i. v Krakove alebo v Czestochovej. Kňaz Michal z Chyžného u majstra Puchala objednal pietu - Pannu Máriu Bolestnú. Mnoho figúriek, napr. roľníka sejúceho zrno, deti v krojoch, ale tiež rôzne zvieratká, ako svinky, kohúty, ovečky vyrobil na objednávku. Ako mi povedal, mnohé z nich poputujú až do Nemecka. Veľmi žiadane sú tiež vyrezávané stropnice, ktoré robí z dubového dreva.

Mnoho by sa dalo ešte povedať o tvorbe rezbára z Podviku, krajaná Jána Puchala. Zaujímavé sú jeho životné osudy, i rezbárska tvorba, ktorá si ho získala, a ktoré venuje každú voľnú chvíľu. V pracovni, ktorú si zriadil v garáži, čakajú na jeho šikovné ruky kusy lipového dreva i dlátku, nože a iné nástroje, pomocou ktorých vie vykúzliť mnoho pekných vecí. Na dvore, v strede kvetinového záhonu, stojí socha Ježiša nesúceho kríž, symbol ľažkého života a práce mnohých oravských ľudí. Ľudí, pracujúcich v pote tváre na svojich neúrodných políčkach, snažiacich sa vydobyť zo zeme chlieb, ktorý tak potrebujeme. Mnohí z nich sa však snažia po sebe zanechať aj niečo naviac. Jedni štetcom a far-

bami prenášajú na plátno čarovnú oravskú prírodu, iní v speve a tancoch zachovávajú bohaté zvyky tunajšieho folklóru a ďalší ľudoví umelci, tak ako majster Puchala, sa zase z dreva snažia vyčarovať to, čo teší ľudské oči. Je preto dobre, že na Orave máme ľudí, ktorí svoje pocity vyjadrujú umeleckou tvorbou, a vytvárajú tak diela, ktoré nás obohacujú. Nerušme nášho majstra v práci, ktorá jemu a mnohým ľuďom prináša toľko radosti a vnútorného naplnenia. Poprajme mu len veľa zdravia, zdaru a spokojnosti v tejto peknej, hoci náročnej záľube. Nech sa z jeho prác teší mnoho ďalších ľudí.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

PODZÁMČOK OPÄŤ U NÁS

V posledný júlový víkend zavítalo na Spiš slovenské ochotnícke divadielko a folklórny súbor v jednom - Matičiar z Podzámčoka pri Zvolene. Slovenskí umelci sa najprv zastavili v Krempachoch, kde vo večerných hodinách vystúpili v tamojšom obecnom kultúrnom dome. Na predstavenie prišla takmer polovica obce. Ako povedala vedúca súboru Anna Babiaková, ku krajanom v Poľsku prišli s novou nacvičenou trojdejstvovou veselohrou O. Dubovského Na manželskom fronte sa štrajkuje. Je to voľné pokračovanie divadelnej hry, ktorú Podzámčočania predstavili v Krempachoch a Jurgove takmer pred dvoma rokmi. Vtipné dialógy a množstvo komických situácií vyvolávali na sále salvy smiechu a tak neprekvapuje, že odmenili účinkujúcich vrelým potleskom. Vo večerných hodinách odšli divadelníci do Jurgova, kde sa stretli s tamojšími krajanmi a aktívom miestneho odboru Matice slovenskej.

V nedeľu slovenskí ochotníci vystúpili so svojím predstavením v miestnej hasičskej zbrojnici. Aj tu bola sála preplnená mladými, ale aj staršími divákmi. Všetkým sa páčila hra slovenských divadelníkov, ktorí navyše uvie-

Jurgovskí diváci na vystúpení

dli v Jurgove aj časť podzámčockej svadby.

Pripomeňme, že Podzámčok patrí snáď k najmenším obciam na Slovensku. Má len 300 obyvateľov, z ktorých 201 je zdržaných v miestnom odbore Matice slovenskej. Ako nám povedala predsedníčka MO MS a vedúca súboru A. Babiaková, vo folklórnom súbore a divadelku účinkuje v súčasnosti až 43 osôb. Je medzi nimi aj niekoľko hudobníkov z Vojenského armádneho folklórneho súboru Jánošík. Okrem krajanov v Poľsku Podzámčoča-

nia navštívili aj rodákov v bývalej Juhoslávii a Rumunsku. Zúčastnili sa tiež viacerých celoslovenských kultúrnych podujatí.

Ako sa ukázalo, takéto spoločne stretnutia prispievajú k rozvíjaniu kultúrnej spolupráce. Pred dvoma rokmi sa na oslavách 570. výročia založenia obce Podzámčoka zúčastnila jurgovská dychovka a v tomto roku bol tam na návšteve jurgovský folklórny súbor Podhalie. Len tak d'alej.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Podzámčočania v divadelnom predstavení...

...a vo folklórnom programe

ZAOSTRENÉ NA SEVEROZÁPADNÝ SPIŠ

POKRAČOVANIE Z Č. 8/97

O silnom národnom povedomí obyvateľstva severnej Oravy najvýstižnejšie (aj proti tvrdeniam Valentu) svedčí sám Machay v knihe *Moja droga do Polski* (Moja cesta k Poľsku), s. 60-61.: „*Trzeba bowiem wiedzieć, że nasi górale w okręgach Trzcianna i Namieśników byli bardzo głęboko przekonani - choć mylnie - że są Słowakami. I kiedy się nasz ruch rozpoczął (1910) myśl polityczna słowacka świadczała u nas swe zupełne zwycięstwo. Naprawdę, co to za straszna ironia losu, że 2 1/2 milionowy naród słowacki na skrawkach polskiej ziemi miał tak silne gniazdo! Jako rzecz bardzo charakterystyczną warto zaznaczyć, że przy wyborach do sejmu węgierskiego w r. 1910 Slowacy uzyskali na 50 posłów ledwie trzech. A z tych trzech jednego wybrali nasi górale orawscy. Nasz lud doszedł wtenczas do szczytu wynarodowienia ze strony Słowaków. Nawet małe dzieci wrzeszczały hasło ks. Hlinki: «Za tú našu slovenčinu!» I niechajby się był ktoś wtenczas odważył wprowadzić język polski do kościoła! Byłyby się to spotkało z żywiołowym protestem ludności...”* („Treba si však uvedomiť, že naši gorali v Trstenkom a Námetovskom okrese boli veľmi hlboko presvedčení - i keď mylne - že sú Slováci. A keď naše hnutie začalo svoju činnosť (1910), politická myšlienka slovenskosti slávila u nás plne víťazstvo. Ozaj, aká irónia osudu, že dvaapolmiliónový slovenský národ na okrajoch poľskej krajiny mal také silné hniezdo! Treba upozorniť ako na veľmi príznačný fakt, že pri voľbách do uhorského snemu v roku 1910 Slováci získali na päťdesiat kandidátov za poslancov len troch. A z týchto troch jedného zvolili naši oravskí gorali. V tom čase náš ľud sa ocitol na vrchole odnárodenia zo strany Slovákov. Dokonca malé deti vrieskali heslo knaza Hlinku: «Za tú našu slovenčinu!» A nech by sa bol niekto tedy opovážil zaviesť poľský jazyk ako bohoslužobný! Bolo by sa to stretlo so živelným protestom obyvateľstva...”)

A na inom mieste, s. 256: „*Na Spiszu nie było Słowaków, ale tem większe pograżenie w fatalnym błędzie „slowackości.”*” (Na Spiši Slovákov nebolo, lež o to väčší ponor do fátneho bludu „slovenskosti.”)

Onen blud „slovenskosti” sa však nikdy nepodarilo vykoreníť, pretože bludom neboli. A kto historicky objektívne pozná vtedajšiu situáciu, v akej sa nachádzal slovenský národ od rakúsko-uhorského vydrenania, keď agresívna maďarizácia priam besnela, môže sa len trpko pousmiať nad Machayho tvrdením o odnárodenícej slovakizácii gorarov; tu šlo o hlboké vnútorné presvedčenie hornooravského ľudu, že je súčasťou slovenského národa, a od toho sa ho už nepodarilo „zaviesť” ani skupinke katolíckych knazov, ktorí na

Orave mali ináč vždy autoritu.

Rovnako to bolo na Spiši. Len s tým rozdielom, že pre Machayho akciu sa tu nepodarilo získať nijakého intelektuála či studenta goralského pôvodu. Pritom poľská strana mala o Spiš oddávna záujem. V 18. storočí mala Spišská Stará Ves spor so svojím zemepánonom, ktorým bol Červený kláštor, o výsady poddanského mesta a v tejto veci Spišskostaroveštania roku 1771 napísali cisárovi do Viedne list, v ktorom ako svoju zásluhu „vyrádzajú” a vyzdvihujú, že sú verní vlasti, i keď „susedia Poliaci usilujú sa nás mocou i sľubmi pohnúť k tomu, aby sme prešli k nim”.

Na to, že gorali na Spiši mali slovenské národné povedomie, akiste účinne vplývalo také kultúrne centrum, aký bol Červený kláštor (reholníci nepriamo ovplyňovali svetské duchovenstvo), kde kamalduli po prvý raz do slovenčiny preložili kompletné Biblie, zostavili latinsko-slovenský slovník s krátkou gramatikou, čiže šlo o pokus uzákoníť spisovnú slovenčinu ešte pred Bernolákom, a vytvorili aj iné práce celonárodného kultúrneho významu.

Na najsevernejšom Spiši účinkovali ako knazi viacerí členovia Slovenského učeného tovorištva (napríklad aj v Matiašovciach, teda v mojom rodisku) a pre slovenské národné uvedomenie obyvateľov v tiažkých podmienkach za Uhorska vykonali naozaj veľa.

Predstaviteľia niektorých zamagurských obcí poslali roku 1863 pozdravný list biskupovi Štefanovi Moysesovi ako zakladateľovi a prvému predsedovi Matice slovenskej.

Toto všetko fakticky aj symbolicky svedčí, že obyvateľstvo malo slovenské národné povedomie a počas nasledujúceho dejinného vývinu sa ho vedome nevzalo. Teda Machayho akcia tu bola odsúdená na neúspech, čo však poľská strana vtedy ešte nepredvídala.

Ako premyslene a účinne postupovať v získaní Spiša a Oravy, rokovalo sa na II. zjazde Podhalcov v roku 1912. Na základe iniciatívy J. Bednarského sa účastníci dohodli, že budú vychádzať noviny *Gazeta Podhalńska* a tie začnú sledovať cieľ, aby sa spomenutá regionálna aktivita napojila na poľský národný a vlastenecký prúd. Prvé číslo uvedených novín, ktoré sa okrem Podhalia zamerali na Spiš a Oravu, vyšlo 1. 1. 1913.

Do čela propoľských aktivít na Orave sa postavil mladý rímskokatolícky knaz Ferdinand Machay (1889-1967), pôvodom z Jablonky. Viacerí Machayovci, jeho predkovia, však oddane pracovali na slovenskej roli dedičnej, predovšetkým v oblasti kultúry. Dokonca jeho vlastný brat Vendelín bol profesorom a neskôr aj riaditeľom učiteľského ústavu v Modre, mal slovenské národné povedomie a rozhodne odsudzoval Ferdynandovu propoľskú akciu.

Ferdinandus Machay študoval teológiu v Spišskej kapitule (I. ročník) a v Budapešti

(II.-IV. ročník). Bolo to v období najintenzívnejšej maďarizácie; vtedy sa Machay cítil byť Maďarom. Po vysvätení za knaza krátky čas (6. 5. 1913-31. 7. 1914) - a nie niekoľko rokov, čo tvrdí Valenta - pôsobil ako kaplan u Andreja Hlinku, no so slovenskou národnou vecou sa nestotožnil. Bol fascinovaný poľskou históriou i kultúrou, už po grunwaldských slávnostiach v Krakove roku 1910 sa otvorené začal považovať za Poliaka.

V naznačenom smere začal vyvíjať všeobecnú aktivitu, v ktorej nechýbala ani rozhlasla publikácia činnosť; tá vyrcholila knihu *Moja droga do Polski*, vydanou v roku 1923.

Počas prvej svetovej vojny bol poľným kaplanom v poľských jednotkách. Vtedy si pravdepodobne po prvý raz uvedomil, že jeho rodný dialekt, i keď z jazykového hľadiska s prevahou poľských prvkov, zároveň je už prechodný poľsko-slovenským nárečím, od ktorého sa takmer v rovnakej vzdialenosťi nachádzajú obidva spisovné jazyky, poľština i slovenčina, a goral sa ich - jeden alebo druhý jazyk - musí vlastne naučiť. Sám v spomínamej knihe na s. 118 piše, čo sa mu stalo vo Lvove v 30 batalióne strelov: „...zostałem przez młodziutkich poruczników (w r. 1918) publicznie sponiewierany, że co za Polak jestem, jeżeli tak źle akcentuję po polsku. Narażając się na takie poniżające lekcje narodowościowe, w głuchej rozpacz i nieraz rozmyślałem, czy też ci panowie przypadkowo nie mówią prawdy? (...mladučki poručici /v roku 1918/ ma verejne zneuctili, že aký som ja Poliak, ak mám taký zlý poľský prízvuk. Vystavený takým ponižujúcim národnostným lekciám, v hluchom zúfalstve som neraz uvažoval, či títo páni náhodou nehovoria pravdu?)”

Jazyk nie je jediným a rozhodujúcim činiteľom, ktorý determinuje príslušnosť človeka k tomu-ktorému národu, ale je to národné povedomie ako výsledný vektor celého kompleksu činiteľov. Ešte väčšmi to platí práve v pohraničnej oblasti, kde jazyčkom na váhe môže byť vedomé rozhodnutie o svojej národnosti. Podľa neho gorali na Spiši a Orave sa cítili a cítia byť Slovákm, čo potvrdil aj nasledujúci historický vývin. Potvrdzujem to aj svojou osobnou skúsenosťou a presvedčením, rodinou tradíciou i autentickými poznatkami o takomto povedomí obyvateľstva v mojom rodnom kraji, pretože sám pochádzam z horného Spiša. Pritom vzťah mojich predkov i môj vzťah k Poľsku ako k susednej krajine bol a je pozitívny, ved' neraz som ho takto prejavil (vo svojej bibliografii mám značný počet prekladov z poľskej literatúry).

V procese povojnového konstituovania Česko-Slovenska a Poľska sa zároveň ukázalo, že otázka území severného Slovenska, na ktoré si robila nároky poľská strana, v podstatnej miere súvisí s otázkou vytýčenia hranice na Tešínsku, ktoré z hospodárskeho hľadiska bolo veľmi dôležité, a preto obidve strany

sa ho usilovali získať. Tu bolo naozajstné ľažisko všetkých „územných nárokov“, ostatné sporné územia boli podľa všetkého len „vyrovňávacími položkami“, i keď navonok sa to mohlo javiť inak.

Ako osobitný región popri českom názve Tešínsko malo toto teritórium poľské názvy Kniežtvo Cieszyńskie, Śląsk Cieszyński.

Podľa poľských historikov uvedené územie (vyše 2300 kilometrov štvorcových) na sklonku 10. storočia Mieško I. začlenil do poľského štátu. Hranice Tešínskeho kniežatstva sa však ustálili až ku koncu 13. storočia pod zruchovanosťou poľských Piastovcov (za Mieška Tešínskeho).

Podľa českých historikov územie nad riekou Olšou (po poľsky Olza) do konca 13. storočia nemalo „stálu štátnej príslušnosť“, čiže uchádzali sa oň Čechy i Poľsko.

Od roku 1339 bolo súčasťou českého štátu, čím sa medzi uchádzacími odzrkadloval ich vzájomný pomer sile v 14. storočí.

Po dvoch storočiach českej vlády toto územie (i keď formálne zostalo českým lénom) pripadlo na 4 storočia Rakúskej, v ktorom panovala dynastia Habsburgovcov.

V 17. a 18. storočí na obyvateľstvo Tešínska doliehali veľké ľarchy - Tridsaťročná vojna, nájazdy Uhrov, Švéarov, náboženské boje, ako aj štyri prusko-rakúske vojny o Slezsko, po ktorých sa stalo napokon súčasťou Pruska. V rakúsko-uhorskej monarchii po roku 1918 zostali len tri pôvodné sliezske kniežatstvá - tešínske, opavské a krnovské - súhranne nazývané aj rakúskym Slezskom, s hlavným mestom Opavou (nem. Troppau).

Na Tešínsku úradným jazykom od 14. do 17. storočia bola latinčina a čeština, potom dominovala nemčina. Poľský jazyk sa všeobecne rozšíril (škola, kostol) od polovice 19. storočia, pričom na vidieku mestne obyvateľstvo počas všetkých storočí používalo sliezsko-poľské nárečie; v mestách mala prevahu nemčina.

K veľkému rozvoju baníctva a priemyselnej výroby na Tešínsku došlo na prelome 19. a 20. storočia. Zásoby kamenného uhlia a jeho ťažba, výroba koksu, železa a ocele klúčovo súviseli s vyspelou priemyselnou výrobou v českých krajoch (spotrebovali dve tretiny tam vydolovaného uhlia) a Rakúsku. Uhlím z ostravsko-karvinského revíru sa zásobovalo Slovensko i Budapešť. Tieto hospodárske, ako aj vojenské dôvody rozhodli o výstavbe a v roku 1913 o zdvojkolajnení (trat' Bohumín-Žilina) tzv. košicko-bohumínskej železnice.

Uvedeným ekonomickým procesom zodpovedali kapitálovno-finančné väzby (koncern Schneider Creuzot, veľkopriemyselník Lirsch a iní), ktoré v podstate smerovali na juh a západ, ako aj demografické javy, pri ktorých sa relatívne rýchlo menila národnostná a sociálna štruktúra obyvateľstva na miestnej úrovni v prospech Čechov. Najmenej početní Nemci boli z ekonomickejho hľadiska najsil-

nejší. Početnejší Česi sa presadili ako stredná vrstva (úradníci, vedúci a dozorcovia v priemyselných podnikoch). Najpočetnejší boli Poliaci, ktorí však v ekonomico-sociálnom rebríčku zaujímali najnižšie miesta (robotníci, malorolníci).

Nebolo ľažisku uhádnuť, že politickí, diplomaticí, priemyselní a vojenskí incidenti z pražského centra sa o celý tento región budú čo najrozdrobnejšie uchádzat'.

Keď sa na jeseň 1918 prostredníctvom rozviedky objavili prvé správy o poľských nárokokoch na Spiš a Oravu, potom v novembri a decembsri na toto územie dokonca prenikli poľské jednotky, ústredná česko-slovenská moc sa rozhodla urýchlene vojensky preniknúť nielen k Tatram, ale obsadiť celé východné Slovensko.

Predvoj jednotiek česko-slovenského vojska pod velením pplk. A. Hrbenského dorazil s pancierovým vlakom 15. 12. 1918 do Popradu, čím prekvapil maďarské vojsko a policajné sily, ktoré začali ustupovať k Margecanom.

Hlavnu úlohou tohto česko-slovenského vojska bolo však zastaviť prenikanie poľských jednotiek na Spiš a Oravu, vlastne prinútiť ich k ústupu za starú uhorskopoľskú hranicu. O pohybach a vojenských akciách znepríatelených strán v priestore severného Slovenska budem podrobnejšie hovoriť neskôr.

Pre pražskú vládu bolo oveľa závažnejšie, že šef poľského štátu Józef Piłsudski vydal 28. 11. 1918 dekrét o vol'bách do Sejmu, ktoré sa mali uskutočniť 26. 1. 1919, a to aj na území Tešínska až po dočasnú demarkačnú čiaru z 5. 11. 1918 podľa dohody medzi Zemským národním výborom pro Slezsko a Radou Narodowou Księstwa Cieszyńskiego, ktorá zohľadňovala etnografickú hranicu, teda nevyhovovala pražskej vláde, lebo odtína ostravské fabriky od karvinských zdrojov uhlia, navyše prerušovala kontrolu nad časťou trate košicko-bohumínskej železnice, čím znemožňovala spojenie s východným Slovenskom. Spomenuté volby sa mali konať tiež v severných častiach Trenčianskej župy, Oravskej župy a Spišskej župy. Dokonca štatút poľskej administratívnej komisie pre Halič, Spiš, Oravu a tešínske Slezsko z 10. 1. 1919 natrvalo prieľňoval tieto územia k poľskému štátu. Odvtedy sa vlastne otázka riešenia hraníc na Spiši a Orave úzko spájala s tešínskym problémom.

Pražská vláda podala diplomatický protest proti poľskému volebnému dekrétu, ktorý však Varšava odmietla prijať. A keďže 26. 1. 1919 sa mali volby do poľského sejmu uskutočniť, česko-slovenská vláda sa 23. 1. 1919 rozhodla pre vojenskú intervenciu na Tešínsku.

Česko-slovenské jednotky, v ktorých zostavе boli aj zahraniční legionári, pod velením pplk. J. Šnejdárka za sedem dní obsadili územie až po hornú Vislu. Poľskému vojsku a tešínskej milícii velil plk. F. Latinik; z hľadiska

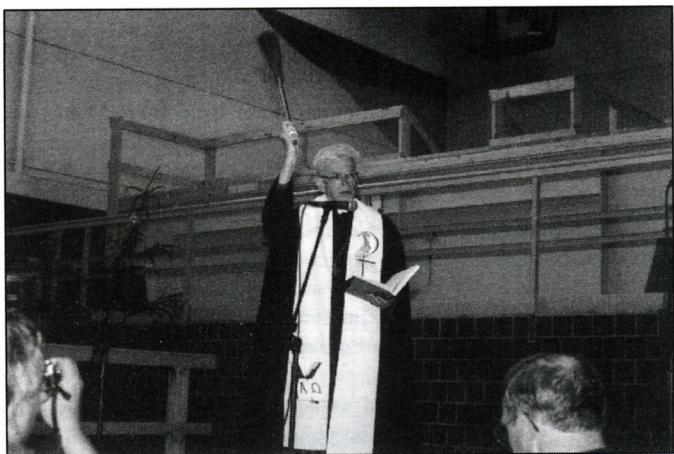
ska početnosti a výzbroje nedosahovali úroveň protivníka. Bola to krvavá vojna, v ktorej obidve strany mali straty na životoch a majetku. Pod nátlakom predstaviteľov Dohody v noci na 31. 11. 1919 sa dohodlo prímerie. Česko-slovenské jednotky onedlho museli ustúpiť za Olšu. Volby sa na severných územiac Česko-Slovenska neuskutočnili. Celý spor o hranice sa prenesol na mierovú konferenciu do Paríža, kde Najvyššia rada mala určiť definitívne hranice medzi Česko-Slovenskom a Poľskom.

* * *

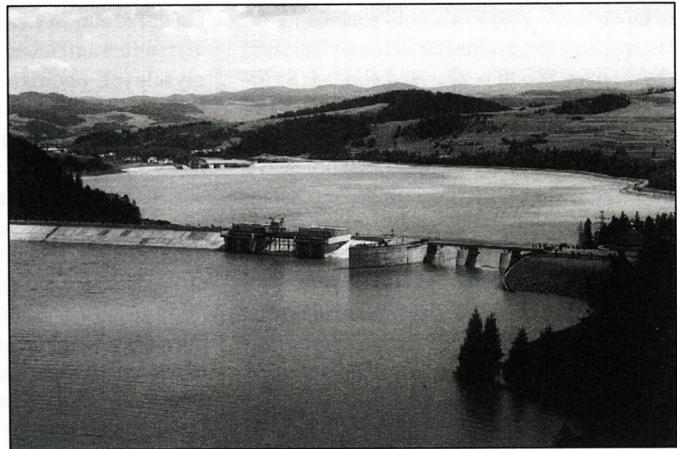
Keď sa na začiatku decembra 1918 zo severného pohraničia Slovenska stiahli Maďari (úradníci, policajné a vojenské jednotky), spoza starej hranice od 11. 12. 1918 začali prenikať na časti Spiša a Oravy pomerne slabšie vyzbrojené poľské jednotky, pričom udávali zámenku, že idú potlačiť rabovačky, ktoré vypukli po dedinách, keď sa obyvateľstvo dozvedelo o konci prvej svetovej vojny, a chcú nastoliť poriadok.

V tom čase česko-slovenské vojsko už vlastne začalo realizovať druhú fazu obsadzovania Slovenska, aby ho fakticky začlenilo do spoločného štátu. Jednotky pplk. A. Hrbenského 15. 12. 1918 došli do Popradu. Nasledujúceho dňa obsadili Spišskú Novú Ves, Levoču a Kežmarok, čím zamedzili, aby do posledne spomenutého mesta mohli vstúpiť poľské oddiely. Vedľie tiež 17. 12. dosiahli už Spišskú Belú, no po správach o postupe česko-slovenského vojska začali bez boja ustupovať a opustili aj Podolinec, ktorý hned obsadil 1. prapor Gardy slovenskej slobody. Poľské oddiely sa však nadále nechystali odísť zo Staréj Ľubovne, znova útočili na Podolinec, a tak pplk. Hrbenský dostal od svojich nadriadených rozkaz, aby na Starú Ľubovňu vyslal vojenský oddiel. Došlo k boju, ale mŕtvyh nebolo. Poľské oddiely opustili Slovensko, no 20. 12. sa znova vrátili a obsadili Jurkov, Javorinu a Spišskú Starú Ves. Pri ďalšom postupe narazili na česko-slovenské jednotky v Tatrách, k prestrelnám došlo nedaleko Vyšných Hágov. Aby nedošlo k ďalším bojom, obe strany sa 24. 12. 1918 dohodli na dočasnej demarkačnej čiare, ktorá sa tiahla od Javoriny hlavným hrebeňom Spišskej Magury až po Andrejovku. Na rozkaz varšavskej vlády sa poľské jednotky 14. 1. 1919 stiahli za slovenskú, teda starú uhorskú hranicu. Na slovenské územie znova vstúpili o niekoľko mesiacov neskôr, a to počas bojov česko-slovenského vojska s maďarskými bolševikmi Bélu Kuna, pričom obsadili územie severného Spiša na čiare od Tatranskej Lomnice cez Slovenskú Ves až po Lipník.

Poľské agitačné úsilie o získanie Spiša a Oravy sa po prechodnom poklese v rokoch prvej svetovej vojny zvýšilo už na sklonku roku 1918. Turistický spolok *Towarzystwo Tatralańskie* (Tatranský spolok), ktorého členovia si dobre uvedomovali, akými prírodnými

Kardinál F. Macharski posväcaje priehradu

Nedecká hydroelektráreň v plnej kráse

PRIEHRADA LEN POSVÄTENÁ

Viete o tom, že na nedeckej prie hrade už naplno pracujú turbíny? Po takmer 22 rokoch výstavby bola vodná sústava diel Czorsztyn-Nedeca-Sromowce Wyżne zavŕšená. O jej slávnom odovzdaní do prevádzky sa na Spiši hovorilo oddávna. Slávnosť sa mala uskutočniť 9. júla. Ako sa však ukázalo, tento termín nevyšiel, keďže práve vtedy sa začala veľká povodeň, ktorá postihla takmer celé južné Poľsko. Nedecká hydroelektráreň, za prítonosti krakovského metropolitu Franciszka kardinála Macharského, bola teda len slávne vysvätená. Ako sme sa však neoficiálne dozvedeli, symbolické prestrihnutie pásky by sa malo uskutočniť v polovici tohto mesiaca.

Ekológovia protestujú

Kým došlo k júlovej posviacke prie hrady, skupina ekológov protestovala proti uvedeniu diela do prevádzky. To je najväčší pamätník socializmu, Ministerstvo ničenia životného prostredia a ďalšie heslá sa ozývali z úst demonštrantov. Niektorí sa dokonca na protest priviazali reťazami k jednej z brán. Naťastie sa všetko dobre skončilo a jeden z mladých ochrancov prírody dostal počas slávnosti aj možnosť prejavu. Protesty ekológov určite

prispeli k tomu, ako to zdôraznil generálny riaditeľ Hydrotrestu, hlavný vykonávateľ, že niektoré technické parametre boli ešte počas výstavby pozmenené. Samozrejme v prospech ochrany tamojšieho životného prostredia.

V srdci nádrže

Mnohí účastníci posviacky si s veľkým záujmom prezerali priestranú miestnosť, ktorá sa veľmi rýchlo zaplnila hostami. Slávnosť otvoril generálny riaditeľ Hydrotrestu Juliusz Sikora, ktorý privítal všetkých zhromaždených, medzi nimi krakovského metropolitu F. Macharského, štátneho tajomníka ministerstva financií PR J. Kubika, predstaviteľov Ministerstva ochrany životného prostredia, bývalých ministrov stavebnictva, poslancov Sejmu PR, predstaviteľov Oblastného riaditeľstva vodného hospodárstva (ODGW) v Krakove, vedy a techniky, novinárov a hostí z cudziny - Česka, Slovenska, Nemecka a Talianska. Slávnosti sa zúčastnila aj vnučka brata prvého prezidenta PR Gabriela Narutowicza - W. Ziółek-Narutowiczowa. Sústava vodných diel na Spiši a Pieninách má totiž nosiť jeho meno.

Pred vysviackou si kardinál F. Macharski s veľkým záujmom prezrel riadiace centrum,

kde ho mladí infomatici a technici dôkladne oboznámili s činnosťou hydroelektrárne. O niekoľko minút neskôr bolo vodné dielo vysvätené. Z útrob prie hrady bolo počuť hlasitú prácu obrovských turbin českej výroby Škoda - Blansko, ale aj šum tečúcej vody, ktoré spolu vytvárajú vzácnu elektrinu, bez ktorej by sme si dnes hádam nás život ani nevedeli predstaviť.

Oprava práce Pána Boha

Veľmi dobre sa pamätám, keď som sa keďsi pozeral z terasy nedeckého zámku na vzdialenosť domčeky obcí Maniowy a Czorsztyn, a na nespočetné množstvo voňajúcich kôp sena a neskôr aj skoseného obilia. Tento romantický obraz už navždy zmizol pod vodou. Moderná technika teda natrvalo poznačila tento kraj.

Prvé nákresy neveľkej vodnej elektrárne vznikli v roku 1905, keď profesor Lvovskej polytechniky K. Pomianowski navštívil túto oblast'. Dravý Dunajec - uvažoval profesor - by mohol byť užitočný aj pre človeka. Vtedy určite ešte nevedel, že jeho predpoved' sa o niekoľko desaťročí splnil! O nápad Pomianowského sa neskôr začal zaujímať vynikajúci poľský odborník žijúci vo Švajčiarsku, neskôr prezident PR G. Narutowicz, ktorý vo svojich pracovniach pripravil prvé nákresy a plány. Po jeho tragickej smrti sa na elektrárne v Pieninách akosi zabudlo. Táto my-

Srdce prie hrady - riadiace centrum

Vnučka brata prvého prezidenta PR - W. Ziółek-Narutowiczová

šlienka znova ožila po povodni v roku 1934. Horský Dunajec, podobne ako v tomto roku Odra, sa nedal skrotiť a priniesol veľa utrpenia a škody. Práve v tomto období sa v pieňinskej oblasti začal prvý geologický prieskum, ktorý mal poslúžiť pre výstavbu nevelkej protipovodňovej nádrže. Avšak už v roku 1958 pri Inštitúte obhospodarovania horských oblasti PAV vznikol návrh výstavby až 18 takých vodných kaskád, ktoré by v prípade povodne zachytávali nadbytočnú vodu. V roku 1964 ekonomický výbor pri úrade vlády však prikázal výstavbu len jednej veľkej nádrže. Samozrejme s vtedajšími protestami ekológov, ako aj miestnych obyvateľov sa málo počítalo. A tak človek úmyselne, alebo aj neúmyselne pokračoval v úprave stvoriteľskej práce Pána Boha.

Po 22 rokoch výstavby

si teda dnes môžeme obzerať človekom vytvorené veľké umelé jazero. Nielen to, ale aj ako v biblickom motíve - prejsť po betónovom priečelií celý Dunajec, čo turisti za slnečného počasia veľmi radi robia.

Sústava vodných diel Czorsztyn-Nedeca-Sromowce Wyżne sa skladá z dvoch nádrží - hornej (Czorsztyn-Nedeca) s objemom 232 mln m³ vody, rozlohou 1226 ha a výškou vod-

Spušťanie vody z preplneného jazera

nej hladiny 56 m. Turbíny majú výkon 92 MW. Dolná nádrž (Sromowce Wyżne) bola do prevádzky odovzdaná už pred troma rokmi. Má objem len 7 mln³ vody, rozlohu 88 hektárov a výšku vodnej hladiny dosahuje 11 m. Jej turbína má výkon 2 MW.

Podľa generálneho riaditeľa Hydrotrestu J. Sikoru, bola výstavba vodného diela v Piešťanoch a na Spiši jedným z najťažších staveb-

ných predsa vzatí za posledné desaťročia v Poľsku. Argumentoval to predovšetkým nepriestupným terénom, ale aj tamojšou flyšovou štruktúrou pôdy. Na stránkach Života budeme nadále sledovať jej budúcnosť, trvácnosť, ale aj vplyv na okolité prostredie. Zatiaľ nás však čaká historické prestrihnutie pásky. Ale o tom už nabudúce.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KRÁTKO Z ORAVY

Koncom júna t.r. boli zakončené práce pri ukladaní telefónneho kábla z Chyžného do Rabky. Je súčasťou transeurópskej telefónnej magistrály, vedúcej z dánskeho ostrova Bornholm, ďalej dnom Baltiku do Kołobrzegu, odtiaľ cez Varšavu a Krakov do Rabky a Chyžného. Medzinárodné telefónne vedenie bude ďalej prechádzať cez územie Slovenska, Česka, Rakúska až do Talianska. Ukončenie prací je plánované na budúci rok. Po odovzdaní do prevádzky sa zväčší množstvo spojení pre medzimestské i medzinárodné hovory, ako aj ich kvalita takže v oravskom regióne, čo privítajú všetci s veľkou radostou. Budova novej telefónnej ústredne pre medzinárodnú telefónnu magistrálu na Orave sa nachádza v Jablonke (na snímke).

***

Koncom júna sa Oravské kultúrne centrum a knižnica v Jablonke presťahovali do nových priestorov na prízemí gminného úradu, kde sa v minulosti nachádzali miestnosti polície.

***

Dňa 24. júla t.r. horelo vo Veľkej Lipnici. V dôsledku vznietenia sa sena oheň spálil viaceré hospodárske budovy, vtom stodolu, a spôsobil škody v celkovej výške okolo 35 tisíc zlottedých.

***

Dňa 3. augusta 1997 uplynulo 40 rokov spoločného života manželov Jozefa a Štefánie Cabalovcov z Jablonky. Vychovali dve dcéry a tešia z vnuka a vnučky. K ich jubileu, rubínovej svadbe, im prajeme veľa zdravia a pohody.

***

15. septembra 1997 oslavuje 75. narodeniny krajan Ferdinand Ďurčák z Hornej Zubrice, odbojár, účastník SNP a jeden zo spoluzakla-

dateľov MS v obci. K jeho významnému životnému jubileu mu srdiečne blahoželáme.

***

Dobrá je spolupráca gminného úradu vo Veľkej Lipnici s Poľnohospodárskou akadémiou v Krakove, ktorá v súčasnosti skúma využitie liečivých rastlín z okolia Babej Hory. Po ukončení výskumu budú môcť Veľkolipničania rastliny zbierať, sušiť a predávať. V gmine tiež uvažujú o zriadení malej sušičky liečivých rastlín.

***

S vandalskými výčinmi sa, žiaľ, stretávame aj v oravských obciach. Nevyhli sa ani Malej Lipnici (na snímke), kde sa obecou takisto činnosti stali informačné tabule, pomalované farbou. Ide vari o prejavy nejakého nového druhu ľudového umenia?

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

ČITATEĽSKÝ TÁBOR KRAJANSKEJ MLÁDEŽE

V posledných rokoch sa na Slovensku koná celý rad podujatí - kultúrnych, rekreačných, výchovno-vzdelávacích a iných - pre krajanov, najmä deti a mládež, ktoré organizujú rôzne inštitúcie, medzi ďalšími vysoké školy, vtom UJOP UK, Matica slovenská a jej miestne odbohy, Dom zahraničných Slovákov a ďalšie. K najzaujímavejším a nepochybnie najhodnotnejším patrí čitateľský tábor pre krajanskú stredoskolskú mládež, ktorý od roku 1990 organizuje a vede veľký piateľ mládeže, neúnavný docent PhDr. Eugen Mešša Csc.

Tohoročný, už 8. ročník čitateľského tábora sa konal od 16. do 28. júla t.r. a zúčastnilo sa ho okolo dvadsaťtakty žiakov z Maďarska, Rumunska, Juhoslávie a Ukrajiny. Len škoda, že ani v tomto roku neboli medzi nimi naši žiaci zo Spiša a Oravy. Majú čo ľutovať, lebo program tábora, tak ako v predošlých rokoch, bol skutočne veľmi bohatý.

-Našou snahou - hovorí docent E. Mešša - je predstaviť mládeži vlast ich predkov, umožniť jej priamy kontakt so slovenskými reálami, s jej rovesníkmi, ukázať vzácné historické pamiatky, pamätné miesta a kultúrne zariadenia, oboznámiť sa s súčasným životom na Slovensku, ktorý mnohí priamo nepoznajú. Ved' neraz sú s nami študenti, ktorí po prvýkrát navštívili Slovensko. No a darí sa nám to. Aj keď neoplyňvame peniazmi, stretávame sa s veľkým porozumením, takže zakaždým sú účastníci tábora s jeho programom a vôbec s pobytom na Slovensku veľmi spokojní.

Počas neskorších rozhovorov túto mienku plne potvrdili i vychovávateľia, ktorí žiakov sprevádzali: učitelia Ján Kukučka z Nadlaku a Pavel Rohárik z Padiny a redaktorka Gabriela Molnárová z Užhorodu.

V tomto roku si účastníci čitateľského tábora dali zraz v Martine, kde sa 17. júla zúčastnili slávnostného otvorenia Svetového roka Slovákov. Počas trojdňového pobytu v tomto starobylom meste navštívili o.i. Slovenské národné múzeum, Turčiansku galériu, Múzeum Martina Benku, Národný cintorín, kde sú pochovaní známi slovenskí národovci a významní dejatelia, Pamätník slovenskej literatúry a viaceré pracoviská a priestory Matice slovenskej na Hostihere. Besedovali tiež so spisovateľom Pavlom Rankovom a milo sa zabavili na diskotéke v martinskom pohostinnom Regionálnom kultúrnom stredisku Ľadoveň, ktorého riaditeľkou je Vlasta Kunovská, áno, tá istá, ktorá viackrát navštívila aj krajanov na Spiši i Orave a redakciu Života ako redaktorka časopisu Slovensko. Pozoruhodný bol výpad z Martina do Galérie Mikuláša Galandu v Turčianskych Tepliciach a do Mošoviec, rodiska Jána Kollára, kde navštívili jeho rodný dom a oboznámili sa so životom a tvorbou autora slávnej Slávy dcéry.

Z Martina sa čitateľský tábor prestúpil na Oravu (po ceste na výstavu Žiliny a Budatína), presnejšie do malebne položenej chaty v Oraviciach, ktorá sa stala akoby základňou na nasledujúce dni. Odtiaľ sa uskutočňovali výlety do širokého okolia. Čažko by bolo opísat, čo všetko navštívili a zažili. Nehovoriac o pravidelnom kúpaní na termálnom kúpalisku v Oraviciach, spomeňme aspoň, že navštívili Múzeum oravskej dediny v Zuberči, slávnu Terchovú, rodisko legendárneho

Učastníci tábora s doc. E. Meššom (spredu) pred chatou v Oraviciach

Jura Jánošíka, Vrátnu dolinu, Hviezdoslavov Dolný Kubín s jeho Oravskou knižnicou a Čaplovičovou galériou, Oravský Podzámok so slávnym Oravským zámkom, Čadcu s Kysuckou galériou, Trstenú, Tvrdošín, rodisko Antona Bernoláka - Slanicu. Plavili sa loďou po Oravskom jazere, zúčastnili sa folklórneho festivalu v Oraviciach, stretli sa so známou výtvarníčkou Darinou Laštiakovou i poslankynou Národnej rady SR Alenou Kolesárovou, besedovali so spisovateľom Dušanom Mikolajom atď, atď.

Jeden z výletov si nasmerovali na hornú Oravu v Poľsku, kde boli hostia nášho Spolku. V sprievode predsedu OV SSP Roberta Kulaviaka sa vybrali na prehliadku jablonského trhu, navštívili tiež múzeum oravskej drevenej architektúry v Hornej Zubrici a veľkú oravskú vzácnosť - pamiatkový drevený kostol v Oravke, odkiaľ sa po obede, plní dojmov, vrátili do Oravíc.

Ako z uvedeného vyplýva, v priebehu dvoch týždňov účastníci tábora videli toho naozaj veľa, spoznali pekný kus Slovenska a všade, kam prišli, sa stretávali s milým, srdečným prijatím. A hoci im počasie neveľmi prialo, boli s programom i pobytom veľmi spokojní.

- Čitateľský tábor sa mi veľmi páči - povedala žiačka Nádia Lohynová z dedinky Seredné na Ukrajine - už aj preto, že hoci sme tu z rôznych krajín, môžeme sa dohovoriť spoločným jazykom, slovenským, ktorý si zároveň počas pobytu zdokonalujeme. Som rada, že môžem lepšie spoznať vlast' našich predkov... - Nadviazali sme tu nové priateľstvá s krajanskou mládežou z iných krajín - dopĺňuje gymnázistka z rumunskej Nadlaku Vlasta Vilimová - a dozvedeli sme sa, ako sa u nich žije. Chcela by som sa zúčastiť čitateľského tábora aj na budúci rok...

Verím, že v organizovaní týchto užitočných táborov - už aj s účastou našej mládeže - bude obetavý pán docent E. Mešša nadálej pokračovať a nachádzať ďalších štedrých sponzorov, v čom mu prajem veľa úspechov, ale aj zdravia a spokojnosti.

Text a foto: JÁN ŠPERNOGA

Krajanská mládež počas prijatia v martinskom Regionálnom kultúrnom stredisku Ľadoveň

KÁVIČKU SI PROSÍM...

Dnes by sme si asi ľažko vedeli predstaviť deň aspoň bez jednej šálky kávy. Nezriedka sa stáva, že si počas posedenia vypijeme i dve a možno aj niekoľko šállok tohto aromatického tmavého moku. Každý deň teda ľudia spotrebujú miliardy kávových zrniek. Pre obchodníkov je to samozrejme skvelý a výnosný biznis.

Kávu objavili... kozy

Túto neobyčajnú rastlinu náhodne objavili v africkom štáte - Etiópii v provincii Kaffa, odkiaľ máme aj jej názov Káva. Ako hovorí legenda, objavil ju vlastne pastier prostredníctvom svojich kôz. Zbadal totiž, že často s veľkou chut'ou obhrýzali kríky s červenými bobuľami. Zároveň si všimol, že kozy sa potom stávali akési živšie a veselšie. Preto pastier ovocie kávy sám ochutnal. Hned' zistil v nich silu a vitalitu. Takto sa káva stala súčasťou stravy Etiópanov. Neskôr na spôsob jej spracovania prišli podnikaví Arabi, ktorí z neveľkých bobuľ kávovníka vedeli prípraviť vynikajúci osviežujúci nápoj. Arabskí kupci prenesli kávu do Francúzska a od začiatku 17. storočia rástla jej obľuba vo všetkých európskych krajinách.

Celkom nenápadná rastlina

sa teda stala obchodnou surovinou, ktorá v súčasnosti ovládla celý svet. Existuje asi 60 druhov kávovníkov. Najznámejší je Kávovník arabský (*Coffea arabica*), ktorý môže dorásť do výšky ok. 5 m. Rastie na okrajoch púští v Saudskej Arábii, Jemene, Etiópii, Somálsku. Pestovaným druhom je aj Kávovník mohutný (*Coffea robusta*), ktorého vlastou je Kongo. Rastie aj na západnej pologuli, najmä v Brazílii, Kolumbii Mexiku, Salvadore, ako aj v juhovýchodnej Ázii - na Cejlóne, Jáve, Sumatre a pod.

Káva drogu

Kávovník kvitne po celý rok. Má pekné, biele, voskovité kvety, ktoré však kvitnú iba

veľmi krátko. Z kvetov sa neskôr vyvinú červenohnedé plody - kôstkovnice, podobné našim čerešniám. Plody kávovníka majú tuhú vonkajšiu pokožku a vo vnútri kôstku s dvoma tvrdými semenami. Kávové semená sa z plodov získavajú dvojakým spôsobom. Podľa staršieho a jednoduchšieho sa plody nechajú na slnku zvädnúť a potom sa škrupinka s dužinou ručne zošúchajú. Dnes sa káva však spracúva mechanicky. Jednoduchý stroj rozdrví plody, pričom stálym prúdom vody odplavuje drvinu. Očistené kávové zrná sa nechávajú asi 24 hod. slabo kysnúť, potom sa opäťovne čistia. Čisté semená kávy sa neskôr sušia na slnku a balia na skladovanie, alebo priamo na vývoz. Na tom sa však výrobný poroces nekončí. Kávové zrná sa musia ešte v špeciálnych komorach pražiť a mlieť na jemný prášok. Prijemnú aromatickú chut' a vônu dodávajú káve predovšetkým prchavé látky, akým je napríklad kofeín, ktoré vznikajú pri pražení, preto tento proces treba zvlášť kontrolovať. Zomletá káva sa veľmi rýchle znehodnocuje a vyprávianím stráca svoju arómou i chut'. Preto bolo vynájdené tzv. vákuovanie mletej kávy. Po otvorení mletej kávy uskladnenej v špeciálnom balení bez obsahu vzduchu treba kávu hned' skonsumovať.

K najhlavnejším kritériám hodnoty kávy patrí predovšetkým aróm a chut'. Vyhládávané sú najmä silné kávy s čistou arómou. Prispieva jej aj slabá kyslosť. Kávový nápoj sa pripravuje zaliatím jemné pomletých zrn horúcou vodou, varením alebo pôsobením paru v kávovare. Dobre vieme, že káva obsahuje kofeín, ktorý výrazne vplyva na aktivitu nervového systému, čím odstraňuje únavu a spánok. Droga má vplyv aj na motor ľudského tela - srdce a na krvný obeh a tlak. Ako ukázali posledné vedecké výskumy, jedna neveľká šálka kávy obsahuje od 80 do 135 mg kofeínu. Svoju psychostimulačnú činnosť droga začína až po štyroch hodinách od vypitia.

Zdravá alebo nezdravá?

Neveľké semienko kávy výrazne podelilo vedecký svet. Časť vedcov zastáva názor, že káva v neveľkých množstvach prispieva k zdra-

viu a udržuje ľudovku v lepšej životnej kondícii po celý deň. Druhá skupina vedcov však tvrdí o káve niečo celkom opačné. Pripisuje jej priam zhoubné následky pre zdravie ľudovky. Jedno je však isté, kávu nemajú piť deti, ale ani osoby, ktoré trpia na rôzne srdcové a cievno-žaludkové ochorenia, alebo majú vyšší obsah cholesterolu v krvi. Totiž káva obsahuje tzv. kávový faktor, ktorý vplyva na zvyšenie hladiny LDL.

Veľké podniky obchodujúce kávou vyhľadzajú v ústrety svojim spotrebiteľom a tak pripravili niekoľko desiatok druhov káv. V obchodoch, ale aj v kaviarňach môžeme teda nájsť kávy: silné, slabšie, ba aj ovocné a bezkofeínové.

Umenie pit' kávu

Citatelia klasických detektívov A. Christie poznajú vetu: „Káva sa podáva v salóne“, čím sa dalo na vedomie, že sa kedysi pozývalo na popoludňajšie posedenie práve ku káve. Dnes sa káva podáva v podstate pri každej príležitosti. Zmizla však väčšina dávnych kávových salónikov. V Krakove sa však niekoľko zachovalo a vynikajú svojou haličskou svojpráznosťou. Spomeňme trebárs salónik Larousse, Rozlúčka z Afrikou, Michalikova Jama, alebo Maska, kde sa stretávajú osobnosti zo sveta kultúry, umenia a politiky, ale aj známi a priateľia, aby si spoločne pri šálke chutnej kávy, sladkostach, kúsku torty, či koláčikoch, zapominali na uplynulý deň, bud' dávne časy a porozprávali sa o nových plánoch. A o to práve pri ochutnávaní kávy ide.

Sprac.: JOZEF PIVOVARČÍK

DOKONČENIE ZO STR. 1

1 sa slovenčina zachovala. Vyučuje ju Katařína Reisová zo Slovenska, takže si myslím, že sa slovenské povedomie, tradície a zvyky u nás darí udržiavať dodnes.

Členom nášho divadelného súboru bol dlhé roky tiež môj manžel Štefan, ktorý bol v minulosti tajomníkom MS SSP v obci. Vlani v máji sice zomrel, ale jeho myšlienky sú stále medzi nami. Som rada, že slovenské povedomie, za ktoré on a mnohí ďalší krajania pred vyše 50 rokmi bojovali nezaniklo. Verím, že pretrvá aj v ďalších generáciách.

Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JAN ŠPERNOGA

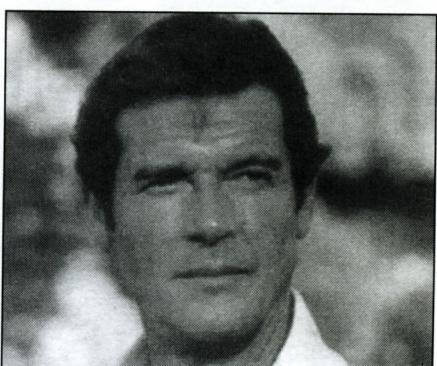
Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje anglického herca, známeho najmä z dobrodružných filmov. Iste ľahko uhádnnete o koho ide, keď povie, že hral hlavnú úlohu v seriáli Svätý a preslávil sa aj stvárnením postavy Jamesa Bonda. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 7/97 bol na našej snímke Jack Scalia. Knihy vyžrebovali: Adam Brija z Podvlnka, Paulína Klukošovská z Novej Belé, Marek Gogola z Vyšných Láp, Alžbeta Klukošovská (ml.) z Krempách, Gabriela Zga-

mová z Jablonky a František Klukošovský z Bytomi.

Primátor F. Grohola (v strede) a manželkou a M. Dočolomanským

Jurgovskí rezbári M. Plučinský (zľava) a J. Gomboš v Kežmarku

OSLAVA REMESLA V KEŽMARKU

V piatok 11. júla bolo pred a za starobylími hradbami Kežmarku veľmi rušno. Remeselníci a mnohí pozvaní hostia z domova a cudziny „dobývali“ mesto, aby počas trojdňového Trhu európskeho ľudového remesla ukázali, čo sa naučili a zdobili od svojich predkov.

Slávnosť začala

pred mestskou radnicou, kde sa objavil pestrofarebný sprievod v dobových odevoch na čele s „richtárom“, do ktorého sa vtelil známy bratislavský herec Michal Dočolomanský. Po jeho krátkom príhovore slovo prevzal „hradný pán“, čiže primátor mesta Kežmarok Ing. František Grohola, ktorý privítal všetkých remeselníkov a hostí, vtom poslancov slovenského parlamentu J. Gantnerovú a J. Kleina, generálneho riaditeľa miestnej a osobitej kultúry MK SR D. Mikolaja, prednostu Okresného úradu v Kežmarku a zároveň riaditeľa ELRO '97 L. Melikanta, predsedu Rady mesta Zakopané M. Gąsienicu-Szostaka, ako aj predstaviteľov družobných miest Kežmarku

- z Poľska (Bochnia a Zgierz), Česka, Maďarska, Talianska a pod.

Po oficiálnom otvorení trhu riaditeľom L. Melikantom, pôvabné kežmarské mažoretky ozdobili nebo žlto-modrými balónikmi. S krátkou divadelnou ukážkou prišli miestni hodinári, ktorým bol tento ročník trhu venovaný. Pripomeňme, že hodinári boli v minulosti združení v najstaršom tamojšom cechu zámočníkov a prvý hodinársky majster sa spomína už v roku 1444. Najznámejším kežmarským hodinárom bol v 18. storočí A. Lang, výrobca veľkých, ale aj malých izbových hodín.

Remeselníci pod Hradom

Kým sa však návštěvníci dostali priamo k remeselníkom, museli mestskí zbrojnoši dobyť ich priam nezničiteľnú tvrdzu. Po niekoľkominútovom šermiarskom súboji boli hradby dobyté a mestské brány sa dokorán otvorili. Za hradbami sa pozdĺž celého námestia usadili zruční remeselníci majstri. Bolo veru čo obdivovať. Ved' ako sme sa dozvede-

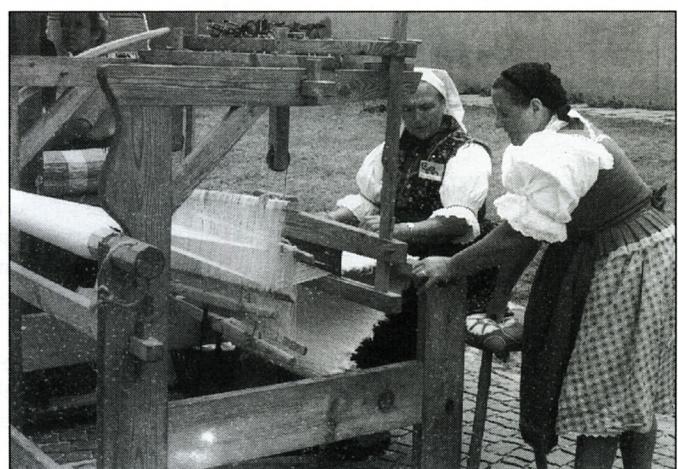
li, organizátori pozvali 120 remeselníkov, reprezentujúcich takmer 50 rôznych remesiel. Mohli sme teda obdivovať prácu garbiarov, hrnčiarov, hodinárov, kováčov, kolesárov, medovníkárov, opaskárov, tkáčov, rezbárov, zlatníkov a ďalších.

Okrem domácich remeselníkov sa trhu zúčastnili zruční majstri zo zahraničia. Medzi nimi aj z Poľska. Tento rok organizátori pozvali taktiež zručných rezbárov z Jurgova Mariána Plučinského a Jozefa Gomboša. Ako nám povedali, na kežmarskom trhu remesiel sú už štvrtý raz. Ich vyrezávané biele soľničky, kanvičky, lyžičky a iné predmety sa tešili veľkému záujmu. Podobne bolo pri stánku remeselníkov z Walesu. V šikovných rukách košíkára Tima Waldea sa vŕbové prútie zohýalo ako had na všetky strany, kym u rezbára Yana Jamesa sme obdivovali pekne vyrezávané palice - ferule, vyčnievajúce z veľkého koša. Ďalší rezbár David Williams si oblúbil umelecké rezbárstvo.

Myslím si, že každý z návštěvníkov si prišiel na svoje a mohol zastihnúť remeselníkov aj pri prezentácii svojho kumštu. Hoci niektoré z remesiel už upadli do zabudnutia je dobre, že Kežmarok organizáciou trhu pripomína návštěvníkom ako to bolo kedysi.

Členky kežmarského folklórneho súboru Magura

Tkanie kobercov na starodávnych krosnách

Remeslá s veľkou štipkou kultúry

Počas kežmarského Trhu európskych ľudových remesiel nechýbal ani bohatý kultúrny program. Už v prvý deň sa na pripravenom pódiu pod kežmarským Hradom predstavilo niekoľko folklórnych súborov. Spomeňme trebárs domácu Maguru, Maguráčika a Goralíka, ale aj FS Devín z Bratislavu, Lúčku zo Svatobofic (Česko), Bochnianov z Bochnie (Poľsko) a ďalšie. V popoludňajších hodinách sa v kostole sv. Kríža konala slavnostná sv. omša, ktorú celebroval spišský biskup F. Tondra. Večer zavírili program satiry a humoru pod názvom Molotov koktail, v ktorom vystúpili známi slovenskí herci - M. Noga, Š. Skrúcaný, Z. Studénková, R. Piško a ďalší.

Aj druhý deň začal vystúpením folklórnych súborov a zavírili ho koncert väčnej hudby v známom drevenom artikulárnom kostole a tanecná zábava pod heslom Kežmarok sa zabáva, v ktorom do tanca hrala ľudová hudba P. Ďatla z Kežmarku a Cifra z Bratislavu. Príjemný sobotnajší večer zavírili pestrofarebný ohňostroj. Tretí deň kežmarského po-

Kežmarski zbrojnoši v dobových úboroch

dujatia bol už trocha skromnejší, ale aj tak si príaznivci folklóru prišli na svoje. V popoludňajších hodinách sa konalo žrebovanie tomboly, na ktorú čakali vari všetci. Organizátori pripravili takmer 30 hodnotných cien. Tí na

ktorých sa šťastie usmialo budú na 7. ročník Trhu európskych ľudových remesiel určite dlho spomínať. A nielen oni.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KRÁTKO Z ORAVY

Jablonská gmina kúpila pre všetky požiarne jednotky moderné rádiotelefony zn. Motorola. Jeden prístroj obdržali velitelia jednotiek a druhý je zamontovaný v požiarnych automobiloch. Hodnota 14 telefónnych prístrojov je okolo 28 tisíc zlhotých. Ved' ako sa hovorí: bez spojenia niet velenia, čo platí nielen pre vojakov, ale tiež pre požiariakov.

***

V jednotlivých obciach jabolonskej gminy sa pracovalo aj v letných mesiacoch. V Chyžnom bolo vymenených 16 lám verejného osvetlenia na nové, so žiarovkami zužívajúcimi menej energie, v Podvlku bola opravená cesta na Makuchov a začala výstavba cesty na Danielky a v Oravke na miestnej ZŠ vyrástla úplne nová strecha (na snímke), čím škola získala iný, typicky podhorský vzhľad.

***

Na pomoc obetiam povodne nezabudli ani občania gminy Jablonka a Veľká Lipnica. Peňažné i materiálne dary zbierané prostredníctvom cirkevných a charitatívnych organizácií poputovali najviac postihnutým v južnej časti Poľska.

***

Nové, moderné zariadenie Drimat na sušenie a balenie nazbieraného kalu a nečistôt bude onedlho nainštalovalné v čističke odpa-

dových vôd v Dolnej Zubrici. Takto sa získa druhotná surovina, ktorá sa bude môcť ďalej využívať napríklad vo forme kompostu na hnojenie rastlín.

***

Rozvoj motorizácie má na Orave zelenú. Ako vyplýva z informácií, ktoré nám poskytla Anna Jędrus z Odboru dopravy gminného úradu v Jablonke, občania jabolonskej gminy vlastnia 2349 osobných automobilov, 212 motocyklov, 1537 traktorov, 187 nákladných automobilov, 273 prívesov a 63 univerzálnych

nákladných automobilov (určených aj na prevoz osôb).

***

1. septembra sa pre učiteľku Katarínu Reisovú zo Slovenska začal piaty školský rok úspešného pôsobenia na Orave - v Malej Lipnici a Hornej Zubrici. Želáme jej, ako aj všetkým ostatným učiteľom a žiakom do nového školského roka veľa úspechov.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

ORAVSKÉ LETO '97

V dňoch 19. - 20. júla t.r. sa v Jablonke uskutočnil VI. ročník Oravského leta. Organizátorom najviac problémov spôsobilo počasie. Napriek tomu sa uskutočnila väčšina z plánovaných súťaží - preteky na horských bicykloch, cezpoľné behy, hádzanie šipiek do terča a pod. Program zavŕšil večerný rockový koncert Jaka Telusa so skupinou Jacques de Lousse.

Druhý deň privítal účastníkov a divákov krajím počasím. Na pódiu miestneho amfiteátra sa mohla začať bohatá prehliadka sólistov, kapiel a folklórnych skupín a tradičná súťaž v mútení masla. Hudobná skupina Peter Pan a Elfavia pod vedením P. Mäderaka, vedúceho Oravského centra kultúry v Jablonke pripravila zábavný program aj pre najmenších divákov. Nás však najviac zaujimali vystúpenia krajanov. Podali dobré výkony a získali mnohé ocenenia.

V kategórii spevákov (deti) Tomáš Smrečák z Malej Lipnice obsadil tretie miesto a medzi dospelými zvíťazil vedúci súboru Rombaí Ján Capiak z Chyžného. Rombaí obsadil dve prvé miesta aj v súťaži vokálnych skupín - v

detskej a mládežníckej kategórii. Teší nás tiež tretie miesto detskej speváckej skupiny súboru Kordoň z Malej Lipnice. Predstavme teraz ďalšie výsledky z bohatého programu tohtočného ročníka Oravského leta '97.

Sport

V novej, po prvýkrát organizovanej súťaži - pretekoch na horských bicykloch si prvenstvo odniesli pretekári z Nového Targu. Šplhanie na stíp vyhral G. Sternal z Chyžného pred A. Soľavom z Hornej Zubrice. Mnoho účastníkov vyštartovalo v cezpoľných behoch, v ktorých si prvenstvo vybojovali (v dvoch kategóriach) Jablončania - J. Páleník a D. Paniaková. V hádzaní šipiek do terča zvíťazil M. Grapa z Jablonky, kým najlepším „hajdúchom“ sa podobne ako vlani stal Z. Suwada z Jablonky.

Folklór

V speve, tanci a hre na rôznych hudobných nástrojoch porota vyhodnotila ako najlepších týchto účastníkov. Medzi folklórnymi

súbormi v detskej kategórii to bolo Małe Podhale z Jablonky, v mládežníckej kategórii súbor Rombaí z Chyžného a medzi dospelými Skalniok z Hornej Zubrice.

V súťaži kapiel boli najlepší členovia detskej a mládežníckej hudby Małe Podhale z Jablonky a medzi dospelými hudba súboru Skalniok z Hornej Zubrice.

V hre na husliach - sólisti - bol najlepší J. Haniaczyk z Jablonky a v hre na neobvyklých hudobných nástrojoch (pastiersky roh) zvláštnu cenu získal A. Haniaczyk taktiež z Jablonky. V hre na fujarke prvé miesto obsadił W. Karkoszka z Hornej Zubrice a na lístku, podobne ako vlani, najlepšie zahral M. Karkoszka z Kyčor.

Maslo, moje maslo -

bol názov súťaže v mútení masla. Dobre si počíname naši krajania Helena a Ján Fiedorovi z Podvlna, ktorí túto konkurenciu vyhrali. Kvalitné maslo namútili aj krajania Emília a Albín Pacholskovi z Dolnej Zubrice, ktorí obsadili druhé miesto.

Neľutoval ten, kto prišiel na tohtočné Oravské leto. Mohol vidieť zaujímavé a bohaté kultúrno-spoločenské podujatia. (pk)

KRÁTKO ZO SPIŠA

V prvej polovici júla sa v Detskom raji vo Vysokých Tatrách uskutočnil prvý turnus medzinárodného tábora Matice slovenskej pre krajanské deti z Poľska, Ukrajiny, Dánska, Kanady a USA.

***

V nedele 13. júla sa v malebnej scenérii Neddeckého zámku konal 2. ročník tzv. Spišskej valtry, ktorú usporiadal Zväz poľského Spiša. V kultúrnom programe sa predstavili folklórne súbory z Krempách, Jurgova, Fridmana, Čiernej Hory, Nedeca, ale aj z Maniów a Sromowiec Nižných. Ako sa dalo očakávať, organizátori podujatia nepozvali ani jeden krajanský súbor.

***

Po trojročnej prestávke na Spiš opäťovne zavítala skupina slovenských iluzionistov a mágov Lankson. Svojimi kúzlami a neuveriteľnými eskatometrskymi číslami očarili najmä najmladších divákov.

***

V nedele 10. augusta po 22. hodine anonymný telefonát ohlásil požiar v Nedeci, po ktorom sa v obciach lapšanskej gminy ozvali poplašné sirenky. Keď sa pohotoví hasiči z okolitých dedín zjavili v Nedeci, vysvetlo, že poplach bol falošný. Myslime si, že takéto žarty sú nevhodné.

***

Ako sa dozvedáme, nový požiarnický automobil si chcú zadovážiť hasiči z Repíšk-Brijovho Potoka. Staré vozidlo značky Star by najradšej vymenili na modernejší Liaz.

***

Samosprávne orgány troch susediacich vojvodstiev - bielského, krakovského a nowośańskego pripravujú projekt na usporiadanie Zimných olympijských hier Zakopané '2006. Olympiáda by určite prispela k zvýšeniu atraktivity tejto časti Poľska vo svete. Pripomeňme, že o zorganizovanie olympiády v roku 2006 sa uchádza aj Slovenská republika, ktorá už potrebné doklady odosla na Medzinárodný olympijský výbor.

***

O komasácii v Tribši sme už veľačí písali. Ako sme sa nedávno dozvedeli, žiaľ dosiaľ nie je ukončená, čo zvlášť sťaže prácu tamojším roľníkom. Na jej dokončenie

sú však potrebné značné finančné prostriedky, ktoré Tribšanom zatiaľ chýbajú.

***

V polovici júla sa takmer vo všetkých spišských farnostiach uskutočnila peňažná charitatívna zbierka na pomoc obetiam tohtočnej povodne. Spišiaci sa ukázali ako obetaví ľudia, ktorí sú vždy ochotní pomáhať svojim blížnym.

***

21. septembra nás opäť čakajú parlamentné voľby. Budeme voliť nové zákonodarné orgány - Sejm a Senát. Nowośański vojvodstvo budú v novom parlamente zastupovať siedmi poslanci Sejmu a dva senátori. (jp)

Vyhrala rómska kapela s primášom M. Čurejom. Foto: J. Pivovarčík

PO POVODNI

Tohoročné leto, najmä počas prvých dvoch júlových týždňov ukázalo svoju úplne inú, neletnú tvár. Dlhotrvajúce dažde spôsobili doteraz nevidanú živelnú pohromu, akú si snáď nepamäťajú ani tí najstarší z najstarších. Potoky a rieky v Poľsku, Česku, Nemecku, na Slovensku i v Rakúsku nabrali množstvo vody, vystúpili zo svojich korýt, na mnohých miestach aj o niekoľko metrov, a stali sa príčinou nebývalej tragédie. V Poľsku voda spôsobila obrovské problémy najmä v Sliezsku, ale aj inde. Zaplavila státisíce hektárov pôdy, stovky dedín i usadlostí a nevyhľala sa ani takým veľkým mestám ako Opole či Vroclav. Dennodenne sme mali v televízii možnosť sledovať zábery, ukazujúce osudy ľudí na zatopených územiach, zachraňovanie občanov z najviac postihnutých oblastí, videli sme ulice miest a dedín pripomínajúce talianske Benátky. Obrovská materiálna a finančná pomoc prichádzala z miest, ktoré povodeň našťastie obišla, ale aj zo zahraničia. Rieka Odra i menšie riečky a potoky sa premenili na dravé, všetko ničiace rozburéné živly.

Povodeň, hoci v menšom rozsahu, zasiaha tiež časti Spiša a Oravy. V Nowosączskom vojvodstve rozvodnené riečky a potoky poškodili vyše 4 150 domov, zničili 5 755 ha polí, voda podmyla viac ako 1 500 km gminných ciest, poškodila alebo úplne zničila 1 137 mostov a mostíkov, 10 km vodovodov, 20 km kanalizácie a okolo 40 km telefónneho vedenia. Škody boli odhadnuté na 318 miliónov zlôtých. Občanom, ktorí boli počas povodeň v celom Poľsku najviac postihnutí, vyplatila vláda po 3 000 zlôtých jednorazového príspevku. Vláda má mať k dispozícii tiež okolo 1 miliardy 600 miliónov zlôtých na likvidáciu ostatných nasiedkov povodeň. Pia-

Obete povodne - poškodený most v Malej Lipnici. Foto: P. Kollárik

tok, 18. júl, bol vyhlásený dňom národného smútku za obete tejto pohromy, ktorá si v Poľsku popri obrovských materiálnych stratách vyžiadala 54 obete na ľudských životoch. Dlhosť budú odstraňovať všetky následky povodne storcia, ktorá mnohých pripravila o celoživotný majetok, strechu nad hlavou, a zanechala po sebe spustošenie, hrozbu epi-deémii a väznych chorôb.

Rozvodnené potoky spôsobili mnohé škody aj v jablonskej gmine. Ako nás informoval zástupca vojta Władysław Pilch, najťažšie chvíle prežívali občania v Jablonke, Malej Lipnici a Hornej Zubrici v dňoch od 7. do 9. júla. Spolu s príslušníkmi požiarnej jednotiek sledovali stúpajúcu hladinu potokov, premeneňných na dravé rieky, aby v prípade potreby zabránili najhoršiemu. Voda však strhávala brehy korýt, poškodila či zničila mnohé mosty, podmyla viac kilometrov ciest a zaplavila desiatky hektárov polí. V Jablonke, podobne ako počas vlaňajších jesenných záplav, voda zaliala o.i. čističku odpadových vôd a chatky výletníkov, poškodila mostík na štadión, zaliala

polia a ničila cesty. Straty v jablonskej gmine odhadla špeciálna komisia na vyše 300 tisíc zlôtých. V Malej Lipnici sú napríklad najviac poškodené či zničené o.i. mosty do Šviníkov a u Mentelov. Veľká voda našťastie postupne opadla, ale zaplavene polia a úrodu na nich bude veľmi t'ažké zachraňovať. Mnoho vrások pribudlo na čelách oravských roľníkov, ktorí sa celý rok venujú pôde, a potom príde takéto neštastie ničiace výsledky ich práce. Dúfajme, že sa príroda už definitívne vybúriala, ved' na takéto živelné pohromy v našich zemepisných šírkach jednoducho nie sме zvyknutí a doteraz sme na ne, v takomto rozsahu, ani neboli dostatočne pripravení.

Netreba sa však poddáť osudu, treba bojovať s jeho nepriazňou, pomôcť si navzájom, a veriť, že sa už nič podobné nezopakuje. To však, žiaľ, už nezáleží od nás. Katastrofy podobného rozsahu však musia byť obrovskou výstrahou pre všetkých. Musia lepšie mobilizovať ľudí, ako aj všetky materiálne a finančné prostriedky. Treba ich skôr predvídať a ich následky znížiť na minimum. (pk)

PASTIERSKY SVIATOK

Toto podujatie sa už natrvalo zapísalo do kalendára kultúrnych podujatí organizovaných na Orave. Konalo sa v nedeľu 6. júla vo Veľkej Lipnici-Privarovke, na lúke v Hornskom prístavate pod majestátom Babiou Hrou. Hoci počasie v tomto roku organizátorom nepripravilo, keďže neprestajne padal dážď, účastníkom to neprekážalo. Snažili sa aj v takých podmienkach podať čo najlepšie hudobné a spevácke výkony a takisto predviesť ukážky starých oravských zvykov a obradov súvisiacich s pastierstvom. Vystúpenia inštrumentalistov, sláčikových kapiel, spevákov a folkórnych súborov hodnotila súťažná porota pod vedením krakovskej etnografky a muzikologičky Alexandry Boguckej.

V súťažiach hudieb o Pastiersky cengáč v kategórii detí prvé miesto patrilo hudbe súboru Oravské deti zo ZŠ č. 2 vo Veľkej Lipnici. Medzi dospelými si dve prvé miesta podelili

rodina Haniaczykovcov a hudba súboru Orava z Veľkej Lipnice. Tento súbor získal aj cenu prezidenta mesta Krakov.

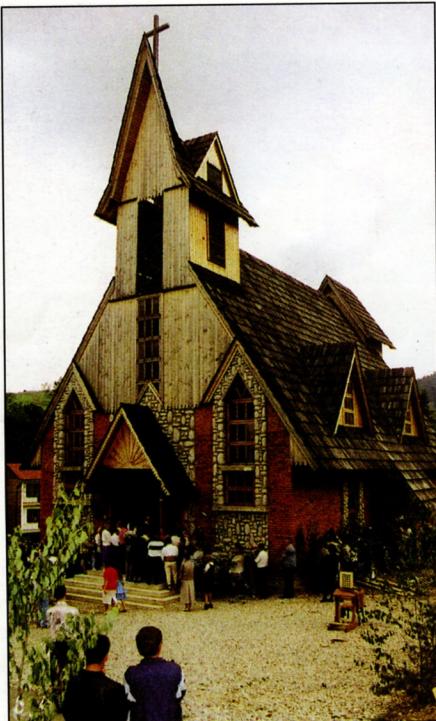
Medzi inštrumentalistami v detskej kategórii sa najlepším ukázal Daniel Mikusiak z Kyčor, kym v staršej skupine Marcin Kowalczyk z Veľkej Lipnice za hru na piš'ale a Damián Karkoszka z Kyčor za hru na drumbli. Medzi dospelými si prvé miesta podelili Ján Haniaczyk zo Zakopaného a Eugeniusz Karkoszka z Privarovky.

V ľudovom speve (detská kategória) boli prvé miesta takisto podelené. Získali ich: súbor Oravské deti zo ZŠ č. 2 vo Veľkej Lipnici a súbor Herodkovic z Privarovky. V kategórii starších žiakov si prvé miesto vyspievala Lidia Mikusiaková z Veľkej Lipnice.

V súťaži Majster a žiak získali prvé miesta krajan Eugen Banyk s vnučkou z Privarovky a Ludwik Mlynarczyk s vnukom z Ky-

čor. Nechýbala ani tradičná súťaž v práskaní voliarskym bičom, v ktorej sa najlepšie darilo Veľkolipníčanom Franciszkovi Węgrzynovi a Damiánovi Karkoszkovi.

Jeden z dlhoročných usporiadateľov tohto podujatia Ludwik Mlynarczyk však stále sníva o tom, aby sa z tejto prehliadky oravského folklóru stal ozajstný sviatok pastierov. Chce sa pokúsiť o to, aby ukázali divákom spev a oravskú hudbu bez scény a mikrofónov a zorganizovať akúsi rekonštrukciu dávnych pastierskych zvykov v ich pôvodnej podobe. Teda aspoň tak, ako sa to konalo v roku 1974 v Privarovke, kde vládla ozajstná pastierska atmosféra, zvonili kravské zvonce, bol ozajstný dávny voliar, vatra, pečené zemiaky, a nekonala sa ani prehliadka hudieb či spevákov. Aj dnes sú predsa ešte pastieri, pasúci kravy či ovce, a práve preto chcú organizátori ukázať divákom najmä tie starodávne zvyky. Dúfajme, že sa im to podarí. (pk)

Pohľad na nový repíšský kostol

Obyvatelia Repíšk - Brijovho Potoka zažili prednedávnom nevšednú udalosť. V sobotu 12. júla t.r. sa v tejto neveľkej spišskej obci konala veľká slávnosť - vysviacka nového kostola, ktoréj sa zúčastnili zástupy veriacich zo širokého okolia, ba aj zo zahraničia.

Stavba od základov

Odvážny nápad výstavby vlastného kostola skrsol v hlave krajaná Jána Jurgovianom v decembri 1989, krátko po jeho návrate z návštavy v USA. So svojou myšlienkovou hned oboznámil ďalších spoluobčanov, ktorí ju prijali s veľkým pochopením, a tak nečudo, že čoskoro vznikol päťčlenný výbor pre výstavbu kostola na cele s kr. Jánom Jurgovianom. Začali - dá sa povedať - od samého začiatku, teda od stavebného pozemku, ktorý pre potreby kostola venovali: Genovéva a Ján Jurgovianovi, Žofia a Jozef Plutovci a Mária i

Privítanie J.E. kardinála F. Macharského

NOVÝ KOSTOL NA SPIŠI

Ján Tropovci. Aby však mohli začať stavebné práce, museli získať finančné prostriedky. Pre tak malíčkú obec to nebolo jednoduché. Preto sa obrátili o pomoc na svojich priateľov a známych. Podporil ich novobelský rodák, slovenský biskup Dominik Kalata, ale aj krajania žijúci v USA - Irena a Vojtech Kurčákovci, Mária a Šebastián Kurčákovci, Kristína a Vojtech Kurčákovci, Vojtech Kaňa, Anna a Andrej Madejovci, Helena a Ján Solusovci a ďalší. Keď dostali stavebné povolenie, mohli za získané peniaze kúpiť značnú časť stavebného materiálu a objednať projekt, ktorý zhотовil Ing. T. Kmiec z Gliwickej polytechniky. Začali stavebné práce, ktoré napredovali veľmi rýchlo. Už na jar 1991 boli hlavné murárske práce, ktoré vykonávali krempašskí murári, v podstate ukončené. O rok neskôr, len čo sneh zmizol a zem sa prebudila k životu, pokračovali Repíšťania vo výstavbe svojho svätostánku. Po senokosoch a žatve mali už na stavbe aj štýlovú šindľovú strechu, ktorú postavili tesárski majstri z Cichého. Zase murárska čata pod vedením J. Madeju z Nedece urobila vnútorné omietky. Repíšťania mohli byť teda spokojní, aj keď si uvedomo-

vali, že ich čaká ešte veľa prác, oveľa nákladnejších. Odkiaľ však vziať peniaze? Opäť im však finančne pomohli priaznivci ich stavebného podujatia. Uskutočnili sa peňažné zbierky v Čiernej Hore, Jurgove a Bukowine Tatralańskiej. Výstavbu podporil tiež jurgovský farár W. Podhalánski. A tak po neveľkej prestávke sa práce opäť naplnio rozbehli. Teraz sa už viac pracovalo v interiéroch novostavby. Na jar tohto roku bola väčšina stolárskych prác pod vedením J. Jurgoviana ml. ukončená.

Aby mohol nový kostol slúžiť svojmu poslaniu, treba ho zariadiť. Drevený oltár zhotoval Jozef Jurgovian z Repíšk-Vojtyčkovho Potoka, lavice Vojtech Džadoň z Jurgova a pekné výjavy Krížovej cesty známenitý rezbár Tomáš Vojtas, taktiež z Jurgova. Veľký oltárny obraz s podobizňou Krista a nápisom Jezu ufam Tobie (Ježišu dôverujem Ti) namaľoval známy maliar Józef Matoga z Krakova. Uvedomujeme si, že sme nevymenovali všetkých donátorov. Podstatné však je, že po takmer siedmich rokoch bola výstavba kostola konečne zavŕšená. Repíšťania ukázali, že spoločným úsilím a pri dobrej organizácii práce sa dá uro-

Na repíšsku slávnosť prišli veriaci zo širokého okolia

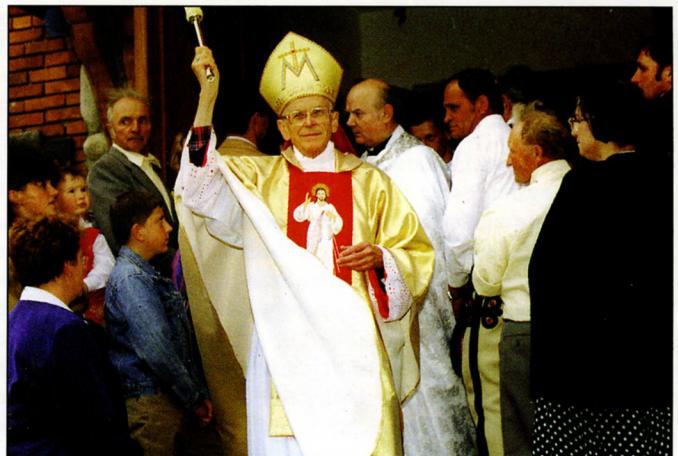

Čestná hostia zo Slovenska a Poľska

Delegácia s J. Jurgovianom v očakávaní na príchod vzácneho hosta.
Foto: J.J.

Krakovský metropolita počas posviacky

beť veľmi veľa. Je to pozoruhodné tým viac, že obec nie je veľká, má len 80 čísel a žije v nej sotva 300 obyvateľov. Na výstavbe kostola každá repišská rodina odpracovala po 35 dní a mládež nad 18 rokov po 15 dní. Spoločnými silami odpracovali teda úctyhodný počet tri tisíc dní!

Spomeňme ešte aspoň niekoľkých darcov, ktorí pomohli pri výstavbe a zariadovaní kostola. Kostolný zvon uhradil F. Bryja, sošku sv. Jána venoval J. Mačičák, osobitné vyrezávané lavice A. Maciczak, luster H. a F. Felongovci, nevelký elektronický organ uhradila Družstevná banka v Bukownie Tatralańskiej, kym Gminny úrad v Bukownie Tatralańskiej financoval úpravu a asfaltovanie prístupovej cesty ku kostolu. Napokon kňazi J. Malec a H. Kasztelan, ako aj I. Matogová z Krakova venovali niektoré liturgické potreby (kalichy, ornáty a pod.)...

Vysviacka

V sobotu 12. júla bolo na ceste z Čiernej Hory do Repíšku veľmi rušno. Obec pekne vyzdobená jelšovými stromčekmi a pestrofarebnými stužkami čakala na príchod najvzácnnejšieho hosta - krakovského metropolitu Franciszka kardinála Macharského, ktorý mal vysvätiť nový kostol.

Po posviacke...

Pred obcou na jeho príchod čakala na koňoch delegácia Repiščanov na čele s Jánom Jurgovianom. Kardinál sa objavil krátko po 15. hodine. Celý sprievod s koňmi a kočmi sa pohol cestou ku kostolu, ktorý ešte voňal sviežim drevom a bol doslova preplnený veriacimi. Tí, čo sa nevtlačili dnu, museli zostať vonku. Kardinála vítili predstaviteľia detí, mládeže a dospelých obyvateľov obce. Onedlho sa začala sv. omša, počas ktorej krakovský metropolita vysvätil nový kostol. Zasvätil ho Božiemu milosrdenstvu. Vo svojej kázní kardinál F. Macharski vysoko ocenil prácu Repiščanov a vyzdvihol ich zmysel pre krásu. Nadviazal tiež na poslednú piatu púť sv. Otca v Poľsku, počas ktorej v Zakopanom posvätil niekoľko základných kameňov pre výstavbu nových kostolov, v tom aj repišského. Kameň by mal byť zdrojom silnej viery a skutočnej slobody. Počas sv. omše v kostole striedavo hrali miestna hudobná skupina a jurkovská dychovka, no a na novom organe organista A. Malec z Čiernej Hory.

Organizátori slávnosti pozvali na posviacku veľa hostí a rodín, bud'to priamo spojených s výstavbou kostola, alebo pôvodom z tejto spišskej obce, aj keď mnohé už žijú mimo nej. Medzi pozvanými bol aj primátor Kežmarku František Grohola s manželkou, voj-

bukowskej gminy Franciszek Jezierszak, predseda ÚV SSP Jozef Čongva, prof. Michal Gríger zo Spišskej Belej, ako aj krajania zo všetkých spišských obcí, hasiči, poslanci miestnej samosprávy a ďalší.

Spoločné posedenie

Po takmer dvojhodinovej pobožnosti sa kardinál F. Macharski pred novým kostolom dlho lúčil s Repiščanmi, najmä s najmladšími. Potom koče odviezli vzácných hostí do miestnej hasičskej zbrojnice, kde na nich čakal chutný, aj keď oneskorený obed, ktorý prichystali repišské kuchárky pod vedením W. Wojenskej. Všetci milo spomírali neobyčajný deň a vychvaľovali čerstvo „pokrstené“ dieťa - nový kostol a priadli ďalšie plány do budúcnosti. Všetkým sa prijemne debatovalo. Vládla výborná nálada, ktorú svojím hraním ešte viac rozveselovala jurgovská dychovka.

Text a foto: JOZEF PIVOVARCÍK

Kto dúcha do pahrieb?

Zdalo sa, že už nič nemôže narušiť repišskú slávlosť. A predsa! Zrazu vstal jeden z „priaznivcov“ spišských Slovákov - ten istý, ktorý už viackrát narobil zmätky na našich podujatiach, vtom aj počas vlaňajších osláv 450. výročia Jurgova - obrátil sa k dychovke a zlomyseľne utrúsil: Zahrajte nám niečo po poľsky, treba tu očistíť vzduch! Celá sála zmeravela. Dychovka prestala hrať a pomaly vyšla z miestnosti. Potom od stolov vstali aj hostia - z Čiernej Hory, Jurgova, Bukownie Tatralańskiej, Brzegov, Biały, Repíšk a iných obcí a aj oni odišli. Zostali len kuchárky, aby upratali po tak brutálne prerušenom pohostení. Mnohí si však kládli otázky. Kto vlastne dúcha do pahrieb a snaží sa zapaliť iskričky národnostnej neznanlivosť? Kto spomenutému zlomyseľníkovi pokazil vzduch? Vari repišskí Slováci, ktorí sa tak veľmi zaslúžili o výstavbu kostola? Alebo snáď hostia, ktorí spolu s Repiščanmi chceli osláviť vydarené dielo? Bolo to voči jedným, aj druhým, prepytujem, obyčajné chrapúnstvo.

JÁN ŠPERNOGA

GENIÁLNI SLIEDIČI

Mister Thomas Beresford počas vojny pôsobil v kontrarozviedke; a jeho manželka Tuppence bola zdravotnou sestrou vo vojennej nemocnici. Po vojne sa rozhodli, že si založia súkromnú detektívnu kanceláriu. Jedným zamestnancom ich agentúry bol sotva odrastený mládenec Albert.

Teda mister a missis Beresfordovci si otvorili Medzinárodnú detektívnu agentúru. Sídliala na druhom poschode ošarpaného činžiaka. V predizbičke kraľoval Albert a na nerozoznanie sa podobal na úradníka eléva: ustavil žul žuvačku, prsty mal večne od atramentu a vždy strapatú hrievu.

Z Albertovej miestnosti viedli dvoje dverí do ďalších kancelárií. Na jedných bol nápis Sekretariát, na druhých Šéf. V tej druhej miestnosti dominoval úctyhodný písací stôl. Za ním skriňa na spisy s množstvom (zatiaľ prázdnych) zásuviek, opatrených úradnými štítkami, boli tam aj dve kožené kreslá. Za písacím stolom trónil Mr. Beresford a usiloval sa budiť dojem, akoby celý život viedol súkromnú detektívnu agentúru. Na stole mal telefón a s Tuppence si nacvičili niekoľko trikov. Aj Albert dostal presné pokyny.

V susednej izbe sa utáborila Tuppence. Mala tam stôl, písací stroj, niekoľko stoličiek (zariadenie jej pracoviska bolo, pochopiteľne, hlboko pod eleganciou šéfovej svätyne), a plynový varič s kanvicou na čaj.

Slovom: nič tu nechýbalo okrem zákazníkov.

Tuppence mala v každom prípade veľké nádeje:

- Bude to božské! - vyhlásila. - Bravúrne vystopujeme všetky možné vraždy, nájdeme ukradnuté rodinné šperky a unesených milionárov, odhalíme grandióznych podvodníkov.

- Zostúp z oblakov, Tuppence, - triezvo ju napomenul Tommy. - Tvojou chybou je, že si čítala privela detektívok. Naši zákazníci, ak budeme mať čo i len jedného, budú manželia, ktorí nás poveria, aby sme sledovali ich manželky. Alebo ženy, aby sme im podávali správy o každom kroku ich mužov.

- Fuj! - vyjadriala sa neprieberčivo Tuppence, - rozvodmi sa nezaoberáme! Patria do inej kategórie.

- Hej... - prikývol trochu nepresvedčivo Tommy.

Po týždni bilancovali svoju činnosť:

- Tri švhnuté baby, ktorých manželia trávia víkend mimo rodinného krbu, - vzdychol si Thomas. - Prišiel ešte niekto, kým som bol na obed?

- Jeden telnatý starý pán, ktorý má mladú ženu, - vzdychla si útrpne aj Tuppence. - Dlhé roky čítam v novinách, že sa stále zvyšuje počet rozvodov, ale až teraz viem, čo to znamená. Už mám po krk toho, že musím

ustavične opakovať: „Rozvodmi sa nezaoberáme.“

- Neboj sa, - upokojoval ju Thomas, - teraz, keď vyšiel nás inzerát, obchod sa rozbehne.

- Ja nestrácam odvahu! - zdvíhla hlavu Tuppence. - Ak bude treba, sama vykonám nejaký zaujímavý zločin a ty ho vyriešiš! Sedíme tu so svojimi geniálnymi schopnosťami, a nemáme na čom pracovať!

- Vždy som si vážil tvoj optimizmus. Zrejme si presvedčená o našej genialite. No geniálni by sme možno boli, ale kde sú odborné vedomosti?

- Čo vlastne chceš? Za posledných desať rokov som prečítala všetky krimiromány. Ich autori nemajú ľažkú úlohu, pretože poznajú rozuzlenie prípadu, stačí im zahmlítiť stopy a vrátiť sa od konca k začiatku príbehu... Tommy, čo by sa stalo, keby sme...

Tuppence sa odmlčala a zamračila sa.

- No! - pobádal ju Thomas.

- Mám jeden nápad, - pokračovala a rozhodne sa zdvíhla zo stoličky. - Teraz odídem a kúpim si ten krásny klobúk, o ktorom som ti včera hovorila.

- Opäť nový klobúk! - zastenal.

- A k tomu rozkošný, - vyhlásila Tuppence a dôstojne sa vzdialila.

V príbehu ďalších dní sa Tommy niekoľkokrát zaujímal, ako sa rozvíja ich detektívna činnosť, ale Tuppence iba potriaspala hlavou.

- Všetko má svoj čas.

Potom v jedno slnečné popoludnie prišiel prvý klient a na doterajší neúspech zabudli.

Zaklopala na dvere agentúry. Albert si práve dal novú žuvačku a plnými ústami zavolal:

- Prosím! - potom žuvačku od prekvapenia prehľtol. Na prahu stál SKUTOČNÝ KLIENT!

Bol to vysoký mladý muž, mal tak dvadsaťštyri-dvadsať päť rokov, bol bezchybne oblečený, akoby ho boli práve vytiahli zo škatuľky.

- Fíha! - zhíkol Albert, ale iba v duchu, a pod písacím stolom stlačil tajný gombík a vzápäť sa za dverami sekretariátu rozklepal písací stroj. Na mladého klienta tento dôkaz pracovného tempa zjavne zapôsobil.

- No... - ozval sa trochu nerozodne. - Tu sú... Ako to bolo v novinách? Beresfordovcovskí geniálni slediči? Teda Medzinárodná detektívna agentúra?

- Chceli by ste sa zhovárať priamo s pánom Beresfordom? - spýtoval sa Albert takým spôsobom, akoby si zákazník na také dačo ani nemohol trúfnut.

- Ste ohľásený, pane?

Návštevník sa očividne zahanbil: - Nie, žiaľ, nie.

- Odporúčame ohlásiť sa najprv telefónicky, pretože mister Beresford je príliš zaneprázdný, - poučil ho Albert.

- Práve pred chvíľou mu volali zo Scotland Yardu, šéf polície sa chce s ním poradiť vo veci istej medzinárodnej zločineckej organizácie.

Mladý muž otvoril ústa a zbožne počúval. Albert stíšil hlas a pokračoval: - Z jedného ministerstva ukradli tajné dokumenty, a chcú to zveriť šéfovovi.

Udinený klient sa posadil na okraj stoličky. Nemal ani potuhy, že spoza dvoch dverí cez zamaskované škáry ho skúmajú dva páry bystrých očí. Jedný Tuppencine medzi krátkymi prestávkami búchania do stroja, druhé Tommym, ktorý čakal na vhodnú príležitosť.

Na Albertovom stole sa ozval domáci zvonček.

- Šéf skončil rozhovor, pane. Spýtam sa ho, či by vás mohol pripať, - a stratil sa za dverami.

O minútu sa vrátil.

- Ráchte d'alej, pane!

V séfovskej svätyni sa spoza dôstojného písacieho stola zdvíhol rusovlasý, srdečný mladý muž, aby pozdravil príchodzieho.

- Posad'te sa! Som Beresford.

- Naozaj? - zarazil sa klient. - Nepredpokladal som, že... že ste taký mladý.

- Starým už slnko zapadá! - povedal sebaisto Tommy.

- Kto rozpútal vojnu? Stari! Kto je zodpovedný za masovú nezamestnanosť? Stari. Slovom: kto zavinil všetky tie nehoráznosti? Stari! Ja vám môžem hrdo oznámiť, - pokračoval, - že pracovníci našej agentúry sú vynikajúci odborníci, a všetci do jedného pod dvadsať päť rokov. Podme však k veci. Čo vás trápi, pane?

- Bolo by treba vypátrať osobu, ktorá sa stratila, - trpko vybuchol mladý muž.

- Aha. Mohli by ste povedať niečo bližšie?

- Nuž... je to veľmi ľažké. Záležitosť je nesmierne háklivá. Mladá dáma by sa možno veľmi nahnevala, keby... - a zadíval sa na Tommyho ako nemehlo.

- Tá dáma zmizla z vlastnej vôle, alebo máte podozrenie, že ju uniesli?

- Neviem, - jachtal klient. - Ja nič neviem!

Tommy si vzal blok a ceruzku.

- Najprv si prosím vaše ctené meno, - a dodal: Údaje o našich klientoch, prirodzene, zachováme v čo najväčšej tajnosti.

- Volám sa.... - začal trasúcim sa hlasom mladík, - volám sa Smith.

- Ej, ej - pokrútil hlavou Tommy, - budete taký láskavý a povedzte mi pravé meno.

Návštevník sa naňho pozrel s hlbokým obdivom a potom horko-ťažko zo seba vysúkal:

- Hm... Saint-Vincent. Lawrence Saint Vincent.

- Zvláštne... - uvažoval Tommy. - Je za-

ujímové, ako málo ľudí sa v skutočnosti volá Smith. Osobne nepoznám ani jedného. Prítom deväť z desiatich, ktorí nechcú uviesť svoje pravé meno sa nazve Smithom. Až mi to raz čas dovolí, napišem o tomto jave štúdiu.

V tej chvíli na šéfovskom stole zadrnčal domáci telefón. Znamenalo to, že prípad odteraz preberá Tuppence.

- Prepáčte, - povedal Tommy a zdvihol telefón. Na jeho tvári sa v rýchлом tempe striedalo prekvapenie, úžas a žiarivá radosť.

- Predseda vlády osobne? - sptoval sa a dodal, - samozrejme, prirodzene, už aj idem. - Položil slúchadlo a obrátil sa ku klientovi.

- Vážený pane, musím vás požiadať o prepáčenie. Pozývajú ma v neodkladnej záležitosti. Budťe taký láskový a nadiktujte potrebné údaje mojej sekretárke.

Stlačil bzučiak a do mikrofónu na stole povedal: - Prosím miss Robinsonovú.

Tuppence sa objavila v okuliarnoch, s blokom a ceruzkou. Šťastný Tommy sa odišiel na obedovať, ona úradným tónom počračovala:

- Takže istá dáma, o ktorú sa zaujímate, sa stratila. Je mladá?

- Ach, áno! - povedal klient nadšene. - Mladá a krásna!

Tuppence sa zachmúrila.

- Ej, ej... - zamrmala a potom dodala: - Úprimne dúfam...

- Hádam si nemyslite, že sa jej niečo stalo!? - zvolal zhrozený mladý muž.

- Oh, my sa nikdy nevzdávame! - povedala s falošným optimizmom, čo mladíka ešte väčšmi vydesilo.

- Prosím vás, miss Robinsonová, spravte niečo! Peniaze u mňa nehrájú nijakú rolu! Ak sa je skrivil, čo len jediný vlas, tak ja... ja ani neviem, čo v zúfalstve urobím! Vy ma isto pochopíte, vidím, že vám otvorene môžem povedať: to dievča jednoducho zbožňujem! Je taká prirodzená, taká krásna, taká múdra, taká... taká... slovom takej niet!

- Keby ste boli taký dobrý, povedzte aj meno tej dámy a presnejšie ju opíšte.

- Volá sa... volá sa Jane. Priezvisko neviem. Pracuje v klobučníctve u istej madame Violette ako predavačka. Verte mi, miss Robinsonová, niet milšieho dievčaťa v celom Anglicku! Koľkokrát ma to dievča už vyhodilo, ale ja som sa vždy vrátil. Aj včera som výčkával pred obchodom až výjde. A čo sa stalo? Vyšla jedna predavačka, potom druhá, vyšla majiteľka... a Jane nikde! Madame Violette som sa nakoniec opýtal, čo je s Jane, a ona sa veľmi rozčúlila. Povedala, že už včera nebola v práci a ani len nezatelefonovala, či je chorá, alebo čo? Stará bola hrozne nahnevaná. Horko-tažko som z nej vymánil Janinu adresu, a potom som zašiel za jej domácou. Tá mi zase povedala, že včera vôbec neprišla domov! A nik nevie, kde by mohla byť!

Myslel som si, že sa zbláznil! Hned som sa chcel rozbehnuť na políciu, ale potom ma napadol, že by sa Jane veľmi rozčúlila, keby

sa o tom dozvedela. Mám na mysli, že keby sa jej nič nestalo a len by tak jednoducho niekam odísťa. Potom mi prišlo na um, že práve ona mi ukazovala váš inzerát v novinách, že beresfordcovskí geniálni sliedčiči... a tak podobne... a že dáma odtiaľ je ich zákazníčkou.

Úplne bola unesená Medzinárodnou detektívou agentúrou a nadšene mi rozprávala o tom, akí sú skutočne geniálni, akí diskrétne... Tak mi napadlo, že najmúdrejšie bude, keď prídem rovno sem!

- Správne, - poznamenala Tuppence. - Nuž môžete mi povedať adresu tej dámy?

- Brook Lane stotridsaťsedem, štvrté poschodie, číslo dva. Jej domáca je missis Jonesová.

- Ďakujem, zatiaľ to stačí. Neviem, či som vám dobre rozumela, vy ste sa s tou mladou dámou zasnúbili?

Mister Saint-Vincent očervenal ako paprika.

- No, akoby som to povedal... celkom nie... Ešte sme o niečom takom nehovorili. Viete moja rodina.... Ale jedno vám poviem, keď sa Jane v poriadku objaví, okamžite ju požiadam o ruku! Ak sa vôbec nájdete...

Tuppence položila blok.

- Želáte si využiť našu špeciálnu službu za dvadsaťštyri hodín?

- Čo je to, prosím?

- Za polovičnú prirážku zapojíme do pátrania celý náš tím. Ak tá dáma žije, zajtra o tomto čase vám povieme, kde ju môžete nájsť.

- Čo? Ved' je to úžasné!

- My spolupracujeme iba s naslovo-vzatými odborníkmi. Beresfordcovskí sliedčiči sú naozaj geniálni. To, prosím, vôbec nie je dáky obchodný trik. A teraz budťe taký dobrý a opíšte ju.

- Má nádherné vlasy... také zlatisté, vlastne skôr ako západ slnka... alebo ani nie, hádam ako východ slnka nad morom!

- Ryšavé, - skonšatovala vecne Tuppence.

- Vyška?

- Statná ako jedľa! Siahaj mi približne po-tiaľto...

- Oči?

- Sú ako najjasnejšia hviezda na nebi! Také... hnedasté... V každom prípade božské! A jej hlas znie ako harfa anjelov!

Tuppence si zapísala niekoľko slov, potom zavrela blok.

- Ráchte sa k nám unúvať zajtra okolo štrnásť hodiny. Dovtedy budeme mať pre vás nejaké správy. Dovidenia, mister Saint-Vincent!

Ked' sa Tommy vrátil, Tuppence sa prehŕnala v zborníku šľachticov.

- Tu je! - vykríkla. - Náš klient Lawrence Saint-Vincent je synovcom a dedičom grófa Cherritona. Ak tento prípad úspešne vyriešime, vo vysokých kruhoch budeme mať výborný zvuk!

- Čo sa stalo podľa teba s tým dievčaťom? - opýtal sa Tommy.

- Myslím, - začala pomaly Tuppence, že

jej láska k mladíkovi je beznádejná, a preto radšej utiekla, aby utíšila svoje rozbúrené srdce!

- Volovina! - vyhlásil Tommy. Také hlúpe dievča neexistuje.

- Samozrejme, - pritakala Tuppence. - Ale som presvedčená, že to Lawrence Saint Vincent zhľtne. Mimochodom, sľubila som mu, že do dvadsiatich štyroch hodín dostane informácie a odvolala som sa na našu špeciálnu službu.

- Ty nešťastnica, hlupaňa! Čo ti to skrslo v mozgu?

- Jeden geniálny nápad. Nemaj strach. Nechaj to na mamičku, - a odplávala.

Tommy sa za ňou díval s otvorenými ústami. Potom sa postavil a vybral sa, aby začal s pátráním, pričom preklinal Tuppencinu bohatú fantáziu.

Ked' sa večer o šiestej vrátil domov vyčerpaný bez akéhokoľvek výsledku, Tuppence práve vytáhovala škatuľu čajového pečiva zo zásuvky „Dôverné“.

- Si unavený, drahý? - sptovala sa. - Čo si robil celé popoludnie?

- Prešiel som všetky nemocnice v meste s opisom toho dievča, - ravel žalostne.

- Nepovedala som ti, aby si to nechal na mňa?

- Do zajtra do druhej to dievča nenájdeš.

- Akoby nie? Už ju máme!

- Čo vravíš?

- Bolo to mimoriadne jednoduché, milý Watson, veľmi....

- Kde je? - prerušil ju šéf agentúry.

Tuppence ukázala prstom na svoj „sekretariát“: - Tam.

- A čo tam robí?

Tuppence sa zasmiala.

- Ak sa nemýlim, asi varí čaj. - Ked' zbadala manželovu zhrozenú tvár, mäkkö doda-la: - Ja totiž kupujem klobúky u madame Violette.

- Nedávno, - pokračovala, - som v jej obchode nadabila na Jane, je to moja bývalá kolegynia z nemocnice. Po vojne si otvorila klobučníctvo, ale skrachovala, a tak šla k madame Violette za predavačku.

Tento plán sme vymysleli spolu: Jane upozorní Saint-Vincenta na náš inzerát a beresfordcovskí geniálni sliedčiči vstúpia na scénu! Pre nás je to dobrá reklama a pre Saint-Vincenta dobrý podnet, aby sa už konečne vyjadril. Jane sa už takmer vzdala...

- Tuppence... - jachtal Tommy, - Ty ma udívuješ! O väčšej nemravnosti som ešte ne-počul! Takýmto podfukom chceš toho nešťastného mladíka vohnať do manželstva, ktoré jeho rodina...

- Tá nech sa dá vypchať! - povedala rezolútne Tuppence. - Jane je skvelé dievča, a len pán boh vie, prečo zbožňuje toho mamľasa, ktorého väčšie šťastie ani nemohlo postretnúť ako to, že si ho chce vziať také šikovné

DOKONČENIE NA STR. 21

ORAVSKÁ SVADBA

V posledných desaťročiach sa u nás veľa zmenilo. Medzi ďalším zmizlo hodne pekných starodávnych zvykov, v tom aj svadobných. V súvislosti s tým by som chcela pripomeneť, najmä mladým, aspoň niektoré pesničky, ktoré sa voľakedy spievali na oravských svadbách.

Ked' sa mladí chceli zobrať, museli si dohodnúť deň pýtačiek. Mladenc vzal so sebou pýtača (napr. krstného) a flášu pálenky a spolu sa pobrali za rodičmi vyvoleného dievčaťa. Po chválii Pána Boha a pýtač povedal: - Prišli sme k vám s prosbou vypýtati vašu dcéru pre toho mládenca, lebo sa mu zvidela. Dáte mu ju?

Ked' rodičia nemali nič proti nemu, povedali: - Dáme, čoby nie, ked' sa majú k sebe.

Vtedy sa mládenec obrátil na dievča (nazvime ho napr. Mariša): - Vydať sa, Mariša, za mňa? Som dosť bohatý, mám mnoho polí.

Ked' dievča videlo, že mládenec nikoho nečastuje pálenkou, spievalo:

*Poza las, poza las, poza samo gojke,
seleš tu namoviač, zabocyl gožolke.*

Pytač sa zahanbil a okamžite vytiahol pálenku. Začali popíjať a rozprávať sa o rôznych otázkach spojených s mladým párom, v tom i majetkových. Mladenc vtedy spieval:

*Nebuj še Marišo, nebuj u mnie biedy,
veznes se kosicek i pudžes na gžiby.
Nebujše nebuj, co ty bedžes jadla,
mom sudek kapusty i pašči se sadka.*

Dievča sa smeje, ale aj teší, lebo mládenec mu na znamenie zasnúbenia dáva prstienok. Ked' sa už dobre pohostili a dohodli všetky detaile, v tom aj termín sobáša, pobrali sa domov. Začali sa prípravy na svadbu. Ked' bola bohatá, pred svadobným domom bolo aj veľa vozov. Do kostola sa totiž nechodilo automobilmi, ako je to dnes, ale na vyzdobených vozoch s konskými záprahmi. V jednom išiel mladoženčí s družbami a družičkami, v druhom muzika a v ďalších svadobčaní. Tako sa spolu pobrali do domu mladuchy. Ked' došli, zaspievali:

*Za nic nos tu za nic u Marišky majo
tam nos postavili, kany gnuj kidajo.
U Marišky izba na štyrok kulickak,
chodzili tu chlopci v cervonyk unyckak.*

Nato družičky zo strany mladuchy odspievajú:

*Dy tyn vas mlody pun tako iskierecka,
dže jako ciganka jego fryjirecka.
Či vaši druzbovie taci jako slize,
kie kupio gožolke, šklonke z nie vylize.*

Potom všetci vojdú dnu, aby si pred cestou do kostola zajedli a posilnili sa. Pritom spievajú:

*Ta staro mamuša po kuchyni chodži,
nevie v ktorom konče ženčovi zagrodži.
Ta staro mamuša, v piecu groch cudžila,
za dobrego ženča Bogu še modlila.
Ne tego nom dejče, co še v piecu piece,
ale tego dejče, co ze suda ceče.
Pol litra gožolki to sama vypijem,*

*jesce plot pžeskocym, zymbov nevybijem.
Te nase druzecki jakie sum, takie sum,
ale beskuriče piekne sum, piekne sum.
Či naši druzbovie jako aniolovie,
a my se druzicki, jako te ruzicki.*

Ked' si už všetci zajedli a spievali, vstane starejší, obráti sa k rodičom a požiada ich, aby mladý pár požehnali. Zároveň vyzve mladých, aby pokľakli a rodičov za svoje previnenia odprosili. Po požehnaní vychádzajú všetci na cestu, posadajú do vozov a pohnú sa - na čele s muzikou - do kostola. Cestou spievajú:

*Rypoju kuňu, rypoju, žemi še netykoj,
jakoz jo mum rypač, žemi še netykač.
Višta kuňu, višta, nezakrencoj dyšla,
dysel malovany, Boze muj kochany.
Bližutko koščola, nize plebanije,
sum ladne dževecky, jako z te lelige.
Zarosly chodnicki, zamulila voda,
ktoryndy chodžili šuhajkovie oba.
Zarosly chodnicki drobnymi kviotkami,
ktoryndy chodžili džyski s parobkami.*

Pred kostolom všetci vysadnú z vozov, utvoria dlhý sprievod na čele so starejšími a mladým párom a takto vchádzajú do kostola, kde začína sv. omša, počas ktorej knaz mladých zosobáši. Po sobáši vychádzajú von a vtedy im l'udia začínajú hádzať peniaze. Mladomanželia ich zbierajú a veľmi sa ponáhľajú, kto nazbiera viac. Potom mladý pár a ostatní svadobčania posadajú do vozov a vezú sa do svadobného domu. Cestou spievajú:

*Torecka, torecka, to piekno torecka,
Mariša s Janickom to piekno porecka.
Porecka, porecka, netiša ju malovač,
mušis ty Janicku Marišu sanuvač.
Kiedys ty Marišu v koščele šlub brala,
sama Matka Boska na če požerala
Janicku, Janicku, zaloty če zjadly,
Kieby nie zaloty, bylyš do roboty.*

Ked' dlhý rad vozov so svadobčanmi zastane pred svadobným domom, družičky spievajú:

*Pšívitojče ze nos, novotno rodžina,
kuňum dejče šana a num dejče vina.
Jakešče num radži, to nos pšívitojče,
jakešče neradži, to nos odprovodzče.*

Vtedy mladý pán zoberie mladuchu na ruky a prenesie ju cez prah do izby. Domáci vítajú mladý pár koláčom, dajú im aj vypíť a posadia ich za vrchstôl. Do izby vchádzajú potom družičky, družbovia a ostatní svadobčania, posadajú si k stolom a začne sa slávnostný obed. Pred ním, ale aj počas obeada, družičky spievajú:

*Co by te gaždžiny třisto rokuv zlyly,
co num takik dobrýk jodel navážily.
Ne tego num dejče, co še v piecu piece,
ba num tego dejče, co ze suda ceče.
Fala Panu Bogu, kiedys juz po šlubie,
bedžes chlopčík kochač, nie čebie kadlubie.
Vesolo vum bylo, kie vum šlub davalí,
slunecko šviečilo, na organkak grali.*

*Luto num če Mariš, luto num okrutnie,
dobže num serdecko za tobum nepuknie.*

Takto všetci veselo hodujú, spievajú a zabávajú sa. Vo vedľajšej izbe, prípadne na inde pripravenom mieste hrá muzika, pri ktorej tancuje mládež, ale aj starší svadobčania. Večer prichádza čas čepčania. Starší družičky tanier, na ktorý svadobčania kladú peniaze pre mladomanželov. Pritom spieva:

*Skladjoče še sička na ten taniorecek,
moze odkupimy Marišin vionecek.*

*Skladjoče še sička na gazde novego,
po papierku po dva, bedže kupa tego.*

Ked' ženy mladuchu začepčia, starší družičky spievajú:

*Dy my zacepili, vina my nepili,
a ty pane mlody, dejze bydži vody.*

Nato jedna z družičiek odspevuje:

*Pamientoj Mariša, dobže se pocinoj,
nigdy pierso zvady s chlopym nezacinoj.
Jak un zacne piersi, troche či dokuci,
pogruž mu važechom, to un še nauci.*

Pozri ze še Mariš hore do povaly,

zeby twoje džeči corne oci miały.

Juze še vydala, juz či še skuncylo,

nebedže če viency po nocak vodžilo.

Pšiplaces se Jašku svojo kavelerke,

kie či pšidže volač v noci akušerke.

Myšlalaš Mariša, ze či bedže lepiej,

ne lepiej, ne lepiej, jací troche čplej.

Folileš še Jašu, ze ty mos tišunce,

a ty mos tišunce, pod piecym zajunce.

Folileš še Jašu, ze mos pore kuni,

a ty mos dve mysi, jedna drugo guni.

Juz či tak nebedže, jako či byvalo,

žepa be skipiala, džecko be plakalo.

Vybralaš se Mariš chlopaj jeleňa,

dy un če vycese, netša či gžebieňa.

Vybralaš se chlopaj, provda ze pieknego,

šedži kot na lavie podobny do nego.

Vstane aj krstná matka a spieva mladým svoje pripomienky:

Co byš še ty Jano pod piezine skovol,

to neuviežimy, zeš tu neprubuvol.

Nebuj še Mariša, co tam bedžes jadla,

jest tam sud kapusty i pašči ze sadla.

Požri še Mariša do gury vonvozym,

jako če pozyne Janicek povrozym.

Nakoniec sa prihlási „o slovo“ starší družička a zaspieva svoju poslednú radu:

Sluchoj Mariš, co či poviem,

nasmaruj se vyrko lojem,

bo jak pšidže drugie čalo,

coby vyrko nezgžipialo.

Ked' skončia tieto priležitostné pesničky, ktorých je často oveľa viac, než som uviedla, mladomanželia zoberú tanier s peniazmi - darom na novú cestu života a odchádzajú domov, kde budú - ako sa skôr dohodli - spolu bývať. Svadobčania sa ďalej zabávajú do neskorej noci. Samozrejme, ako som už spomenula, popri spevoch bolo kedysi na svadbe množstvo rôznych zvykov a ľudových obradov, z ktorých sa zachovali len niektoré. Vyžadovali by si osobitný popis, ale o tom snáď inokedy.

VIKTÓRIA SMREČÁKOVÁ

5. ROKOV ÚSTAVY SR

Deň prijatia Ústavy Slovenskej republiky, t.j. 1. september 1992, sa stal historickým pre všetkých občanov Slovenskej republiky. Zapísal sa do dejín slovenského národa ako významný medzník stáročného úsilia o vytvorenie zvrchovaného demokratického štátu. Vyrcholil tak emancipačný proces, ktorého prvým významným krokom bolo vyhlásenie Deklarácie SNR o zvrchovanosti Slovenskej republiky z dňa 17. júla 1992.

Hoci zákonodarný proces spojený s prípravou a prerokúvaním návrhu Ústavy trval pomerne krátko, vznikol kvalitný ústavný dokument, zahrnujúci všetky základné princípy slobody, demokracie, rozvoja a ochrany osobnosti človeka a dôstojného postavenia občana.

Poznamenajme, že Ústava definuje Slovenskú republiku ako zvrchovaný, demokratický a právny štát, ktorý je parlamentnou republikou uplatňujúcou vo vzájomných väzbách zákonodarnú, výkonnú a súdnu moc. Hlavou štátu prezident.

Ústava SR, obsahujúca 9 hláv a 156 článkov, na vysokej úrovni rieši otázku práv a slobôd národnostných menšíns. Sú zakotvené v 2. hlove v čl. 12, body 2, 3, 4 a menšinám je tiež venovaný celý 4. oddiel, čl. 33 a 34.

Svedkom historickej chvíle podpisania Ústavy Slovenskej republiky bola Rytierska sieň Bratislavského hradu. Slávnostného aktu sa popri najvyššej štátnej reprezentácii zúčastnili predsedovia vtedajšieho Federálneho zhromaždenia, vlády ČSFR a ČNR, zástupcovia bratislavského konzulárneho zboru, cirkvi, hospodárskych, kultúrnych a iných ustanovení. V ich prítomnosti Ústavu SR podpísal pred-

Štefan Petrášek (sprava) s manželkou Doris a jeho bratom Jozefom s manželkou Ceciliou. Foto: Š.P.

seda vlády Vladimír Mečiar a predseda SNR Ivan Gašparovič, čím boli splnené všetky podmienky zavŕšenia zrodu zákona zákonov.

Od tohto historického faktu práve uplynulo 5 rokov. Slovenská republika je dnes úspešne sa rozvíjajúcim mladým štátom, zaradujúcim sa do veľkej rodiny slobodných a demokratických krajín. (pk)

KRAJANSKÝ LIST Z AMERIKY

Vážená redakcia,
volám sa Štefan Petrášek a bývam v meste Alliance v štáte Ohio. Aj keď som sa narodil v Amerike a tu žijem aj s rodinou, vždy si spomíname na rodičov a na to, ako sa im

vodilo, či už na Slovensku alebo v Poľsku.

Naša mama bola rodená Kurnátová a pochádzala z Novej Belej. Otec bol od Varína pri Žiline. Doma nás bolo päť detí, sami chlapci, všetci narodení už v Amerike. Učili sme sa v katolíckej škole v našej slovenskej osade sv. Jána v Akrone v štáte Ohio. Našimi učiteľkami boli mnišky pochádzajúce zo Slovenska. Kto sa však chcel učiť slovenčinu, musel zostať do konca vyučovania, lebo po slovensky sa vyučovalo až po hodinách. Dnes som veľmi povdăčný mojej mamičke, že bola taká prísná a posielala nás na hodiny slovenčiny. Teraz, po toľkých rokoch, je mi už ľažko písť po slovensky a nemám sa s kým v tom jazyku ani porozprávať. Naše mestie má 45 tisíc obyvateľov a nemôžem v nom nájsť ani jedného človeka, ktorý by vedel po slovensky. Preto mi odpust'te moje slabé slo-

ZAOSTRENÉ NA...

DOKONČENIE ZO STR. 7

nými hodnotami a kultúrno-historickými pamiatkami oplývajú tieto územia, v novembri 1918 predložili osobitnej konferencii v Krakove memorandum, aby sa vypracoval optimálny postup pri realizácii poľských nárokov na územia bývalého Uhorska.

Z iniciatívy popredného poľského spisovateľa Kazimierza Przerwu-Tetmajera vznikol Narodowy Komitet Obrony Spisza, Oravy, Czadcy i Podhala (Národný výbor na obranu Spiša, Oravy, čadčianskej oblasti a Podhalia), ktorého členmi sa stali významní poľskí intelektuáli a ďalší jednotlivci, ako aj celé Towarzystwo Tatrzanskie a Związek Podhalan.

Pačer F. Machay bol otcom i realizátorom myšlienky, aby sa z jednoduchých občanov vytvorila delegácia Spiša a Oravy, ktorá bude žiadať o pripojenie k Poľsku. Ale nešlo o demokraticky zvolených zástupcov, lež o Machayom vybraných dedinských gazdov s pro-poľským zmýšľaním, ktorí nereprezentovali

mienku a vôle väčšiny obyvateľstva. Šlo o Oravca P. Borowého, dedinského mudrca, pismára a náboženského horlivca (toho účinne „zastrašili“ výklydy o bližiacom sa nebezpečenstve „českého bezbožníctva“, čo sa možno dočítať v knihe Moja cesta k Poľsku), a Spišiaka V. Halčina. Túto delegáciu v goralských krojoch Machay viedol nielen do Varsavy, ale v marci 1919 aj do Paríža, kde ju prijal dokonca americký prezident Wilson. V meste na Seine zasadala mierová konferencia.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE
VLASTIMIL KOVALČÍK
Literárny týždenník č. 29-30/1996

GENIÁLNI SLIEDIČI

DOKONČENIE ZO STR. 19

dievča! Jane sa oňho pekne postará, odučí ho od nočného života, kariet, konských dostihov a navyše, odpust' bože, vari ho zapriahne aj do práce! Teraz však pod' a zoznám sa s mojou priateľkou.

Tuppence vošla do „sekretariátu“ a Tommy ju nasledoval.

Stálo tam vysoké, červenovlasé dievča s milou tvárou, v ruke s pariacim sa čajníkom a s úsmievom sa obrátilo na manželov Beresfordcov.

- To nič, však, sestra Therese... chcela som povedať, Tuppence? Pomyslela som si, že by ste si aj vy radi vypili šálku čaju. Ja už mám smäd. Pamätáš sa, čo sme sa navarili čaju počas nočných služieb...?

- Tommy, nech' t'a predstavím svojej bývalej spolubojovníčke, Jane Smithovej!

- Smithová?!... No to je naozaj zaujímavé! - poznamenal.

- Totiž, až mi čas dovolí, práve o tomto jave chcem napísť malú štúdiu... Ale teraz to nie je dôležité.

- Nech sa páči, Thomas, - strčila mu Tuppence do ruky šálku čaju a povedala:

- Pipime si na zdravie Medzinárodnej detektívnej agentúry! Nech žijú a prekvitajú beresfordcovskí geniálni slediči!

venské písanie, lebo nemám s kým slovenčinu cvičiť.

Veľmi som bol prekvapený, keď som zrazu dostal Vás časopis Život. Objednali mi ho naši príbuzní František a Silvester Kurnátovci z Novej Belej, za čo som im veľmi povdáčný. Teraz už mám krásne slovenské čítanie.

S mojím bratom Jozefom a s našimi manželkami plánujeme onedlho cestovať na Slovensko a do Poľska. Chceme vyhľadať našu rodinu a viac sa dozvedieť o našich rodičoch a ich slovenskej kultúre. Koncom septembra budeme aj v Novej Belej.

My, prvé a druhé pokolenie po slovenských rodičoch, narodené už v Amerike, sme nikdy nemali to šťastie nielen vidieť, ale ani počuť našich starých rodičov. Nepoznali sme naše tety, strýkov, bratrancov či sesternice. Teraz konečne navštívime rodiská našich predkov a verím, že sa viac dozvieme o našich slovenských koreňoch. Dúfam tiež, že sa s Vami stretнемe v Novej Belej.

S úctou

ŠTEFAN PETRÁŠEK
Alliance, OH, USA

VATRY ZVRCHOVANOSTI

17. júl a niekoľko následných dní sa na Slovensku niesli v znamení spomienkových

osláv 5. výročia vyhlásenia Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Pri tejto príležitosti sa na viacerých miestach Slovenska rozložili vatry zvrchovanosti. Zúčastnili sa ich predstaviteľia vládnych orgánov, parlamentu a politických strán, ako aj tisíce občanov, ktorých pamätné vyhlásenie spred piatich rokov napĺňa pocitom hrdosti k národnej svojbytnosti a lásky k rodnej zemi, k tisícročnému dedičstvu svojich predkov, ktoré slovenský národ dokázal pretvoriť do podoby samostatnej a slobodnej Slovenskej republiky. Zo stoviek vatier spomeňme aspoň niektoré, horiacie o.i. na Devíne pri Bratislave, na okolí Banskej Bystrice, Gabčíkova, Košíc, Prešova, Levíc, Brezna, Lipovského Mikuláša a Vysokých Tatier. Oslavy s vatrou zvrchovanosti sa konali aj v siblickom geografickom strede Európy pri kostole sv. Jána Krstiteľa nad obcou Kremnické Bane v okrese Žiar nad Hronom za účasti podpredsedu NR SR Augustína Mariána Húsku, predsedu Matice slovenskej Jozefa Markuša a ďalších hostí. Súčasťou osláv bolo aj položenie základného kameňa Parku zahraničných Slovákov, ktorého prvá etapa by mala byť zavŕšená na záver Svetového roka Slovákov v septembri 1998. Ako povedal predseda MS J. Markuš, v parku nájdú miesto všetky komunity Slovákov žijúcich v rôznych štátoch sveta. (js)

ÚSPECH ORAVSKÝCH ŠPORTOVCOV

Pekný úspech v športových súťažiach žiakov zo základných škôl gminy Czarny Dunajec dosiahli reprezentanti dvoch oravských škôl v Podsklí a Pekelníku. Celkove v súťaži družstiev - po posledných turnajoch v basketbale, hádzanej a l'ahkoatletickom štvorboji - zvíťazili sice športovci zo ZŠ č.1 v Ciachom, ale druhé miesto obsadili žiaci zo ZŠ v Podsklí a piate školáci z Pekelníka.

Pekelníčania si dobre počinali v basketbalovom turnaji, v ktorom - tak v súťaži dievčat, ako aj chlapcov - obsadili tretie miesta. V l'ahkoatletickom štvorboji za účasti 96 športovcov z 12 škôl boli najlepší reprezentanti Podsklia, ktorí vyhrali nielen v družstvách, ale aj v súťaži jednotlivcov. Najviac bodov totiž získala Podsklianka Alicja Wąsowá.

Poslednou disciplínou, ktorá vlastne rozvodila o konečnom poradí, bol hádzanársky turnaj chlapcov, v ktorom sa oravským družtvám z oboch obcí nevodilo najlepšie a tak skončili na ďalších miestach. Teší nás, že v silnej konkurencii 12 škôl dobre obstáli reprezentanti Podsklia a Pekelníka. Gratuluje me a v novom ročníku gminnej súťaže im želám ešte väčšie úspechy. (pk)

Z krajanskej tvorby

NÁŠMU JUBILEU

Tu v kúte Oravy chalúpky pričupli,
snivali veľký sen, o svete zabudli.
Snivali o sláve, akú neprežili,
čakali udalosť, ktorú prežiť chceli.

Mali sme tu mnohé veľké udalosti,
aké sa konali v našej Spoločnosti,
ale takú slávnu nemali sme ešte,
akú nám donieslo jubileum naše.

Zišli sme sa mnohí z krajanskej rodiny,
prišli nás pozdraviť z našej domoviny.
Prišli deti, mládež s tancom, spevom, hudbou,
prišli hostia z rôznych matičných odborov.

Minister kultúry Slovenska pán Hudec,
s ministrom Jagieľom prisľúbili pomoc.
Priali nám do ďalšej práce veľa zdaru,
by sme si slovenskú chránili kultúru.

Veselo nám spieval nás Rombaň z Chyžného,
dychovka z Podvľaka a ich dievčat mnoho
dobre vycvičených - pekné vystúpenie,
no a tých lipnických pastierok spievanie.

Známy nám je dávno ten Zelený javor,
Veselica stúpa v sláve stále nahor.
Človeku sa staré srdce rozraduje,
keď počuje ten hlas, to vlasti volanie.

Najlepšie to naši rodičia vedeli,
keď si identitu slovenskú bránili.

Učili nás chápať mnohé udalosti,
chceli nás prichystať prekonáť ľažkostí.

Orava vždy bola jednotnou krajinou,
ale prišla kríza, sadla nad Oravou.
Čiaže je to vina, že nás rozdelili?
My sme spolu boli, spolu sme žiť chceli.

Rozletel sa ľud náš ako orly skalné
do šíreho sveta, za tie moria zradné.
Ďaleko v cudzine Slovač naša mladá
ku rodným končinám cestu znova hľadá.

Stará mama

AKÝM PRÁVOM?

Dlhé roky si svoj kostol budovali,
a tak sa na jeho posviacku chystali.
Prednosta gminy peniaze na oltár dal
a s úctou sa v obci s hostami privítal.
Na organ direktor banky prispel hojne,
preto ho ľud celý pozdravoval vrúcene.
Prevel'mi chválili mladého rezábára,
ktorého výzdoba sa skvela z oltára.
Slovač z Ameriky krížovú púť dala,
aj zástavu peknú, ktorá povievala.
Na obraze nápis slovenský sa skveje,
oj, tu hrozný vietor od severu veje.
Obraz von z kostola! - kričali niektorí,
taký postoj k veci každého zabolí.
Tí zarytci sa hned' do roboty dali,
nápis zoškriabali, cedulkou zakryli.
Zástavu do chrámu postaviť nedali,
u farníka v dome ju držať nechali.
Celý deň sa v obci vadili, škripeli,

až sa pred polnocou akosi zmierili.
Kde kresťanská láska, ktorú vyznávate?

Ako do kráľovstva Božieho vojdete?

Kde je prikázanie, miluj si blížneho?

Či len daktorého, len vyvoleného?

Krásnu reč na privítanie pripravili,

ba aj dve slovenské piesne zaspievali.

Ich prekrásny refrén d'aleko sa niesol,

aj žblnkot potôčka si ho s nimi hudol.

Vtom sa z davu ktosi zvedavo sputuje,

ó, jak krásne sú tie vaše mestne kroje.

Prečo si ich však požičiavate u nás?

sputuje sa ďalej asi ten istý hlas.

Zamlkli, od hanby ovisli im uši,

ved' kto to povedal, každý iste tuší.

Pozvaných domáci na hostinu vzali,

Kde im kadejaké dobroty nükali.

Dychovka ľudové melódie im hrala,

a za ňou si celá sála zaspievala.

Dobrá medzi nimi nálada zavládla:

do chvíle, keď taká otázka tam padlá:

Kedyže konečne nám inú zahráte?

Vzduch treba očistit, vari to neviete?

Uprostred miestnosti meravý chlapík stál,

zlomyselným zrakom na ľudi pozeral.

Stíchlá celá sála, zmlkol posledný tón,

potom sa dychovka začala hrnúť von.

A za ňou ostatní hostia utekali,

až v sále len same kuchárky ostali.

Nakoniec len jednu krátku otázkou mám,

ktorú ti, panáčik, verejne veru dám:

Akým právom tuná chceš nám rozkazovať?

Akým právom ty chceš svetom dirigovať?

Pastierka

Z KALENDÁRA NA SEPTEMBER

Záhradkári

V tomto mesiaci sa prakticky končí leto a začína jeseň. V našich obciach prichádzajú, najmä koncom mesiaca, prvé mrazíky. Po kračujeme v zbere úrody, pričom dávame pozor, aby sme rastliny čo najmenej poškodili. V polovici mesiaca dozrieva fazuľa na zrno. Zberáme ju s celou nadzemnou časťou a na vzdušnom mieste dosušujeme. Suché struky môžeme vylupovať neskôr, vo voľnom čase. V septembri vrcholí zber plodovej zeleniny, ktorá je citlivá na tepelné podmienky. Preto sa treba snažiť ešte pred príchodom mrazíkov pozberať najmä rajčiaky, uhorky, tekvicu, melóny a pod. Rajčiaky Oberáme aj zelené a uskladňujeme v teplejšej miestnosti, kde dozrejú. Ak sa nám zber predĺžuje alebo oneskoruje, na noc hriadky s plodovou zeleninou prikrývame fóliou, aby sme ju chránili pred mrazíkmi, čím zároveň predlžujeme obdobie jej rastu a dozrievania.

Ošetrujeme hlúbovú zeleninu, ktorú budeeme zberať neskôr. Polievame ju však menej, aby nám pri náhlych zmenách vlhkosti pôdy nepopraskali napr. hlávky kapusty či korene petržľenu a mrkví. Do voľnej pôdy môžeme teraz vysievať oziumnú zeleninu, napr. cibul'u na prezimovanie, šalát, pór, špenát, cesnak a pod. Zároveň rýlujeme pôdu, prihnojujeme ju maštaľným hnojom a pripravujeme na zimovanie. Čistíme tiež priestory na uskladnenie zeleniny, dezinfikujeme debničky a police, kde ju budeme ukladať.

Ovocinári

V septembri dokončujeme oberanie letných odrôd jadrového ovocia, po ňom kôstkovín,

najmä sliviek, a začíname oberačku jesenných druhov jabĺk a hrušiek. Všeobecne platným znakom pre dozrievanie jabĺk je ich vyfarbovanie a tmavnutie jadierok. O čase oberačky hovorí aj to, keď sa plody dajú otočením ľahko odtrhnúť, ale ešte nezačali opadávať. Koncom mesiaca sa obijajú aj orechy. Treba ich vysušiť a uložiť na suchom mieste. Pripomíname, že orechy sa dajú ľahšie oškeriť, keď ich necháme zapariť v igelitovom vrecku. Potom ich umyjeme teplou vodou s príavkom sódy. Zároveň dokončujeme rez tvarovaných stromčekov a presvetľovanie (omladzovanie) všetkých kôstkovín, ako aj krov drobného ovocia. Všetky rany treba starostlivo ošetríť. Ani v tomto mesiaci nemožno zabúdať na ochranu pred škodcami. Práve teraz sa robí posledné postreky (1-3 týždne pred oberačkou) proti hubovým chorobám, čo súčasne dobre vplyva na skladovateľnosť ovocia. Kto by chcel pestovať jašody, môže ich ešte vysádzat asi do polovice mesiaca.

Už teraz si treba pripraviť miestnosti na uskladnenie zimného ovocia a to tak, že steny vybielime väpnom a drevné časti (regále, liesky, debničky) vydezinfikujeme napr. 2 % roztokom modrej skalice. Dobre je potom ovocnú komoru vysíriť a nakoniec poriadne vyvetrať.

Chovatelia

Ked' nám sliepky začali príchnuť v auguste, obyčajne príchnu aj v septembri. Preto ich treba kŕmiť tak, aby sa im perie čo najskôr obnovilo a mohli pokračovať v znáške. Kto si vede záznamy o znáške vajec, má dobrý prehľad o úžitkovosti nosníča. Podľa toho môže nevyhovujúce nosnice z ďalšieho chovu vy-

radiť a nahradíť ich odchovanými mládkami. Keďže septembrové dni už nie sú tak horúce, pomaly začíname pripravovať priestory na jesenné a zimné ustajnenie hydiny. Nasadzujeme zasklené obloky a plné dvere a celé kuřiny, maštale a ich zariadenie poriadne vyčistiť a vydezinfikujeme. Aby sme udržali znášku, sliepkam umele predlžujeme svetelný deň.

Kto chová husi, môže ich teraz posledný raz podškibať a súčasne ich navykať na ustanoveniaci priestor, ktorý doteraz nepotrebovali. Pri tomto podškibávaní husiam neslobodno vytrhávať páperie, ale len krycie perie. Na noc ich zatvárame do teplejších priestorov, aby neprechladli. Zároveň pokračujeme v zberaní a sušení zeleného krmu, ktorý by hydine cez zimu nemal chýbať.

Včelári

Po úprave úľov, o čom sme písali v minulom čísle, sa včelstvá v dôsledku podnecovania rozplodovali a približne v prvej polovici mesiaca sa liahnu mladé včely. Konzumujú veľa peľu, preto je výhodné, ak sú niekde v okolí práve teraz kvitnúce a peľ poskytujúce rastliny. Keďže vo včelstvách žije ešte veľa starých včiel, nemožno odkladať dopĺňanie zásob v množstvách uvedených v predošom čísle. Cukor musia včely invertovať, čiže meniť ho pomocou výlučku hltanových žliaz na ovocný a hroznový. Keďže z každého litra hustého roztoku musia včely odstrániť okolo 3 dl vody, kladie to na ne veľké požiadavky. Preto je účelné čo najskôr doplniť chýbajúce zásoby a využiť ešte služby starých včiel, ktorí i tak o krátky čas zahynú. Po doplnení zásob včelstvá mierne uteplíme. Cez zimu stačí potom dodatočne utepliť len vrch úľov dvojma plst'ami alebo iným utepl'ovacím materiálom. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si porozprávame o LIESKE OBYČAJNEJ (lat. *Corylus Avellana L.*, pol. leszczyna), ktorú všetci dobre poznajú, lebo rastie aj u nás na mierne vlhkých pôdach, na okrajoch lesov, v krovitých zárastoch stráni a pod. Tento stromček má veľký význam jednako pre chutné lieskové oriešky, ale aj ako drevina na vysádzanie opustených a zanedbaných miest, pre pružné mäkké drevo využívané rezbármí a na výrobu košov, no a pre svoje liečebné vlastnosti.

Z farmaceutického a medicínskeho hľadiska sa zbieraný listy (od mája do septembra), a to len zdravé a zelené, a plody, teda lieskové oriešky. Ojedinele sa v jarnejch mesiacoch zbera aj kôra. Listy, ktoré po nazbieraní treba hned' usušiť prirodzeným teplom na vzdušnom mieste, obsahujú o.i. silicu, glykozid, myricitrín a z cukrov hlavné sacharózu. Kôra okrem silice obsahuje triesloviny, flobafény a živicové ky-

seliny. Oriešky majú až 60 % mastného oleja, 20 % bielkovín, 3-5 % sacharózy a pre svoju jemnú chut' sú vyhľadávanejšie ako väčšie vlašské orechy. Ich kalorická hodnota je podľa niektorých údajov vyššia ako tučného bravčového mäsa alebo sójových bobov.

Najväčšie použitie na liečebné účely majú listy. Hodia sa na vonkajšie a vnútorné využitie. Zvonka sa používajú napr. pri kŕčových žilách, periférnych (vonkajších) obehových poruchách, hnisavých ranach, ba aj pri hemoroidoch. Podobné terapeutické použitie sa prípisuje aj kôre. Vnútorné sa listy liesky používajú vo forme odvarov (2 čajové lyžičky rezanej drogy na šálku vody) ako protikŕčový liek, napr. pri kŕčoch hladkého svalstva tráviačeho traktu alebo ako prostriedok podporujúci činnosť obličiek. Pomáhajú pri poruchách činnosti žalúdka, pri hnačkách bud' nadúvaní a ukludňujú črevnú peristaltiku. Slúžia tiež k príprave chutného čaju s močopudným účinkom pri chorobách dolných močových ciest.

Oriešky sa používajú predovšetkým v po-travinárskom, cukrovinárskom a pečivárskom priemysle. Dodnes sa však v ľudovom liečiteľstve traduje staroveký predpis miešania roz-ťlených lieskovcov s medom, čo je vraj výbor-ným liekom proti kašľu. (jš)

O TROCH GROŠOCH

Kopal raz chudobný človek pri hradskej ceste prieckopy. A neviem, ako sa stalo, ako nie, dosť na tom, že sám kráľ šiel kamsi po tej ceste a opýtal sa chudobného človeka:

„Povedzže mne ty, môj drahý, akú máš plácu na deň za túto ľažkú robotu?“

„Hja, najjasnejší kráľu, ja mám na deň tri groše.“

Zadivil sa kráľ nad tým a opýtal sa ho, ako môže z tých troch grošov vyžiť.

„Jaj, Vaša Jasnosť, keby len vyžiť, to by ešte bolo ľahko. Ale ja z tých troch grošov prvý vraciam, druhý požičiavam a iba z toho tretieho sám žijem.“

Ale to veru kráľ nerozumel, čo to znamená. Trel si rukou čelo, že si rozhútia, čo by to, ako by to mohlo byť. No nevyhútal nič,

len sa pekne-krásne priznal, že on veru nerozumie, ako by to mohlo byť, z troch grošov i vracat i požičiavať i vyžiť.

„Nuž, najjasnejší pane,“ povie chudobný človek, „to je takto: Chovám si otca už starého a nevládneho; tomu vraciam, bo on ma vychoval. Ale chovám i malého syna; tomu požičiavam, aby mi vrátil, keď ostarnem. A z toho tretieho groša i sám potrebujem žiť.“

„No dobre, keď je tak,“ zaradoval sa kráľ. „Vidíš, môj drahý, ja, mám doma dvanásť radcov, a čím väčšiu plácu im dávam, tým väčšmi sa mi ponosujú, že nemajú z čoho žiť a trovíť. Teraz im ja zahádam túto hádku, čo si povedal. Ale ak by sa prišli k tebe optyvovať, nepovedzže im, čo to znamená, kým len môj obraz neuvidíš.“

Ako to povedal, daroval ešte sedliakovi za hŕst dukátov a odišiel domov.

Len čo došiel, dal zavolať tých dvanásťich radcov pred seba:

„Vy,“ hovorí im, „čo z tol'kých peňazí neviete vyžiť! Jesto tu v krajinе jeden človek, ktorý má na deň iba tri groše a ešte aj z tých jeden vracia, druhý požičiava a iba z tretieho sám žije - a predsa statočne vyžije. Teraz, keď ste mûdri, povedzte mne vy, ako je to možné! Ak mi to do pozajtraška nepoviete, dám vás všetkých z krajinu vyhnáť, aby ste mi darmo chlieb nejedli.“

Pobrali sa slávni radcovia s ovesenými nosmi domov a zasadli do rady, čo, ako by to bolo. Každý chcel byť mûdrejší, a ono rozumu prostého človeka ani jeden dostihnuť nemohol. Minul deň, mňal sa i druhý. Na tretie ráno sa už mali postaviť pred kráľa, a ešte nevedeli odpovedať. Navel'a, navel'a voľako im pošepol, kde by vyhľadali toho chudobného človeka, že im ten najskôr spod závozu pomôže. I vyhľadali ho a prišli hned' všetci k nemu. Prosbou, hrozbou, zle-nedobre dotierali doňho, aby im povedal, ako je to s tými troma grošmi. Ale on sa ich veru nezľakol. Rozpovedal kráľovský rozkaz, a že iba ešte ak by mu kráľov obraz ukázali, tak že by mohla byť z tej raži múka.

„Kdeže ti my, hrievni l'udia, kráľov obraz ukážeme,“ hovorili títo, „ved' kráľ na naše slovo k tebe nepríde a ty ani tak nesmieš pred neho. Len sa daj voľajako inakšie nakriatnuť na tú odpoved!“

„A keď už ani to neviete, tak z tej múky chleba nenapečieme!“

Pokúsili sa aj o to ostatné. Naslubovali mu hory doly, navláčili mu veľa peňazí, že ved' už aj bez kráľovej milosti má z čoho žiť, aby im tú vec len rozpovedal. Ale on nič! Iba keď už peniaze naozaj na hŕbu nosili a on sa im už dosť navysmeval, že takí mûdri páni si nevedia rady, vtedy vytiahol z vrecka jeden z tých dukátov, čo mu kráľ podaroval, a riekoł:

„No vidite, tuná je kráľov obraz, sám mi ho podaroval, vidím ho dobre. Nemám sa čo obávať, že by som prestúpil kráľov rozkaz. A tak vyjaviť môžem, čo chcem.“

A vyjavil im hádku

Tu potom, na tretí deň, radcovia sa ľahko rozprávali s kráľom, keď im chudobný človek svojho rozumu požičal. Ale aj kráľ hned' zavoňal, čo je vo veci.

Dal si zavolať toho chudobného človeka a opýtal sa ho:

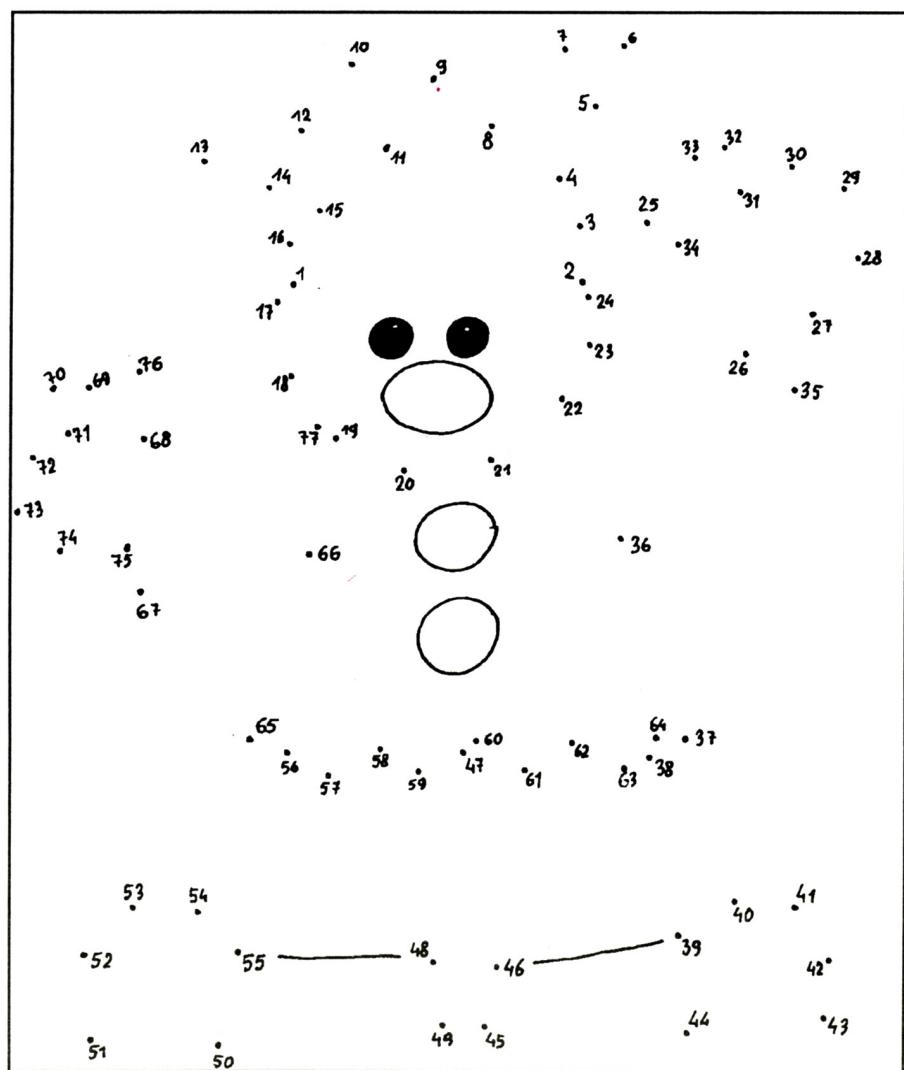
„Povedz mi ty, ako je to, že si ty ináč taký statočný človek, a teraz si sa predsa previnil proti môjmu kráľovskému rozkazu?“

„Neprevinil som sa, najjasnejší kráľu, lebo som mlčal ako kameň, kým som neuviedol spravidlivý obraz. Tu ho mám ešte aj teraz, sami ste mi ho darovali.“

A vytiahol dukát s kráľovým obrazom a rozpovedal mu celú príhodu s tými dvanásťimi, i ako hrozili a prosili, i ako ho obdarovali, i ako sa im on vysmeval.

SPOJOVAČKA

Náš dnešný obrázok predstavuje osobu, ktorú môžete stretnúť len keď navštívite cirkus. Viete, kto je to? Nie? Dozviete sa, keď pospájate čísla od 1 do 77. Prajeme vám príjemnú zábavu. Zo správnych odpovedí predošlého čísla sme vyžrebovali troch výhercov, ktorým pošleme slovenské knihy. Sú to: Jozef Klukušovský z Krempáč, Jadwiga Knapková z Jablonky a Agneša Grapová z Mysłowic.

„No,” povedal na to kráľ, „keď si ty taký múdry, že máš viac rozumu ako moji dvanásť radcovia, nebudeš ty viac priekopy kopat’, ale budeš ako veľký pán v mojom dvore prebývať a vedľa mňa v rade zasadáť.“

„A vy,“ to zas k tým radcom hovoril. „Či sa vy nehanbíte? Čože, akože teraz s vami? Vám nielenže platy nepovýšim, ale vám ešte aj zo toho utiahnem, čo máte!“

Neprišli tí viacej kráľa o plácu unúvať.

PAVOL DOBŠINSKÝ

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ

POVEDZŽE MI, DIEŤA

Dieťa moje, povedzže mi,
v akej bývate to zemi?
Či ste na váš kútik malý
všetku krásu sveta vzali?
A či je to raja časť?
To Slovensko - moja vlast.

A povedz mi, bystrá hlava,
aká to tu u vás vrava?
Z úst vám sladko plynú slová
ako pieseň škovránkova,
ked’ bol dlho, dlho preč.
To slovenská moja reč.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Mamička, čo je to otrava na myši?
- To je taký kocúr v prášku.

***

Ako ste vlastne prišli na to, že máte v dome zlodeja?

- Vykrútil poistky a zrazu mi zhasol televízor.

***

- Tatuško, nemohol by si dať svojmu maznáčikovi desať zlotých?

- Počúvaj, si takmer dospelý človek a prosíkaš ako dieťa.

- Okej, starý! Naval’ desku na disk!

***

- Ocko, sú Malacky tak veľmi d'aleko?

- Nie, iba pár kilometrov.

- A prečo sa potom tá cesta do Malaciek volá diaľníca?

***

- Mama, povedala ti Slávka, že som si roztrol nohavice?

- Nie.

- Tak ti ani ja nepoviem, že rozbila tanier.

***

Matka hreší chlapca:

- Lacko, zase ideš tak neskoro domov!
- Vieš, mamička, - vraví Lacko, - my sme sa hrali na vlak a ten mal hodinu meškanie...

Milí mladí čitatelia!

Redakcia Život v spolupráci so základnými školami na Spiši a Orave vypisuje pre vás novú

VÝTVARNÚ SÚŤAŽ ŽIVOTA '97

pod názvom

MÔJ VYSNÍVANÝ DOM

Nie je to náročná téma, stačí sa len dôkladnejšie prezrieť - zvonka a zvnútra - vášmu domu. Možno objavíte niečo zaujímavé vo vašej záhradke. Sme si istí, že si predsa všimnete niečo, čo by ste nám chceli ukázať. Pre istotu vám ponúkame niekoľko pomocných námetov, ktoré vám môžu prácu uľahčiť:

- ako vyzerá váš dom,
- ako vyzerá vaša detská izba, čo by ste v nej zmenili,
- najzaujímavejšie záklutie vo vašom dome,
- najkrajší zážitok vo vašom dome (oslava menín, narodenín, vianočných a iných sviatkov),
- zariadenie a technika vo vašom dome,
- najkrajší dom vo vašom okolí,
- ako vyzerá v súčasnosti vaša ulica a váš dom v nej,
- vaša domáca záhradka, čo by ste v nej zmenili,
- ako si predstavujete váš dom v budúcnosti.

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci mladí záujemcovia zo základných škôl, ak nám pošlú aspoň jednú prácu na uvedenú tému. Pevne veríme vo vašu fantáziu a nápaditosť. Pri práci môžete používať ľubovoľné techniky - ceruzku, temperu, textil, drevo, papier a pod.

Každá práca musí obsahovať tieto údaje: názov (titul), meno a priezvisko, vek, školu, triedu a presnú adresu.

Svoje práce nám posielajte na adresu redakcie v Krakove najneskôr do 19. decembra 1997.

Najlepšie a najkrajšie práce získajú hodnotné odmeny a budú uverejnené v Živote.

Srdečne pozývame!

Kto za pravdu horí

Karol Kuzmány - Anonym

Majestátne

I. Kto za pravdu ho - rí v svätej o - be - ti,
kto za l'udstva prá - vo ži - vot po - svä - tí,
kto nad kriv - dou bied - nych sl - zu vy - ro - ní:
to - mu mo - ja pie - seň slá - vou za - zvo - ní.

2. Ked’ zahrmia delá, orol zaveje,

za slobodu milú kto krv vyleje,
pred ohnivým drakom kto vlast’ zacloni:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

3. Kto si stojí slovu; čo priam zhŕkne svet,
komu nad statočnosť’ vencia v nebi niet,
koho dar nezvedie, hrozba neskloní:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

4. Pán Boh šľachetnosti nebo vystavil,
večné on pre podlosť’ peklo podpálil;
kto ctí pravdy božskej božské zákony:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

MAJSTER, AKÝCH MÁLO

V cyklistike bolo už hodne jednodňových alebo skrátka krátkodobých majstrov, ktorých hviezda náhle zažiarila a onedlho navždy zhásla. Vyhrávali jednu či dve etapy, niekedy celé preteky, získavali majstrovské tituly, a ako sa nečakane zjavili, tak nečakane aj zmizli. V prípade 23-ročného nemeckého cyklistu Jana ULRICHA, tohoročného víťaza najväčších pretekov na svete, Tour de France, tátó konštatácia iste neplatí.

Odkiaľ sa vzal tento veľký cyklistický talent? Pochádza z Rostocka, ktorý sa kedysi nachádzal v NDR. Športovať začal od malíčka. Najprv sa pustil do ľahkej atletiky, potom hral futbal, ale až keď si sadol na bicykel, zistil, že je to práve to, čo chcel pestovať. Keď ako 11-12-ročný chlapec začal vyhľadávať preteky za pretekmi, samozrejme v kategórii mladších juniorov, okamžite upozornil na seba trénerov. Preto neprekvapuje, že ho čoskoro ako 13-ročného chlapca umiestnili v známej škole športového majstrovstva v Berlíne, kde bývala NDR „produkovať“ svojich majstrov športu. Našťastie berlínsky mür padol, keď mal Jan Ulrich len 16 rokov, a tak mohol v normálnych podmienkach zdokonaľovať svoje cyklistické majstrovstvo.

Prvý väčší úspech dosiahol J. Ulrich už po zjednotení Nemecka, keď sa stal juniorským majstrom krajiny. Bol natol'ko dobrý, že ho čoskoro - napriek juniorskému veku - nomino-

vali do reprezentačného družstva seniorov. Takto sa v roku 1993 dostal na cyklistické majstrovstvá sveta amatérov v Oslo, kde v nádhernom štýle vybojoval majstrovský titul. Mal necelých devätnásť rokov. Na ďalšom svetovom šampionáte o rok neskôr si už zmeral sily s najlepšími cyklistami sveta. Štartoval totiž v časovke, ktorá sa po prvý raz uskutočnila spolu s profesionálmi, a získal bronzovú medailu. Onedlho po tomto úspechu, keď za ním začali behať manažéri profesionálnej cyklistiky, sa J. Ulrich stal profesionálom (v nemeckom družstve Telekom).

Ako profesionál neprejavil hned svoje možnosti. Ako to nedávno povedal, spočiatku sa snažil získať čo najviac skúseností. Pracoval pre iných cyklistov svojho družstva. Napriek tomu sa mu podarilo vyhrať viac etáp, ba aj niekoľko kratších pretekov, medzi ďalšími Quatre Jours de Dunkerque. Jeho najväčšou túžbou však bol štart na najslávnejších pretekoch - Tour de France. Po prvý raz sa ich zúčastnil v minulom roku. Mal za úlohu pomáhať lídrovi Telekomu B. Riisovi, ktorý napokon Tour de France aj vyhral, ale Jan Ulrich skončil hned za ním na druhom mieste.

V tomto roku mal byť lídom opäť Riis, ale keď si po etape do Andory J. Ulrich obliekol žlté tričko najlepšieho cyklistu, úlohy v družstve sa zmenili. Vďaka znamenitej jazde na každej etape zvyšoval nad súpermi svoj náskok a do cieľa došiel s vyše 9-minútovou prevahou nad druhým v poradí, Francúzom R. Virenquem. Je vôbec prvým Nemcom, ktorý vyhral tieto preteky. Poznamenajme, že päťkrát na nich zvíťazil slávny Belga E. Merckx, potom Fran-

cúz B. Hinault a Španiel M. Indurain. Dnes sa hovorí, že v súčasnosti jediným kandidátom, ktorý to môže zopakovať, je práve J. Ulrich. Má znamenité fyzické podmienky (výška 183 cm, hmotnosť 72 kg, kapacita plúc 6,5 l, pulz 32 úderov na minútu), no a je veľmi mladý. „Je najlepší“ - tvrdí o ňom známy taliansky cyklista F. Casagrande, ktorý v Tour de France skončil na 6. mieste. - „Verte mi, že zakaždým, keď vidím, že Ulrich šprtujie, pritlačím pedále aj a snažím sa držať tesne za ním. Vydržím však pol kilometra, niekedy kilometer. Potom len čosi zafíci, a Ulricha už niet. Jemu budú patriť ďalšie Toury...“ Uvidíme.

J.Š.

Hviezdy svetovej estrády

SUEDE

Je to v súčasnosti azda najoriginálnejšia britská hudobná skupina v oblasti popmusic. Stala sa ňou najmä vďaka charizmatickej osobnosti jej vedúceho Bretta Andersona, ktorého považujú za najlepšieho speváka súčasnej mladej generácie.

Narodil sa pred 29 rokmi v malom mestčeku Haywards Heath neďaleko Londýna v skromnej rodine taxikára a učiteľky. Hoci mal hudobný talent a pekný hlas, spievať začal až po dvadsiatke a aj potom sa dlho nemohol presadiť. Istý čas neobyčajne štíhly Bret pracoval dokonca - popri spievaniu - ako model. Potom však tento charizmatický spevák vďaka svojmu unikátnemu hlasu (výrazný vokál až s trojoktávovým rozsahom) a exhibicionistickým pohybom, pripomínajúcim Davida Bowiego alebo Micka Jaggera, upútal novinárov, ktorí ho naraz pasovali na modlu deväťdesiatych rokov, na akéhosi hovorcu mladej generácie. Preto neprekvapuje, že čoskoro sa na jeho vystúpeniach tlačili desaťtisíce mladých fanúšikov popmusic.

Poznamenajme, že pred niekoľkými rokmi bola britským hudobným trendom éterický zasnená hudba, podfarbená nežnými gitarovými tónmi. A zrazu sa na scénu dostať úplne iný typ speváka - vycivená, rachitická postava dekadentného zjavu, ktorá vysokým hlasom spieva o tom, akí sú všetci mladí, pričom sa zmyselne ovíjala okolo stojanu mikrofónu, a občas si prešla rukou po zadku bud' si pobozkala ruku. Čo mohlo divákov viač šokovať? Tak či onak B. Anderson je originálnym umelcom. A nezávisle na tom,

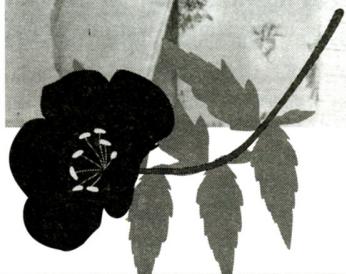
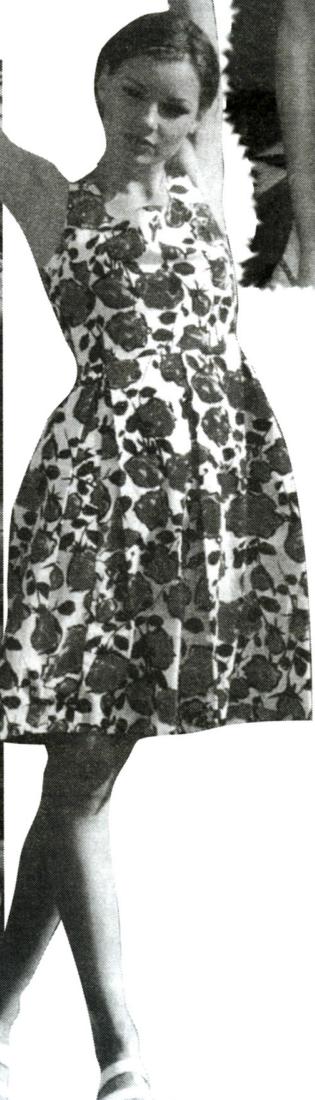
ako ho neprajníci hodnotia, skupina Suede patrí jednoznačne k uznávaným hudobným formáciám popmusic. Niektorí ju považujú za jednu z najlepších od čias Beatles. Renomovaný britský hudobný časopis Melody Maker o nej nedávno napísal: „Je to najodvážnejšia, najtemnejšia, najperverznejšia, najnafukanejšia, ale aj najpočívnejšia a sexuálne najpríťažlivejšia kapela, do akej sa môžete vo svojom živote zaťúbiť“. A čo napíše Melody Maker, o tom sa nediskutuje. (js)

PLNÉ KVETOV

Kvetované úbory sú obľúbené najmä medzi mládežou. Pripomínajú živé, farebné stránky botanického herbára alebo skôr okrasnú záhradku. Pôsobia výrazne omladzujúco a udivujú fantáziu ako sen romantického maliara. Všetky vyzerajú ako kytice trochu šialenej záhradníčky - veselé, pestré, nasýtené šťavnatými, sytými farbami letnej lúky.

Stretávame ich už na jar, pochopiteľne v lete, ale aj počas teplej jesene, na schôdzkach zaľúbcov, na prechádzkach, priateľských posedeniach bud' v diskotékach. Majú osviežujúci akcent, sú ľahké, ženské, zvodné... (js)

MOTYLICA WĄTROBOWA BYDŁA

Nazwa tego schorzenia pochodzi od wywołującego go pasozyta. Dorosła motylica żyje w wątrobie owiec, kóz, koni i bydła. Bydło zaatakowane przez dużą ilość motylic jest bardzo wychudzone a mięso z takich sztuk nie nadaje się do spożycia. Choroba występuje w okolicach podmokłych, zwłaszcza tam, gdzie bydło wypasane jest na pastwiskach zalewanych. Rozmnaża się jedynie wtedy, kiedy jej jaja znajdują się na podmokłym terenie. Z jajeczek wydalanych wraz z kałem chorej krowy rozwijają się wtedy larwy, czyli niedorosłe jeszcze pasozyty. Przewijają one w kałużach, gdzie połykają je żyjące tam ślimaki. W ślimaku larwa rozwija się dalej i po pewnym czasie opuszcza go, pływa jeszcze przez pewien czas w wodzie, a następnie przyczepia się do zdźbeł trawy. Bydło zjada pasożytą z trawą lub połyka go z wodą. Z przewodu pokarmowego larwa dostaje się do wątroby i tu z niedorosłego pasozyta rozwija się dojrzała motylica wątrobową uszkadzającą wątrobę krowy. Po

pewnym czasie motylica składa jaja, które wydostając się z kałem stają się przyczyną zarażeń coraz to większej ilości krów. Przy małej ilości pasożytów chorobę zwierzę może nie zdradzać żadnych objawów, natomiast przy dużej ilości zwierzę chudnie, ma nastroszoną sierść i zmienny apetyt. Z czasem traci apetyt całkowicie, występują biegunki i powtarzające się wzdęcia. W czasie choroby wydajność mleczna krowy znacznie spada. Dla stwierdzenia choroby trzeba zrobić badanie laboratoryjne kału. Walka z chorobą polega na odrobaczaniu zarówno zwierząt chorzych jak i zdrowych. Po odrobaczaniu zwierzęta muszą przez 7 dni pozostawać w pomieszczeniu, gdyż przez ten okres wydalane są z kałem pasozyty. Po 7 dniach nawóz należy zakopować i trzymać tak przez 4 tygodnie. Zapobiegać można też osuszaniem łąk w celu zniszczenia ślimaków.

GIEZ BYDŁĘCY

Giez powoduje znaczne straty gospodarcze. Zwierzę opanowane przez gzy traci apetyt, chudnie i słabnie. Wydajność mleczna chorej krowy znacznie maleje a wartość poubojowa jest obniżona. Skóra zwierząt poddanych ubojowi nie nadaje się do przetworu, bo jest podziurawiona jak sito. Giez jest niewielkim owadem z zielonkawo-żółtym grzbietem, podobnym do trzmiela lub

dużej muchy. W czasie upalnych dni, gdy bydło przebywa na pastwiskach, obsiadają je gzy. Samice gza składają na nogach i na podbrzuszu jajeczka, z których po 4 - 7 dniach wylegają się larwy. Larwy przebijają skórę i drążą pod nią kanały w kierunku grzbietu. Wędrówka trwa około 7 miesięcy. W końcu zimy lub na wiosnę pod skórą w okolicy grzbietu tworzą się małe, później coraz większe guzki, osiągające wielkość orzecha włoskiego. Znajdujące się w nich larwy przebijają skórę, wydostają się na zewnątrz i spadają na ziemię. Po miesiącu powstają z nich dorosłe, latające owady.

Przed wypędzaniem krów na pastwisko należy je dobrze obejrzeć, a znalezione larwy usunąć. Taki przegląd trzeba powtarzać co 10 dni. Larwy wyciska się z otwórka palcami i zbiera do puszek, po czym spala się je. Praktycznym sposobem usuwania larw jest wyciskanie ich za pomocą butelki od piwa. Ma to tę zaletę, że larwy nie spadają na ziemię, lecz do butelki. Butelkę trzyma się dnem do góry a guzy naciska szyjką butelki, ustawiając ją tak, aby otwór guza znajdował się w otworze szyjki. Przy wyciskaniu należy uważać, aby nie rozgnieść larwy pod skórą i nie pozostawić jej tam, gdyż wtedy tworzą się w tym miejscu ropnie. Przed przystąpieniem do zabiegu okolicę grzbietu strzyże się nożyczkami. Przy ręcznym wyciskaniu guza

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

JAHŇACINA S FAZUĽOU A ZEMIAKMI. 600 g jahňacieho mäsa, 250 g zemiakov, 200 g suchej fazule, 40 g masti, 40 g údenej domácej slaninky, 1 väčšia cibuľa, 2 strúčiky cesnaku, sol', mleté čierne korenie.

Večer pred varením fazuľu preberieme, umyjeme a namočíme do studenej vody. Ráno ju uvaríme. Jahňacie mäso umyjeme, pokrájame na menšie kocky, dámé do kastróla na horúcu bravčovú mast', pridáme nadrobno pokrájanú slaninku, cibuľku a podusíme, až dostane zlatistú farbu. Posolíme, okoreníme a za stáleho podlievania dusíme. Ešte kým mäso úplne nezmäkne, vložíme pokrájané zemiaky, rozotrieme cesnak pridáme uvarenú fazuľu a dovaríme.

PIROHY S ČERVENOU KAPUSTOU. 300 g hladkej múky, 3 vajcia, sol'; na plnku - 200 g zvyškov hovädzieho, bravčového bud' kuracieho pečeného mäsa, 1 vajce, cibuľa, korenie, muškátový orech, olej; na posýpku - 2 poliev. lyžice masla, 100 g nadrobno posekané červenej kapusty, cibuľa, sol', korenie.

Z múky, vajec a soli vypracujeme hladké rezancové cesto. Vyval'káme ho na tenký plát

a nakrójame na väčšie štvorce. Do stredu štvorcov dáme pikantnú plnku, cesto preložíme na polovicu a okraje dobre stlačíme. Pirohy varíme v slanej vode. Keď vyplávajú na povrch, vyberieme ich dierkovou naberačkou, dámé do misky a pokvapkáme olejom, aby sa nezlepili. Podávame s dusenou červenou kapiestou.

P 1 n k a: Pečené mäso zomelieme. Na oleji speníme cibuľku, pridáme mäso, po Pražíme, okoreníme a nakoniec zmes zahustíme za stáleho miešania vajičkom.

P o s ý p k a: Na masle speníme cibuľku, pridáme pokrájanú kapustu a prikrytú krátko dusíme, odkryjeme a chvíľu, kým nie je mäkká, za stáleho miešania dusíme. Osolíme, okoreníme a podávame s pirohmi.

BABA S OŠTIEPKOM. 1,5 kg zemiakov, 1 vajce, 150 g hladkej múky, 100 g masti, 100 g oštiepka, sol', mleté čierne korenie.

Do očistených, postrúhaných zemiakov pridáme, vajce, múku, sol', korenie a dobre premiešame. Zmes dáme na dobre wymastený plech, navrch poukladáme oštiepok pokrájaný na kolieska a všetko spolu upečieme. Podávame tepľe s kyslým mliekom.

SRVÁTKOVÁ POLIEVKĀ. 1 l svätoky, pol lyžice rasce, 1,25 dl kyslej smotany, 2 vajcia, 2 lyžice hladkej múky, varené zemiaky, sol', cukor, pažitka.

Srvátku prevaríme s rascou a troškou cukru. V kyslej smotane dobre rozharbarkujeme vajcia spolu s múkou a za stáleho miešania ju zavaríme do vriacej svätoky. Polievku tesne pred podávaním osolíme, posypeme posekanou pažitkou a vložíme do nej zvlášť uvařené zemiaky.

ŠPENÁTOVÝ PRÍVAROK. 400 g čistého špenátu, 40 g masla alebo masti, 40 g hladkej múky, 20 g cibule, 1/4 l mlieka, voda, sol', cesnak, korenie.

Umytý očistený špenát v slanej vode zomelieme alebo pretrieme cez sito. Z tuku a múky pripravíme bledú záprážku, ku ktorej pridáme postrúhanú cibuľu, cesnak, zalejeme vodou a mliekom a povarieme. Na koniec pridáme pretreyti špenát a okoreníme.

MÚČNIKY

ORIEŠKOVÝ NÁKYP. 150 g lieskových orieškov, 80 g práškového cukru, 6 vajec, kôra zo štvrti citróna, 1 lyžica hrubej múky, 20 g masla, 30 g strúhanku na vymästenie a vysypanie formy.

Oriešky oprážime, olúpeme, zomelieme a rozdelíme na dva diely. V mise vymiešame dohusta cukor, žltky, postrúhanú citrónovú kôru a jeden diel orieškov, pridáme z bielkov ušľahaný tuhý sneh súčasne s druhým dielom orieškov a múkou. Cesto ľahko pre-

uciska się go kciukiem i palcem wskazującym lewej ręki dotąd, aż nie ukaże się czubek larwy. W prawej ręce trzyma się przetarta spirytusem agrafkę, która rozrywa się powłoki larwy. Przy dalszym nagniataniu wyciska się z larwy jej zawartość, a potem wydostaje się cała larwa.

W zapobieganiu trzeba pamiętać, aby w czasie upałów w miarę możliwości nie wypędzać bydła na pastwiska, gdyż wówczas lata dużo gżów. Co jakiś czas krowy należy dokładnie wymyć lub wykapać, jeśli w pobliżu jest bieżąca woda. Walka z gżem może dać dobre wyniki tylko wtedy, gdy jest prowadzona stale i systematycznie.

LISZAJ STRZYGĄCY U KONI

jest pasożytniczą chorobą skóry, która wywołuje grzybek. Zakażenie następuje przy zetknięciu się koni zdrowych z chorymi lub przez zanieczyszczoną grzybkiem paszę. Grzybek niszczy sierść, która wskutek tego staje się krucha i łamie się. W ten sposób powstają małe lub większe lysinki z brakiem sierści. Skóra lysinki pokryta jest strupem. Liszaj ten najczęściej występuje na grzbiecie, bokach, szyi i głowie konia. Konie podejrzane o liszaj strzygący należą zaprowadzić do leczniczy.

HENRYK MĄCZKA

miešame, dáme do maslom vymastenej a strúhankou vysypanej formy a pomaly pečieme 45 minút. Pred podávaním pokrajame na rezy a môžeme ho poliať orechovým alebo iným krémom.

TVAROHOVÁ ZAPEKANKA S OVOČÍM. 1 kg ríbezľí (môžu byť aj maliny, jahody, egreše, jablká, hrušky a pod.), 200 g ovosených vločiek, 500 g chudého tvarohu, 3 lyžice kyslej smotany, 4 vajíčka, 1 vanilkový cukor, 100 g práškového cukru, tuk na vymašenie pekáča.

Ríbezle bud' iné ovocie umyjeme, očistíme a asi štvrtinu odložíme nabok. Zmiešame 150 g vločiek, tvaroh a kyslú smotanu. Oddelíme žltky od bielkov. Žltky vymiešame s vanilkovým cukrom a 75 g práškového cukru. Žltkovú zmes pridáme k tvarohovo-ovsenej. Z bielkov ušľaháme tuhý sneh, spojíme s krémovitou hmotou a vylejeme do vymašeného väčšieho pekáča, ktorého dno sme posypali 25 g ovosených vločiek. Na cesto pokladíme väčšie množstvo ríbezľí bud' iného ovocia a jemne ich vtlačíme do tvarohovej hmoty. Hotovú zapekanku posypeme zvyšnými 25 g ovosených vločiek. Pečieme v strede horúcej rúry asi 25 minút. Medzitým rozmixujeme zvyšok odloženého ovocia na pyré, osladíme zvyškom cukru a podávame spolu so zapekankou. Namiesto ovocného pyré možno zapekanku ozdobiť šľahačkou.

PRAWNIK

OCHRONA KOBIETY W CIĄŻY

W okresie ciąży i urlopów macierzyńskiego kobiecie przysługuje szczególna ochrona w zakresie utrzymania pracy. W tym czasie kobiety nie można zwolnić, chyba że zachodzą przyczyny uzasadniające rozwiążanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z jej winy i wyrażona to zgodę organizacja związkowa. Kobietę chronią przepisy od chwili, gdy o ciąży poinformuje pracodawcę. Jeśli jednak pracodawca to kwestionuje, przyszła mama musi przedstawić świadectwo lekarskie. Ochrona nie dotyczy jednak kobiet zatrudnionych na okres próbny, nie dłuższy niż miesiąc (kodeks pracy, art. 177, paragraf 1).

ULGI DLA INWALIDÓW

Osoby posiadające pierwszą grupę inwalidzką (ze względu na stan zdrowia lub z powodu wypadku przy pracy) mają prawo do bezpłatnych przejazdów w 2 klasie pociągów osobowych. Jeśli chcą jechać pociągiem pośpiesznym lub ekspresowym, mogą skorzystać z 50 proc. ulgi. Osoby takie nie mogą pracować w ciągu doby dłużej niż 7 godzin, a w tygodniu nie więcej niż 35 godzin. Mają też prawo do dodatkowych 10 dni roboczych urlop wypoczynkowego (po przepracowaniu jednego roku, licząc od daty przyznania I grupy).

ZAKAZANA REKLAMA

Od grudnia 1996 roku obowiązuje w Polsce nowy przepis zakazujący reklamowania alkoholu w miejscach publicznych. Na jego podstawie wszystkim, którzy go złamią, grozi kara grzywny. Wynosząc ona od dziesięciu do pięćdziesięciu tysięcy złotych. Za miejsca publiczne uważane są - zgodnie z tym przepisem - nie tylko bary i restauracje, ale również sklepy i hurtownie. Ze wszystkich tych wymienionych miejsc powinny być przez właścicieli usunięte reklamy napojów zawierających alkohol. Niestety nie wszyscy o tym pamiętają lub nie przyjmują nakazu do wiadomości. Ukrano już cały szereg handlowców nie przestrzegających tego zakazu.

GDY DZIECI NABROJĄ

Za szkody wyrządzone przez dzieci (do ukończenia przez nie trzynastu lat) - wybite szyby, połamane huśtawki, porysowane ściany na klatkach schodowych itp. - zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego odpowiadają ich rodzice lub

opiekunowie. Zobowiązani są oni do naprawienia szkód. Mogą zrobić to osobiste lub wyłożyć na naprawę pieniądze. Jeśli tego nie uczynią, poszkodowany ma prawo wystąpić do sądu o odszkodowanie. Rodzice obciążeni zostaną wtedy nie tylko kwotą za naprawę, ale również kosztami procesu.

PRAWA KLIENTA

W przypadku nieprawidłowo wykonanego zabiegu, np. w gabinecie kosmetycznym (gdy doszło do powstania uszczerbku na zdrowiu), klient może domagać się od kosmetyczki naprawienia szkody i założyczenia pieniężnego. Zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego, na żądanie poszkodowanego, powinna ona pokryć koszty leczenia. Jeśli uszczerbek na zdrowiu uniemożliwia dalszą pracę, klient może żądać nawet renty. W przypadku odmowy ze strony kosmetyczki, sprawę należy skierować do sądu.

CHORoba POD CZAS URLOPU

Dni trwania choroby, na którą zaczął pracownik tuż przed urlopem lub w czasie jego trwania, odlicza się od urlopu. Jeśli zdarzyło się to przed rozpoczęciem wypoczynku, pracodawca jest zobowiązany przesunąć termin urlopu. Odłożenie terminu lub odliczenie dni choroby z urlopem odbywa się po przedstawieniu przez pracownika zwolenia od lekarza. Przepisy nakazują zawiadomienie pracodawcy o chorobie pierwszego, a najpóźniej następnego dnia, określonego w orzeczeniu lekarskim. Można to zrobić nie tylko osobie, ale również telefonicznie albo za pośrednictwem innych osób. Jeśli jednak pracownik wysele zwolenie pocztą, powinien pamiętać o jednym - decyduje data stempla pocztowego.

NIEPEŁNOSPRAWNI I ZASIŁEK

Osoby niepełnosprawne mogątrzymać zasiłek okresowy w takim przypadku, gdy wzrosły im koszty utrzymania w związku z koniecznymi wydatkami na rehabilitację. Dotyczy to m.in. opłat za uczestnictwo w zajęciach rehabilitacyjnych i zakupu przedmiotów ortopedycznych lub środków pomocniczych. Bierze się też pod uwagę zakup dodatkowego oprzyrządowania. Zasiłek okresowy może być także przyznany na pokrycie kosztów utrzymania oraz eksploatacji pojazdu inwalidzkiego i na likwidację barier architektonicznych. Sprawę reguluje rozporządzenie ministra pracy z 10 marca 1997 r. w sprawie szczególnych zasad przyznawania zasiłku okresowego (Dz. U. nr. 26, poz. 140).

HVIEZDY O NÁS

VÁHY (24.9.-23.10.)

 Zdá sa, že po mnohých rokoch sa môže v tebe prebudit' stará láska. Musíš byť opatrný a všetko si dobre premysli, lebo v takýchto otázkach sa len zriedkakedy možno vrátiť do minulosti. V práci budeš mať veľa úloh a drobných starostí, ale so všetkým si dobre poradíš. Nedávne materiálne problémy sa vyriešia po tvojej vôle.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

 Trochu ťa trápi cesta, ktorá ťa onedlho čaká. Neträgt sa, bude vydarená a príjemná. Navyše aj výdavky budú značne menšie, ako si očakával. Keď ide o rodinné vztahy, konaj taktne a snaž sa o väčšie vzájomné pochopenie a duševnú pohodu. Totiž v tomto prípade neustále výčitky a ospravedlňovania vôbec nepomôžu.

STRELEC (23.11.-21.12.)

 Už onedlho budú tvoje schopnosti a možnosti lepšie využité ako do teraz. Aj keď ti pribudne hodne povinností, nová situácia ti prinesie zadosťučinenie. Začne ťa poháňať ctižiadostivosť, preto nestrácaj rozvahu a v ničom nepreháňaj. Neúprimnosť niektorých osôb ťa zabolí, ale najlepšou zbraňou v takomto prípade je dobrá vôle a úsmev.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

 Snaž sa nerobiť tajnosti zo svojich plánov a oboznám s nimi svojich najbližších. Keď budeš sám, veľa nedokážeš, pomoc a spolupráca ti bude vždy potrebná. Tvoja nervozita je sice odôvodnená, ale snaž sa ovládnúť. Pred tebou sa objavia nové možnosti, ktoré by si mal vhodne využiť, ale k tomu je potrebný pokoj a rozvaha.

NÁŠ TEST

Radi sa chválite?

1. Základnou podmienkou na získanie bohatstva podľa vás je:
a/ tvrdá práca - 3; b/ šťastie - 2; c/ drzlosť - 1; d/ odvaha - 4.
2. Ktorá z rozprávkových postáv na vás v detstve najviac zapôsobila?
a/ Jánošík - 4; b/ - Zlatovláška - 1; c/ Janko Hraško - 3; d/ Lucifer - 2.
3. Kolko kníh máte vo svojej knižnici?
a/ 1-20 - 1; b/ 20-50 - 2; c/ 50-100 - 3; d/ 100 a viac - 4.
4. Dostanete anonymný list, že váš partner má milostnú zápletku:
a/ hodíte ho do koša - 4; b/ spýtate sa partnera - 3; c/ poplačete si - 1; d/ zistíte pravdu - 2.
5. Šetrí len preto, aby ste mali lepšie auto, sa vám zdá:
a/ normálne - 1; b/ absurdné - 4; c/ nevyhnutné - 2; d/ na smiech - 3.
6. Ako si predstavujete lôžko svojich snov?

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Máš vo zvyku trápiť sa kadejakými maličkostami, aj keď - pravdu povediac - nezanedbávaš ani závažnejšie a väčšie problémy. Čoskoro tvoj život prestane byť jednotvárny, keďže nové plány a nové známosti mu dajú hlbší zmysel. Keď ide o tvoju finančnú situáciu, tá sa zatial ani trochu nezmiení a nezlepší. Išty čas budeš mať problémy s väčšími výdavkami, ale nestrácaj hlavu.

RYBY (19.2.-20.3.)

Všetko nasvedčuje tomu, že v najbližej budúcnosti ťa čakajú nové životné problémy. Nesmieš premáriť možnosť zlepšenia svojich existenčných podmienok, tým viac, že máš všetky predpoklady k tomu, aby si ich náležite využil. Snaž sa konáť ofenzívne a rozhodne, ale nepúšťaj sa do boja len preto, aby si uspokojoil svoju ctižiadost. Múdry kompromis sa často lepšie vypláca.

BARAN (21.3.-20.4.)

Dá sa povedať, že čoskoro urobíš ďalší krok dopredu. Samozrejme nikto nepochybuje, že dobre obstojíš aj v tejto ďalšej životnej skúške. Tvoji starí priatelia ti ostanú nadálej verní. Mal by si to teda oceniť a prejať im vďačnosť. Priateľ najbližšieho okolia je pre teba dôležitejšia, ako si to predstavuješ. Týka sa to pochopiteľne aj tvojej rodiny, ktorá je tvojou najsilnejšou oporou.

BÝK (21.4.-20.5.)

Si typom človeka, ktorý je celkom spokojný len vtedy, keď mu zveria také úlohy, ktoré nikto nevie splniť. Vtedy sa dokážeš plne sústrediť a zverenej úlohe venovať všetky svoje sily a schopnosti. Nesmieš však pritom zabúdať na svoje osobné životné plány. Nenadarmo sa predsa hovorí, že lepší je vrabec v hrsti ako holub na streche. Pre vrabca však nezabúdaj ani na holuba.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Vďaka svojej obratnosti a diplomatičkým schopnostiam zabrániš vo svojom okoli prudkému konfliktu, ktorý sa zdal nevyhnutný. Nebude to však dôvod k veľkej radosti. Máš totiž príliš veľa osobných problémov, ktoré ti nedovolia tešiť sa z úspechu. Až keď sa ti podarí plne vyriešiť svoje osobné, navyše veľmi komplikované, vztahy, prežiješ chvíľe skutočného šťastia.

RAK (22.6.-22.7.)

S nevel'kou dávkou úsilia a dobrej vôle by si mohol získať priateľstv istých ľudí, na ktorých ti trochu záleží. Pouvažuj však o tom, či to stojí za to. Už onedlho budeš mať možnosť presvedčiť sa, kto si ťa skutočne váži a je ti naklonený, a kto to iba predstiera. Pravdepodobne ťa to veľmi prekvapí. Nespoliehaj sa vždy na mienku iných a prejav viacej sebadôvery a rozhodnosti.

LEV (23.7.-23.8.)

V najbližšom období prežiješ dosť ťažké chvíle. Pomôžu ti ich prekonáť ľudia, ktorých si spoznal len prednedávnom, ale ti navždy zostali v srdci. V citovom živote stojíš vlastne pred väzonym rozhodnutím. Pravdu povediac už vieš, čo chceš, ale máš ešte trochu pochybností. Úplne zbytočne spájaš svoje rozhodnutie so splnením istých podmienok. Zišlo by sa ti trochu spontannosti.

PANNA (24.8.-23.9.)

Nastáva pre teba čas oddychu. Tvoje dlhodobé úsilie a snahy o dobré ovzdušie v rodine začínajú konečne prinášať ovoce. V najbližšom čase ťa čaká niekoľko zaujímavých stretnutí a iných spoločenských príležitostí. Dočkáš sa aj návštevy kohosi blízkeho, oddávna očakávaného. Snaž sa, aby vám spoločne strávené dni zanechali pekné spomienky. (js)

a/ s baldachýnom - 3; b/ mäkké - 2; c/ ako letisko - 4; d/ nijako - 1.

7. Ako často sa vídate s bývalými spolužiakmi?

a/ často - 4; b/ občas - 3; c/ raz za rok - 2; d/ pri výročiach - 1.

8. Dôležité stretnutia a schôdzky si obvykle dohovárate:

a/ predpoludním - 4; b/ popoludní - 3; c/ večer - 1; d/ rôzne - 2.

9. Ak máte nejaký väčší problém:

a/ riešite ho sami - 2; b/ radíte sa s priateľmi - 3; c/ poviete rodine - 4; d/ voláte kde-komu - 1.

10. Ak príde počas rozhovoru reč na váš vek:

a/ zaokruhlujete ho - 3; b/ mlčíte - 2; c/ neprekáža vám to - 4; d/ uberiete si - 1.

11. Priateľ vám niečo slúbi, ale nechystá sa to splniť:

a/ opäť ho požiadate - 4; b/ urazíte sa - 1; c/ je vám to ľuto - 2; d/ vyčítate mu to - 3.

12. Niekoľko zo známych prijme vedľajšie zamestnanie:

a/ nájdete si podobné - 4; b/ závidíte mu - 1; c/ lutujete ho - 3; d/ vysmievate sa mu - 2.

POLSKÍ FUTBALISTI robia v poslednom čase pekné kariéry - športové, finančné, ba aj spoločenské. Hrdinom tej poslednej je 22-ročný Mariusz Piekarski, ktorý sa nedávno oženil s Miss Brazílie '95 a vicemiss Severnej a Južnej Ameriky - Kelley Amrosiovou. „S Kelley som sa zoznámil vďaka masmédiám“ - hovorí M. Piekarski. - „Totiž okrem toho, že štartovala na rôznych súťažiach o titul miss, je povolaním televízna novinárka, ktorá so mnou robila interview. Trochu neskôr som ju stretol na akomsi večierku. Začali sme sa zhovárať, no a stalo sa... zaľúbili sme sa. O pol roka neskôr sme sa zosobášili v kostole sv. Stanislava v Kuritiabe, kde žije najviac Brazílčanov poľského pôvodu. Spočiatku sme mali malý problém s komunikovaním, ale začali sme sa učiť jazyky: ona poľštinu, zase ja portugalčinu. Dnes

sa už dohovoríme v oboch jazykoch.“ Mladomanželia sa zatial ešte nedohodli, kde budú trvale bývať. Chceli by mať dva domy - jeden v Brazílii a druhý v Poľsku. Na snímke: Mariusz a Kelley.

ŠŤASTNÁ CESTA K OLTÁRU. Keď im rodičia odmietli dať súhlas na sobáš, Tchajwančania Chuang Pchin-tien a Čchang Šu-mej dospeli k záveru, že život v odlúčení nemá žiadny zmysel, a preto sa rozhodli pre spoločný odchod z tohto nežičlivého sveta. Najprv to skúsili v automobile, ktorý 27-ročný Chuang nasmeroval do hlbokej prieplasti. Vodič samovrah utrpel vážne zranenie, ale jeho o rok mladšia vyvolená vyzviazla iba s nevelkými odreninami. Potom sa v hotelovej izbe pokúsili zavesiť na povrasy z posteľných prestieradiel, ale tie sa obom roztrhli. Do tretej vyskočili z okna hotelovej izby na 12. poschodie, držiac sa za ruky... a dopadli na mäkkú strechu päťposchodovej reštaurácie. Tento posledný pokus prežili so zlomeninami končatín. Kamenné srdcia rodičov to nakoniec obmäkčilo a dali im požehnanie - priamo v nemocnici.

MILIÓNY PRE JENNIFER. Vo filme *Blood & Wine* zahrala milenkú Jacka Nicholsona, v poslednom thrilleri Olivera Stonesa *U-Turn* je filmovou partnerkou bývalého Madonninu manžela Seana Penna, vo filme *Jack* hrala pod vedením slávneho režiséra Francisca Forda Coppolu. A najlepšie nakoniec - jej najnovší film *Selena* urobil z nej hviezdu.

V priebehu jeden a pol mesiaca zarobil vyše 40 miliónov dolárov. Jenifer Lopezová - lebo tak sa volá naša hrdinka - pochádzajúca z Portorika, je doteraz jediná herečka z Latinskej Ameriky, ktorá za svoje úlohy berie miliónové honoráre. Na snímke nielen pekná, ale aj talentovaná Portoričanka.

SVADBA Z TISÍC A JEDNEJ NOCI. Dcéra 49. nástupcu Mohameda, Jeho Výsosti Aga Khana IV., Zahra, sa v Chantilly vydala za mladého anglického podnikateľa v oblasti finančníctva, Marka Boydenu (35). Zahra, najstaršia z troch detí, sa vydávala v najdlhší deň roka, 21. júna v čipkovaných šatách od Christiana Lacroixa. Na svadobnú hostinu do zámku Aiglemont bolo pozvaných približne osemstot hostí a rozprávky z Tisíc a jednej noci by zbledli nad tol'kým prepychom od závisťi. Z korunovaných hláv prišli mlado-manželov pozdraví španielsky kráľ Juan Carlos s kráľovnou Sophie, Farah Pahlavi, následník jordánskeho trónu a samozrejme

celá rodina Aga Khana. Princezná s manželom (na snímke) otvorili bál presne o polnoci.

PIJE AJ PO SMRTI. Známy americký scenárista Robert Bolt, ktorý zomrel pred niekoľkými mesiacmi vo veku 70 rokov, vrazil často navštievuje svoj domov - uviedla to pre denník Daily Mail jeho manželka Sarah Mi-

lesová. R. Bolt, ktorý je pochovaný za domom, bol ateista a neveril v posmrtný život, ako jeho manželka - katolíčka. Avšak v deň, keď po porážke podľahol komplikáciám, mu Sarah povedala, aby sa po smrti vrátil a dokázal, že pravdu má ona. Teraz vrazil „chodiť po dome, hýbe rôznymi vecami alebo piye z pohára. R. Bolt bol totiž známy ako silný pijan. V roku 1965 dostal Oscara za scenár filmu Doktor Živago.

ČESTNÝ ZLODEJ. Benny Anderson, bývalý člen slávnej švédskej hudobnej skupiny ABBA, dostal poštou zásielku s magnetofónovými páskami, ktoré mu predtým niekto ukradol. Dostal ich v anonymnej, ničím neoznačenej obálke, ktorú mu poslal zrejme sám zlodaj. Anderson sa totiž naňho obrátil v novinách a vyzval ho, aby mu nahrávku vrátil. Na páskach bola zachytená hudba k najnovšiemu Andersonovmu muzikálu Kristína z Duvemaly.

DVOJČATÁ. Americká firma My Twin sa špecializuje na výrobu bábik vyzierajúcich tak ako ich majiteľky. Rodičia objednávajúci takúto bábiku musia vyplniť osobitnú anketu s takými údajmi ako je farba vlasov a očí ich dcéry, pleť, zvláštne znamenia, účes, najčastejšie oblečenie a navyše musia pripojiť niekoľko fotografií. O niekoľko týždňov prichádza poštou balík s objednanou bábikou,

ktorá sa navlas podobá dievčaťu, pre ktoré bola objednaná. Nápad výroby bábik - dvojčiat sa zrodil pred niekoľkými rokmi. Išťá lekár z Kalifornie si všimol, že jeho malým pacientkam sa zvlášť páčia bábiky, ktoré sa na nich aspoň trochu ponášajú. Dospel teda k názoru, že by bolo dobre vyrábať bábiky - verné kópie ich majiteľiek a svoj patent predal istej nevelkej hračkárskej fírme. Onedlho sa tieto bábiky stali jej najpopulárnejším výrobkom, v súvislosti s čím zmenila aj názov firmy na My Twin (od anglického slova twin - dvojča). V najbližšom čase začne firma vyrábať chlapčenskú verziu dvojčiat. Na snímke: dievča so svojou blíženeckou bábikou. (jš)

Kardinál Karol Wojtyla (dnešný pápež) v Kacvíne (1972)

Kardinál Franciszek Macharski v Repiskách (1997)

KRAKOVSKÍ BISKUPI NA SPIŠI A ORAVE

Foto: J. Pivovarčík, J. Šternoga a A. Pacyga

Biskup Kazimierz Górný v Jablonke (1991)

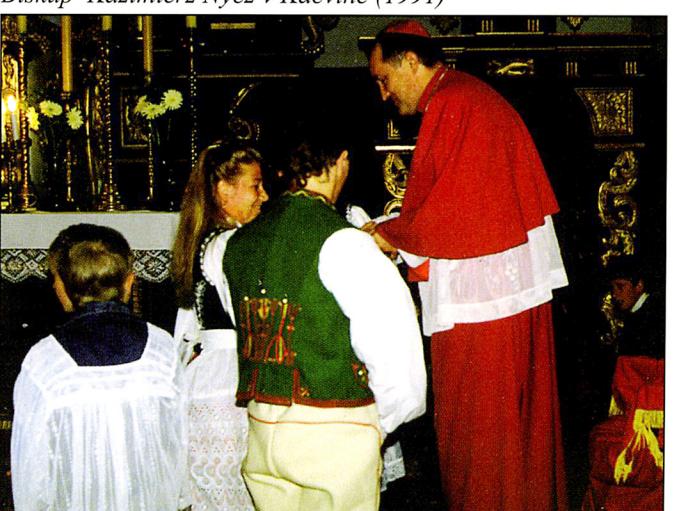

Biskup Jan Szkodoń v Kacvíne (1997)

Biskup Albin Małysiak v Jurgove (1992)

Biskup Kazimierz Niycz v Kacvíne (1991)

Na pasienku v Harkabuze. Foto. P. Kollárik

DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04, 633-09-41, tel./fax: 634-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	3,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	3,50 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	2,50 zł
Zbigniew Tobijański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	5,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	5,00 zł